

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 8 июль, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 53 (7248)

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

Чоршанба
Пайшанба
Жума

САММИТДА ЎЗБЕКИСТОН КУЗАТУВЧИ СИФАТИДА

1996 йилда узаро чегарадош мамлакатлар — Россия, Хитой, Қозоғистон, Қирғизистон ва Тожикистон аъзолигида ташкил этилган "Шанхай бешлиги" ташкилотининг Душанбе шаҳрида бўлиб ўтган навбатдаги саммитида Ўзбекистон Республикаси кузатувчи сифатида иштирок этди. Мамлакатимизнинг ушбу "бешликка" қўшилишини аъзо давлатлар бошлиқлари, жумладан Владимир Путин муҳим воқеа сифатида баҳолаб, минтақадаги муаммоларни Ўзбекистон иштирокисиз ҳал этиб бўлмаслигини таъкидлади. Саммит доирасидаги талбирлардан сўнг юртбошимиз Ислам Каримов Хитой раҳбари Цзян Цзэмин билан учрашиб, мамлакатларнинг ҳамкорлик алоқаларини янада кенгайтиришга оид ва томонларни қизиқтирган бошқа масалаларни муҳокама этишди.

ФАН ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ

Ўзбекистон Республикаси Давлат Фан ва техника қўмитасида мамлакатимиз ҳудудларида инновация фаолиятини ривожлантириш масалаларига бағишланган семинарда вилоятлардаги фан ва техника марказлари фаолиятини такомиллаштириш йўллари белгиланиб, уларнинг ҳудудлар илмий-техник салоҳиятини кенгайтиришдаги ҳиссасини ошириш, фан ва техника ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этишни жадаллаштириш, бозор шароитида инновация фаолиятини кенгайтиришга доир аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

Янги рўқн: Сўвсиз ҳаёт бўлмас. 6-бетда ўқийсиз

Ўзбекистон
Республикаси халқ
таълими вазирлиги
таълим
муассасаларининг янги
2000-2001 ўқув йилига
ҳамда куз-қиш
мавсумида ишлашга
тайёрлаш бўйича
туманлараро танлов
эълон қилади.

3-бет

Ўзлаван
кўшук
8-9-бетлар

Ернинг
коинотдаги
манзили
10-бет

«Bolalar
dunyosi»
11-бет

Ҳаёт қоғи
13-бет

Арк. Минораи Калон. Бири бошқасига туташ нилий гумбазлар. Меъморий осори атиқалар узра мовий осмон... Бухоро шаҳридаги С.Айний номидаги мусиқали драма ва комедия театри саҳнасида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўрта махсус, касб-хунар таълими Маркази ўқув муассасаларининг "Ўзбекистон қўшиқ байрами" кўрик-танлови якуновчи босқичида иштирок этиш учун ташриф буюрган жамоалар кўз ўнгига ана шундай манзара намоён бўлди. Карнай-сурнай садолари, мезбонларнинг мусиқали қутловлари тўпланганлар қалбига ўзгача сурур,

ИЖРОЛАРДА КЎНГИЛ ИЗҲОРИ

кўтаринки кайфият бағишладди.

Тадбир аввалида ўрта махсус, касб-хунар таълими Марказининг соғлом авлод камолоти ва гуманитар таълим бўлими мудири Мойли Лафасов, Бухоро вилояти ҳокимининг ўринбосари Нуриддин Очилов сўзга чиқиб, қўшиқ байрами қутлуғ анъанага айланиб қолганлиги, босқичма-босқич ўтказилаётган бу кўрик-танлов янги ис-

теъдодларни кашф этишда ўзига хос имконият, маънавий руҳлантириш ва рағбатлантириш омили бўлиб қолганлигини алоҳида таъкидлаб ўтдилар.

4-5 июль кунлари Тошкент шаҳри, барча вилоятлардан келган ва қуйи босқичларда ғолибликка эришган бадий жамоалар ўз иқтидорларини намоён этишди. Саҳнаси Мухтор Ашрафий, Олим Хўжаев, Раззоқ Ҳамроевдек

ўзбек санъати дарғалари истеъдодини намоён қилган Бухородаги мўътабар масканда она-Ватан, мустақиллик, меҳнат, муҳаббат, дўстлик сингари умумбашарий туйғуларни тараннум қилувчи қўшиқлар янгради. Дилкаш наволарга жозибали рақслар жўр бўлди.

Танлов якунида Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университети профессори, халқ қўшиқчилиги кафедраси мудири Қўлдош Маъ-

миров бошлиқ ҳакамлар ҳайъати биринчи ўринни Бухоро педагогика техникумининг "Зиё" жамоасига беришга қарор қилди. Мезбонлар мусиқа раҳбари Мақсад Юсупованинг ижодий изланиши асосида яратилган ва рақслари Замира Аминова томонидан саҳналаштирилган "Истиклол" хореографик сунтаси ижроси учун ана шундай эътирофга эришдилар. Шу ўринда "Зиё"нинг Юлдуз Раупова, Нодири Бобоева, Лобар Абдуллаева, Дилнавоз Муҳидова, Феруза Қурбонова сингари аъзолари номини ҳам алоҳида таъкидлаш жоиздир.

(Давоми 2-бетда)

"O'zbekiston qo'shiq bayrami"

“Ўқувчи маънавиятини шакллантириш”

Республика таълим марказида “British American Tobacco Uzbekistan” компанияси, Халқ таълими вазирлиги, “Камолот”, “Соғлом авлод учун” жамғармалари ва “Оила” илмий-амалий маркази билан ҳамкорликда нашр этилган “Ўқувчи маънавиятини шакллантириш” номли қўлланманинг тақдимот маросими бўлиб ўтди.

Тақдимотда Республика таълим маркази директори Г.Алимова ўқувчи-ёшлар учун, қолаверса умумтаълим мактаблар директорлари, маънавий-маърифий тарбия ишлари бўйича директор ўринбосарлари, синф раҳбарлари ҳамда тарбиячилар учун ушбу китоб бой маънавий қўлланма эканлигини алоҳида таъкидлаб ўтди.

Ўсиб келаётган авлоднинг ахлоқий-маънавий тарбияси масалалари бутун жаҳон учун долзарбдир, барча мамлакатлар жоматчилиги ёшлар ўртасида қонунга зид ҳолатлар ҳамда салбий кўринишлар кенг тарқалаётганидан жиддий ташвишга тушиб қолган. Маълумки, республикамизда 18 ёшгача бўлган аҳоли сони 50 фоизни ташкил этади. Мана шу далиллар, ўсмирларнинг турли ижтимоий муаммоларини ҳал этишда тўғри қарор қабул қилишда уларга ёрдам кўрсатишга йўналтирилган тарбиявий дастурни яратиш, ишлаб чиқиш ва ҳаётга татбиқ этишга асосий тўртта бўлди. Зеро, Ўзбекистоннинг келажаги бугунги кунда камолга етаётган ёшларга боғлиқ. Шу боис келажак авлод тақдир — давлатимизнинг ҳар бир аъзосидан катта масъулиятни талаб этади. Бу борада, яъни ўқувчи-ёшларга миллий ғоя, мафкурани тадрижий сингдириб бориш учун бу қўлланма алоҳида тўртта бўлиши, шубҳасиз.

— “Баркамол шахсни тарбиялаш, ҳамма яхшию, ёмон нарсаларни инсон оиласидан олишини англашдан бошланади. Айнан, мана шунинг учун дастуримизда мунтазам равишда ота-оналар билан ҳамкорликда ҳаракат қилиш кўзда тутилган, — дейди суҳбат чоғида “Соғлом авлод учун” жамғармаси раиси, педагогика фанлари доктори О.Мусурмонова. — Бизнинг дастуримизнинг бошқа мамлакатларда ўтказилаётган шунга ўхшашларидан асосий фарқи ҳам айнан шундадир. Энг аввало, дастурнинг асосини болалар билан бевосита мактабда, уйда ва маҳаллада олиб бориладиган тарбиявий ишлар ташкил этади.”

Республикамиз ҳукумати томонидан айни пайтда миллий ғоя ва миллий мафкура концепцияси яратилаётган бир вақтда “Ўқувчи маънавиятини шакллантириш” номли китобнинг нашрдан чиқиши айни мўддао бўлди. Шунинг алоҳида таъкидлаш лозимки, ушбу китоб Тошкент шаҳрининг 400 та мактабига тарқатилган бўлиб, қувонарли томони сентябрь ойида республикамизнинг барча вилоят ва туманларига етиб бориши кўзда тутилган.

Бехбўд БОТИРОВ,
“Маърифат” мухбири

(Боши 1-бетда)

Тошкент вилояти педагогика билим юрти ҳамда Тошкент маданият техникуми жамоалари иккинчи ўринга муносиб топилдилар. Й.Охунбоев номидаги Қарши педагогика билим юрти, Гулистон Давлат университетининг қошидаги Янгир академик лицейи ва Андижон вилоятининг Олтинқўл иқтисодиёт касб-хунар коллежи вакиллари эса фахрли 3-ўринни қўлга киритишди. Бадий ҳаваскорлик санъатини яхши намоиш этган бошқа қатнашчилар ҳам муносиб рағбатлантирилдилар. Фолиблар тадбир Низомига мувофиқ пул мукофотлари, шунингдек, “Камолот”, “Улуғбек” жамғармалари, Бухоро вилоят ўрта махсус

ғояларини тимсоллар орқали ўзига хос тарзда юқори даражада кўрсатишди. Костюмлар яхши танланган. Мусиқа ва ҳаракатлар уйғунлиги профессионаллардан қолишмайди. Шу нуқтаи назардан қараганда, Тошкент шаҳар маданият техникуми дастаси яхши чиқиш қилганлигини таъкидламоқчиман. Қашқадарёликлар баланд овозларининг бойлиги билан ажралиб турдилар. Сирдарёликларнинг яккахон ижролари жуда манзур бўлди.

— Кўшиқ жон озуғи, деган гап замирида катта ҳикмат бор, — ҳакамлар ҳайъати аъзоси, таниқли шоир Нормурод Назруллаев кўшиқ байрамидан олинган таасуротларни шундай изҳор этди. — Булбул қачон сайрайди? Бўстон тинч бўлса! Инсон қарда яйрайди? Обод ва озод диёрда!

яси янграшини истайман.

Бухорода республика кўшиқ байрами давом этаётган кунларда мамлакатимиз пойтахтидан ташриф буюрган бир гуруҳ масъул кишилар вилоятда қад ростлаётган ва ишга туширилиши режалаштирилган академик лицей ҳамда касб-хунар коллежларида бўлдилар. У ерда қилинаётган қурилиш ишлари жараёни, жиҳозлаш бора-сидаги саъй-ҳаракатлар, кадрларни тайёрлаш сингари қатор долзарб, бири бошқасига боғлиқ масалалар билан қизикдилар. Камчиликлар кўрсатилиб, муаммоларни бартараф этиш йўл-йўриқлари белгиланди.

Бир сўз билан айтганда, тизимда шакл ва мазмун уйғунлигини таъминлаш ҳамisha

ИЖРОЛАРДА КЎНГИЛ ИЗҲОРИ

касб-хунар таълими бошқармаси эсдалик совгалари, фахрий ёрлиқлар билан тақдирландилар.

Кўшиқ байрами нихоясида тадбир ташкилотчилари, айрим иштирокчилар билан учрашиб, уларнинг фикр-мулоҳазаларини билиш ниятида суҳбатга тортидик.

— Ҳаваскор жамоалар чиқишларида олдинги йиллардагига қараганда яхши маънода илгари силжиш бор, — дейди ҳакамлар ҳайъати аъзоси, республика Бастакорлар уюшмаси ёшлар билан ишлаш бўлими раиси Муҳаммаджон Отажонов. — Бу матн танлаш, мусиқа, ижрода яққол кўзга ташланаяпти. Энг муҳими, миллийликка эътибор берилаяпти. Шашмақом ватани саналмиш Бухоро вакиллари ана шу миллийлик, дўстлик, истиқлол

Кўшиқ байрамидан мамлакатимизда жуда тез оммавийлашиб кетиши, анъанавий тус олганлигини мен шундай изоҳламоқчиман. Томчида қуёш акс этганидек, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларининг бундай байрами, кўтаринки руҳдаги ижролари, улар замирида эъзозланган эзгу ҳис-туйғулар барча ёшларимиз кўнгили изҳори десам, ҳеч муболаға бўлмас.

Кўшиқ ёшларимиз парвозига қанот, эзгу ниятларини амалга оширишларида руҳий ва маънавий мадад бўлишига ишонаман. Зеро, чинакам санъатнинг ҳаётбахш кучи ҳам шундадир. Яна бир фикр. Ҳозирга қадар академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари талабаларининг ўз мадҳиялари йўқ. Навбатдаги ана шундай республика анжуманида тизим муассасаларининг мадҳи-

диққат-эътиборда. Ўзига хос кўринишга эга, муайян ҳудуд ҳуснига ҳусн қўшиб турган касб-хунар коллежлари, академик лицейларни кўриб, кўзингиз қувонади. Республика кўшиқ байрами тизим ўқув муассасаларида шаклга уйғун ҳолда туб мазмун ўзгаришлари ҳам юз бераётганлиги, ёшлар маънавияти ҳар жиҳатдан юксалиб бораётганлигидан даволат беради. Ҳеч муболағасиз янгидан қурилаётган замонавий касб-хунар даргоҳлари келгусида бу сингари тадбирларни ўзларининг худди театр биноси сингари кўркем, ҳашаматли томоша заллари, санъат масканларида ўтказиш имкониятлари эга бўладилар.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ,
“Маърифат”нинг
махсус мухбири

Ҳозирда таълим-тарбия зиммасига қўйилаётган катта вазифаларни бажариш юртимиз фуқароларининг ҳар биридан бу умумхалқ ишида ўз урнини топишни ҳамда ўз имкониятлари даражасида ушбу жараёнда иштирок этишни талаб этади. Айниқса мақсадларимиз ойдинлашиб, фаолиятимиз мазмунига ўз тақдиримиз, Ватанимиз келажаги уйқаш келган бир паллада ҳар бир хатти-ҳаракатимиз фидойиликка амалга оширилмоғи лозим.

Айниқса шундайдin ҳис-туйғуларни ёшларимизда шакллантириш бугунги кундаги энг муҳим амалиямизга

гит-қизларга муносиб равишда пешвоз чиқа олмаймиз ёки уларнинг машаққатли кеча-диган илк фаолиятларида маслаҳатгуй ёки суянч бўла олмаймиз. Шу каби уйларга бориб бир фикрга келдим — жойларда зиммасига шу каби ишларни ҳамда таълим-тарбия ишини маълум маънода жамоатчилик асосида назорат қилишни олган ўқитувчилардан иборат “Фахрийлар кенгаши” тузсак қандай булар экан. Бунда ҳеч ким бир расмий ёки одатдагидек текширтектирдан нарига ўтмайди. Бир ташкилотни тушунмаслиги керак. Негаки унинг аъзолигига тажрибали, би-

Кези келганда яна бир таклифни уртага ташламоқчиман. Болага таълим беришда унда ҳайрат уйғота билиш энг муҳим жиҳатлардан бири. Демокчиманки дарсликнинг ҳар бир мавзусини урганиш, ўзи учун номаълум бўлган нарсани билиш бола учун катта воқеага айланмоғи лозим. Шундагина билимнинг умрбоқийлиги таъминланади. Бунинг учун эса ўқитувчи шунчаки дарсни утиб кетавериши эмас, урганилаётган мавзуга ўқувчи эътиборини бот-бот қаратиб туравериш керак.

Taklif

ЭЪТИБОРНИНГ МЕВАСИ

айланиши керак. Чунки улардаги куч-қувват, шижоат фидойилик ва ватанпарварлик билан уйғунлашса жамиятда бундан-да зиёда қудратни тополмаймиз. Шу уринда бунга эришиш учун сафимизга қўшилаётган ёш кадрларга эътиборда бўлиш муҳим аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаб ўтмоқчиман. Туманимиз мактабларига ҳар йили унлаб ёш мутахассислар келишади. Уларнинг жамоаларга сингиши эса негадир суст, ўз исмига ташла қўйилган жараён сифатида кечаверади. Айтмоқчиманки, ўқитувчи бўлишда эзгу ниятни дилига жойлаб, не-не орзу-умидлар билан мактабга келган ёш йи-

лимдон ва маълум ҳудудда юксак обрўга эга бўлган кекса педагоглар қабул қилинади. Уларнинг асосий қилади-ган иши жойлардаги мактаб жамоаларига ёрдам бериш, ота-оналар орасида таълим-тарбиянинг аҳамиятини тарғиб этиш ва улар билан мактаб уртасидаги ҳамкорликни йўлга қўйишда фаол восита бўлишдан иборат бўлиши керак. Шундай қилинса менимча ёмон бўлмайди. Ўзим гувоҳман, купгина кекса педагоглар қарилик нафақасига чиқиб, фаолиятсиз юришибди. Улар тупланган бой касбий, ҳаётий тажрибалар ёшларимиз учун мактаб вазифасини ўташига ҳам шубҳам йўқ.

Масалан, маълум бир дарсликнинг маълум бир мавзуси ёки боби тугаллангач оммавий тарзда беллашувлар ўтказиш, уларда барчанинг иштирокини таъминлаш, имконият даражасида рағбатлантириб бориш энг самарали тадбир. Шу тарзда ишни ташкил этсак болада ўз устида тинмай, мустақил ишлаш қуникмаси шаклланиб боради. Бу тадбир мазмунли, қизиқарли ўтказилса албатта таълим-тарбия самардорлигига сезиларли ижобий таъсир ўтказиши.

Неъматжон МУНАВВАРОВ,
Андижон туманидаги
28-ўрта мактабнинг
она тили ва адабиёти
ўқитувчиси

Давлатимизда кечаётган жараёнлар, рўй бераётган муҳим ўзгаришлар оқимида халқ таълими тизимидаги янгиланишлар ўзига хос, муҳим бир тўққинчи ташкил этади. Халқ таълими, айниқса келажак учун нақадар аҳамиятли бўғин эканлигини ҳисобга олсак, бу янгиланишу ўзгаришлар табиийлигини англаймиз.

Тизимдаги ислохотлар, уларнинг моҳияти ҳақида ахборот берувчи “Таълим тараққиёти” ахборотнома-журналининг ўқувчилари сафи кенгайиб бораётганлиги сабаби шундан. Яқинда нашрдан чиққан журналнинг бу йилги 2-сониди ҳам халқ таълими тизимидаги энг сўнгги муҳим янгиланишлар ҳақидаги маълумотлар жамланган. Давлат таълим стандартларини ўқув-тарбия жараёнига жорий этиш мониторинги ҳақидаги ахборотномадан бошланган журнал саҳифалари Халқ таълими вазирлиги томонидан қабул қилинган бир қанча меъёрий ҳужжатлар тафсилоти билан давом этади. Жумладан, умумий ўрта таълимнинг Давлат таълим

“ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ” ЙЎЛИДА

стандартларини ўқув-тарбия жараёнига жорий этиш мониторингини ўтказиш дастури, Халқ таълими вазирлигининг 2000 йил 4 май 83-сонли буйруғи билан тасдиқланган бир қанча муваққат Низомлар, вазирликнинг фуқаролар мурожаатлари билан ишлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисидаги буйруғи, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролар мурожаатлари тўғрисидаги қонунни ўқувчиларни бефарқ қолдирмайди.

Таълим тизимини такомиллаштириш мақсадида ислохотларни амалга ошириш эканми, албатта, илгор чет мамлакатлар тажрибаларидан бохабар бўлишимиз лозим. “Таълим тараққиёти” журнали ҳам бу борада бир қатор материаллар бериб, ўқувчиларни, халқ таълими ходимларини чет давлатларда таълим соҳасида олиб борилаётган ишлар билан таништириб бормоқда. Бу сонда эълон қилинган “Олмония таълим тизими” мақоласи орқали Германияда соҳага оид амалга оширилаётган ишлар билан танишишингиз мумкин.

5-синф учун она тили, адабиёт, инглиз тили, тарих, математика, биология, географиядан бир неча вариантли намунавий тест топшириқлари ҳам ўқитувчиларга қўл келиши, шубҳасиз.

Умуман, “Таълим тараққиёти” ахборотномаси таълим тизимининг атмосферасини кўрсатиб турувчи барометрга айланиб бормоқда. Тизимдаги ҳар бир ўзгариш ахборотномада у ёки бу даражада акс этиб, муштарилар учун қадрли журналга айланиб бораётди.

Жамолдин ҚОБИЛОВ

Ta'lim homiylari

РАҲБАР ТАДБИРКОР БЎЛСА...

Хозирги кунда ҳар бир таълим муассасаси раҳбаридан иш фаолиятида нафақат ташкилотчилик қобилиятлари, балки замон талабларига мос тадбиркорлик асосларини ҳам чуқур ўрганиши зарурлигини давр талаб қилмоқда. Айниқса, ўқув йили давомида таълим муассасаси биносини яхши ҳолатда сақлаш, синфхоналар ва ўқув лабораторияларини зарур жиҳозлар билан таъминлаш, ўқитувчиларни моддий рағбатлантириш каби қатор тадбирлар раҳбарнинг доимий диққат-марказида туриши керак. Шунинг учун ҳам, айни пайтда, давлат бюджетига ҳеч бир саъй-ҳаракатларсиз кўз тикиб ўтиришнинг бефойдалиги, ундан кўра, қўлингда бор имкониятдан самарали ва оқилона фойдаланиб, ижобий натижаларга эришишнинг афзаллиги ҳар бир раҳбар учун ойдай аниқ бўлиб қолди.

Янгийўл шаҳридаги 6-ўрта мактаб маъмурияти ҳам бу борада қўлуштириб ўтирмай, ўзига хос йўлини топди. Мактаб раҳбари Наталья Кожохина ушбу яқунланган ўқув йили бошида Янгийўл китоб фабрикаси директори Турсун Исабоев хузурида бўлиб, мазкур корхона

на билан ўзаро манфаатли муҳим шартномани имзолади. Натижада Янгийўл китоб фабрикаси мактабни ўз оталигига олиб, йил давомида жами 1.370.000 сўмлик моддий ёрдам кўрсатадиган бўлди. Имзоланган шартноманинг 12 та банди бўйича фабрика мактабнинг спорт зали, баскетбол майдончаси, биринчи қават деворларини таъмирлайди, мажлислар зали учун 60 та ўриндик, 100 дона кундузги ёруғлик лампалари, ёзувчишув ишлари учун елим, картон, қоғоз, дафтарлар харид қилишга, боқувчисини йўқотган, ногирон болаларга ҳамда кам таъминланган оилалар фарзандларига ўқув адабиётлари ва дарсликлар билан таъминлашда ёрдам беради.

Шунингдек, мактабда мавжуд 3 та музлатгични таъмирлаш, 1 та ўт ўчириш воситасини тўлдириб беришни ҳам корхона ўз зиммасига олади. Китоб

фабрикасига тегишли 3 та "АГАТ" русумли компьютер, 5 та спорт гилами, теннис столи, куч ўлчагич воситаси мактаб тасарруфига ўтказилди. Бу йилги битирувчиларга етуклик шаходатномасини топшириш тантанасида уларни махсус совғалар билан тақдирлаш ҳам шартнома бандида ўз аксини топган.

Лекин шартноманинг иккинчи қисмидан ишлаб чиқарувчилар ҳам манфаатдорлигини таъкидламоқчимиз. Мактаб доимий равишда фабрика жамоасига шанбалик ва якшанбаликлар ўтказишга, шаҳар марказидаги гулзор ва боғни ободонлаштиришга ёрдам беради. Мактаб ошхонаси, мажлислар зали эса ишчиларга тантанали йиғилишлар, турли хил мавзуда кечалар, санъат усталари билан концертлар ўтказиш учун берилади. Спорт залида корхона вакиллари ҳар хил спорт мусобақаларини уюштириб, жисмонан

соғлиқларини тиклаш учун машғулотлар билан машғул бўлишади. Мактаб маъмурияти китоб фабрикаси ходимлари учун лотин ёзувига асосланган ўзбек тилини ўрганиш бўйича тўғараклар ташкил этади.

Шунингдек, мактаб ўқитувчилари корхонанинг етакчи мутахассислари иштирокида ота-оналар учун оила ва мактаб ҳамкорлиги педагогикаси, болаларда тартиб маданиятининг шаклланишида ота-оналарнинг ўрни, "Ўз фарзандимизни яхши биламизми?" мавзусида, вояга етмаганлар орасида ҳуқуқбузарликнинг олдини олишда оила ва мактабнинг ҳамкорлиги хусусида, "Соғлом авлод йили. У биз ва фарзандларимиз учун қандай бўлиши керак?" мавзуларида давра суҳбатларини уюштилади.

Бир сўз билан айтганда, оталиқ ташкилотнинг ана шундай ҳомийлиги эвазига мактаб педагогик жамоаси ўз имкониятларидан келиб чиқиб, китоб фабрикаси ходимлари ва ишчиларига бола таълим-тарбиясига оид зарур педагогик ва психологик маслаҳатлар, тавсиялар, йўл-йўриқлар кўрсатишга ҳамisha тайёр.

Нурлан УСМОНОВ

Farzandlaringizga darslik oldingizmi?

ҲОМИЙЛАР ЖАЛБ ЭТИЛАЯПТИ

Президентимиз Ислон Каримов "FIDOKOR" газетаси мухбири саволларига жавобда ёш авлод хусусида алоҳида тўхталиб, янгиланган жамиятнинг илмий-назарий асосларини, уларнинг янги-янги қирраларини мукамал очиб бериш, ўқувчиларимизга махсус дарсликлар, қўлланмалар оммабоп адабиётлар яратиш зарурлигини ўқтирдилар.

Аслида мустақиллик ғоясига асосланган янги дарсликлар, ўқув қўлланмалари ва дастурларни ишлаб чиқиш, нашр этишни тезлаштириш ва ўғил-қизларни дарсликлар билан таъминлаш куннинг долзарб вазибаларидан биридир. Шу маънода Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 5 январдаги "Ўзлуксиз таълим тизимини ҳамда дарсликлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш" тўғрисидаги 4-сонли қарорини бажариш юзасидан Қашқадарё вилоятида хизмат сафарида бўлганимизда у ерда бу борада амалга оширилаётган ибратли ишларнинг шохиди бўлди.

"Қашқадарёкитобсавдо" акционерлик жамияти вилоят Халқ таълими бошқармаси билан ҳамкорликда ўтказган туман, шаҳар, халқ таълими бўлими мудири муовинлари, дарсликлар билан шуғулланувчи методистлар иштирокидаги катта мунозарали семинарда эса дарсликларни жойларга вақтида ва тўла етказиш атрофлича ўрганиб чиқилган ва бошқарма хузурида дарсликларни жойларга етказишни назорат этувчи махсус гуруҳ ташкил этилган...

Қарши шаҳридаги "Зиё маскани" китоб дўконида ота-оналарни ижтимоий муҳофаза қилиш ҳамда кам таъминланган оила фарзандларини маънавий қўллаб-қувватлаш мақсадида ҳомий ташкилотлар, хусусий фирмалар, фермер хўжаликлари фаол жалб этилган. Жумладан, Баҳористон туманидаги "Ўзбекистон" жамоа ширкат хўжалиги 2-11-синф ўқувчилари учун 10000 сўмлик, Касби туманидаги пахта тозалаш заводи 100000 сўм, Қамаш туманидаги "Дон" маҳсулотлари акционерлик жамияти, А.Темур мактаби ўқувчилари учун 50000 сўм, "Анитика" савдо фирмаси 20000 сўм миқдорда дарсликлар учун пул ўтказиб берди.

Ундан ташқари, Баҳористон туманидаги Махтумқули, Р.Холиев, Х.Исфандиёр, Ю.Ҳасанов номли мактабларда 75700 сўмлик, Яқкабоғ туманида 60000 сўмлик қоғоз тўпланиб, дарсликлар сотиб олингани қувонарлиқдир.

Т.НИЯЗМЕТОВА,
РТМ Умумий ўрта таълим бўлими бошлиғи

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги таълим муассасаларини янги 2000-2001 ўқув йилига ҳамда куз-қиш мавсумида ишлашга тайёрлаш бўйича туманлараро ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

ТАНЛОВ ШАРТЛАРИ

1. Туман (шаҳар) ҳудудида Ўзбекистон Республикаси "Таълим тўғрисида"ги Қонуни, "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури", тегишли ҳукумат қарорлари ижросини таъминлаш борасида олиб борилаётган ишлар самарадорлиги.

2. Туман (шаҳар) ҳудудидаги таълим муассасаларида таълим мазмуни самарадорлигини ошириш, давлат таълим стандартлари асосидаги янги ўқув дастурларини, янги педагогик технологияларни, янгиликларни жорий этиш даражаси.

3. Таълим муассасаларининг дарсликлар билан таъминланиш даражаси.

4. Биноларнинг жорий ва капитал таъмирланиши.

5. Таълим муассасаларини куз-қиш мавсумида ишлашга тайёрлаш (бино томлари, ички ва ташқи иситиш тизимлари, электр узатиш тизимлари, қозонхоналарнинг тайёргарлик ҳолати, кўмир ва бошқа ёқилғиларнинг жамғарилиши).

6. Мактабларнинг минимал нормативлар асосида мебеллар, жиҳозлар, таълимнинг кўрсатмалари ва техник воситалари билан таъминланганлиги. Синф хоналаридаги парталар, стол-стулларнинг болалар ёшига мослиги ва маркировка қилинганлиги.

7. Таълим муассасалари атрофини ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш масалалари.

8. Янги мактаб бинолари қури-

лишида, биноларни таъмирлашда ва жиҳозлар билан таъминлашда ҳомийлар ва оталиқ ташкилотларининг иштироки.

9. Ҳудуд таълим тизимига чет эл инвестицияларини жалб этиш аҳволи ва самарадорлиги.

Танловда ғолиб чиққан туманларни вазирлик томонидан таъсис этилаётган қуйидаги мукофотлар кутмоқда:

БИРИНЧИ МУКОФОТ — ЗАМОНАВИЙ "ПЕНТИУМ 300/300" РУСУМЛИ КОМПЬЮТЕР СИНФИ (3 МЛН. 400 МИНГ СЎМ);

ИККИНЧИ МУКОФОТ — РАДИО-УЗЕЛ (240 МИНГ СЎМ);

УЧИНЧИ МУКОФОТ — МАКТАБ КУТУБХОНАСИ УЧУН БАДИЙ АДАБИЁТЛАР (150 МИНГ СЎМ).

Танлов яқунлари вазирликнинг эксперт гуруҳи томонидан 2000 йил август ойининг учинчи ўн кунлигида эълон қилинади.

Мукофотлар вазирликнинг марказий штаби томонидан, янги 2000-2001 ўқув йилига ҳамда куз-қиш мавсумида ишлашга тайёргарлик натижалари бўйича танловда ғолиб чиққан 3 та туманга мамлакатимиз мустақиллигининг 9 йиллик байрами ва янги 2000-2001 ўқув йили арафасида тақдим этилади.

Халқ таълими вазирлиги янги 2000-2001 ўқув йилига ҳамда куз-қиш мавсумига тайёргарлик ишларида барча таълим муассасалари жамоаларига муваффақиятлар тилайди.

СИНФДОШЛАР КУНИ

ёхуд собиқ битирувчилар қадрдон мактабларини энг намунали масканга айлантиришга киришмоқдалар

Пайариқ туманидаги 15-ўрта мактабда жуда йирик тадбир ўтказилди. Мактабни битирганларига 25 йил тўлиши муносабати билан синфдошлар учрашуви бўлиб ўтди. "Нима бўлибди, бу каби учрашувлар ҳамма мактабдаям бўлиб ўтмоқда-ку", дея хулоса чиқаришга шошилманг. Бунақаси ҳали бўлган эмас.

Чорак аср олдин шу даргоҳдан 97 киши етуклик шаходатномасини қўлга олиб мустақил ҳаёт сари қадам ташлагандилар. Ҳозир уларнинг кўпчилиги элга машҳур бўлиб кетишган. Айтиш жоизки, эл суйган хонанда, бастакор Эркин Қайтаров ўз синфдошлари билан хайрли ишнинг бошини тутти. Мактаб учун "Савдогарбанк"нинг туман бўлимида ҳисоб рақами очиб, синфдошлар учрашуви баҳонасида хайрия концерти уюштиришга қарор қилдилар. Концертга эса Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист С. Сафтарова, иқтидорли санъаткорлар Р.Тўхтаев, Н.Насриев, Д.Ғуломов, А.Баратов, Г.Худоёровлар ўз қўшиқларидан хайрия марфонига ташриф буюрган 7-8 мингга яқин мухлислар учун қўйлаб беришди.

Хайрия концертидан тушган ва синфдошлар йиққан маблағ аълочи ўқувчилар учун стипендия, ташаббускор ўқитувчиларни мукофотлаш, мактабга замонавий ўқув асбоблари олиб келиш ҳамда сифатли таъмирлаш учун ишлатилиши белгилаб қўйилди.

"Яхши гапнинг қаноти бор", дейишади. Энди мактабни 20,15,10 йил олдин битирганлар ҳам Эркинхон Қайтаровнинг бошлаган савобли ишини давом эттириб, улар ҳам синфдошлар ҳисобидан мактабга соғва ва маблағ йиғиб беришга келишиб олдилар. Энди кейинги йилларда мактабни битирганлар ҳам ўз акалари, опалари орқасидан бориб, ҳаёт ҳақида илк тушунчага эга бўлган даргоҳ - мактабларини энг намунали мактаб қилишга киришадилар. Қисқаси, "Синфдошлар кун"и келажакда анъанага айланади.

Ш. ШОКИРЖОНОВ

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИДА ТЕСТ ЯКУНЛАРИ

Сирдарё вилоятида 1 та университет, 8 та ўрта махсус билим юрти ва 230 дан ортиқ умумтаълим мактаблари мавжуд. Вилоятда тест имтиҳонлари натижалари бўйича бошқа вилоятлардаги каби маълум ютуқ ва камчиликлар мавжуд. 1999 йилда Сирдарё вилояти бўйича 5870 абитуриент тест имтиҳонида (олий ўқув юртига 3770 киши, ўрта махсус билим юртларига икки мингдан ортиқ) қатнашган. Абитуриентлар тест имтиҳонларида юқори самарадорлик кўрсата олмаганлар. Вилоят бўйича абитуриентлар 1997 йили 38.59% самарадорлик кўрсатиб, 13 ўринни, 1998 йили 35.85% самарадорлик билан 12 ўринни ва 1999 йили 31.89% самарадорлик билан 13 ўринни эгаллаганлар. Демак, вилоят бўйича абитуриентларга мустақим билим бериш ва уларни тест имтиҳонга тайёрлаш бўйича кўп иш қилиниши керак.

Вилоят туманлари бўйича ўрта мактабни тугатган ва тестда қатнашганлар сони таҳлил этилганда Янгиер, Гулистон шаҳарлари, Мирзаобод, Ховос, Гулистон туманлари ёшларининг кўпчилиги ўқишни давом эттириш истагини билдирганлиги маълум бўлди. Улар 53.43% дан 77.03% гачани ташкил этипти. Лекин Меҳнатобод, Сирдарё туманларидан ўқиш истагини билдирган ёшлар 31% га ҳам етмаган. Бу кўрсаткичлар ўртасидаги фарқ фойдаланилмаган имкониятни кўрсатади.

Халқ таълими ходимлари буни ҳисобга олиб ишлашлари зарур бўлади. Бу маълумот куйида келтирилди.

Республика туман ва шаҳарлари бўйича 1999 йил мактабларни тугатиб тест синовларида қатнашганлар кўрсаткичлари

(олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, ўзбек гуруҳлари)

1-жадвал

№	Туман номи	Тугатганлар сони	Тестда қатнашганлар	Қатнашиш фоизи
1	Янгиер шаҳри	296	228	77.0
2	Гулистон шаҳри	484	312	64.46
3	Мирзаобод тумани	458	275	60.04
4	Ховос тумани	544	315	57.90
5	Гулистон тумани	685	366	53.43
6	Ширин шаҳри	105	52	49.52
7	Шароф Рашидов тумани	686	275	40.09
8	Боёвут тумани	1051	400	38.06
9	Оқолтин тумани	435	162	37.24
10	Сайхунбод тумани	886	302	34.09
11	Меҳнатобод тумани	242	75	30.99
12	Сирдарё тумани	1076	326	30.30

Вилоят бўйича абитуриентларнинг тест имтиҳонида фанлар бўйича самарадорлик кўрсаткичи 1998 йилга таққослаб таҳлил этилганда 1999 йилда кимё, биология, немис ва инглиз тилларидан самарадорлик камайганлиги, француз тилидан ўсганлигини кўриш мумкин. Демак, ўсишга нисбатан пасайиш кўпроқ бўлган. Бу педагогик ишда йўл қўйилган камчиликлар натижаси бўлса керак. Вилоят бўйича маълумот куйидаги жадвалда берилган.

Сирдарё вилояти абитуриентларининг фанлар бўйича жавоблар самарадорлиги кўрсаткичлари асосида тугатган ўрни

(олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

2-жадвал

Фан	1998 йил		1999 йил		Рейтинги
	самарадорлик	ўрин	самарадорлик	ўрин	
География	52.56	1	51.30	1	Ўзгармаган
Француз тили	26.10	14	26.79	12	Ўсган
Она тили ва адабиёти	35.85	12	29.94	12	Ўзгармаган
Тарих	48.03	13	36.82	13	Ўзгармаган
Физика	26.28	14	24.08	14	Ўзгармаган
Математика	32.54	14	30.36	14	Ўзгармаган
Химия	34.29	13	30.68	14	Пасайган
Биология	43.40	13	34.02	14	Пасайган
Немис тили	26.41	11	24.81	14	Пасайган
Инглиз тили	33.60	13	30.11	14	Пасайган

Вилоятнинг фанлар бўйича энг юқори ва паст кўрсаткичга эришган туманлари республика бўйича шундай туманларга таққосланганида, Сирдарё вилоятида катта камчилик борлиги аниқланди. Вилоятнинг тестда энг юқори кўрсаткичга эришган туманлари Республиканинг илғор туманларидан 6% дан 20%гача орқада қолган. Жумладан, вилоятнинг Боёвут тумани француз тили бўйича 26.47% самарадорликка эришган илғор саналса, Самарқанд вилоятининг Булунғур тумани 46.75% самарадорликка эришган. Ютуқларни таққослаб кўриш учун куйидаги маълумотни келтирамиз.

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг юқори кўрсаткичларининг вилоят республика миқёсида таққосланиши

(олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

3-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадор	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадор
Она тили ва адабиёти	Янгиер шаҳри	195	34.87	Шахрисабз шаҳри	Қашқадарё вилояти	271	40.39
Математика	Янгиер шаҳри	68	38.52	Хазорасп тумани	Хоразм вилояти	100	46.72
Физика	Сайхунбод тумани	65	25.77	У.Юсупов тумани	Қашқадарё вилояти	65	37.14
Биология	Ховос тумани	67	39.88	Янгиер шаҳри	Хоразм вилояти	124	48.75
Химия	Ховос тумани	56	35.32	Пешку тумани	Бухоро вилояти	97	52.21
Тарих	Янгиер шаҳри	96	45.43	Бухоро шаҳри	Бухоро вилояти	441	49.14
Инглиз тили	Янгиер шаҳри	128	37.85	Хонқа тумани	Хоразм вилояти	130	57.44
Француз тили	Боёвут тумани	51	26.47	Булунғур тумани	Самарқанд вилояти	153	46.75

Тест имтиҳонида энг паст кўрсаткичга эришган туманлар ўрганилганда Сирдарё вилоятининг Сирдарё тумани математикада 26.98 фоиз самарадорлик кўрсатиб республика бўйича энг қоқоқ туман ҳисобланган. Бошқа туманларнинг кўрсаткичи ҳам анча паст эканлиги кўзга ташланади. Бу куйидаги маълумотдан яққол кўринади.

Фанлар бўйича жавоблар самарадорлигининг энг паст кўрсаткичларининг вилоят ва республика миқёсида таққосланиши

(олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

4-жадвал

Вилоят кўрсаткичлари				Республика кўрсаткичлари			
Фан номи	Туман ёки шаҳар	Қатнашган	Самарадор	Туман ёки шаҳар	Вилоят	Қатнашган	Самарадор
Она тили ва адабиёти	Сайхунбод тумани	282	26.99	Нукус тумани	Қорақалпоғистон Рес.	83	25
Математика	Сирдарё тумани	66	26.98	Сирдарё тумани	Сирдарё вилояти	66	26.98
Физика	Гулистон тумани	65	23.16	Термиз тумани	Сурхондарё вилояти	57	22.81
Биология	Сайхунбод тумани	74	31.98	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	221	30.95
Химия	Сайхунбод тумани	55	27.42	Шеробод тумани	Сурхондарё вилояти	52	26.39
Тарих	Гулистон тумани	162	32.61	Амударё тумани	Қорақалпоғистон Рес.	348	31.75
Инглиз тили	Гулистон тумани	130	26.79	Олтинсой тумани	Сурхондарё вилояти	146	26.79
Француз тили	Боёвут тумани	51	26.47	Турақўрғон тумани	Наманган вилояти	51	23.69

Сирдарё вилояти бўйича тест имтиҳонида энг юқори ва паст кўрсаткичга эришган мактаблар таҳлил этилди. Вилоят бўйича бундан бир-биридан кескин фарқ этадиган мактаблар сони 10 дан ортиқ эканлиги маълум бўлди. Лекин энг ачинарлиси шундаки, бир тумандаги икки мактабда ахвол кескин фарқ қилганлиги маълум бўлди. Вилоят ва туман халқ таълими бўлими раҳбарлари буни атрофлича таҳлил этишлари керак. Мирзаобод туманидаги 1-мактаб 41.18 фоиз самарадорликка эришгани ҳолда, шу тумандаги 4-мактаб 22.22 фоиз, яъни 50 фоиз кам самарадорликка эришган.

Бу ҳолат куйидаги жадвалларда яққол кўзга ташланади.

Сирдарё вилояти туманлари ва шаҳарлари бўйича энг юқори самарадорлик кўрсаткичига эга бўлган мактаблар
(олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

5-жадвал

№	Туман ёки шаҳар номи	Мактаб №	Самарадорлик
1	Янгиер шаҳри	4	41.29
2	Мирзаобод тумани	1	41.18
3	Гулистон шаҳри	10	39.11
4	Ховос тумани	25	38.10
5	Шароф Рашидов тумани	16	36.13
6	Гулистон тумани	7	34.92
7	Оқолтин тумани	5	33.67
8	Сайхунбод тумани	17	33.66
9	Сирдарё тумани	12	33.33
10	Меҳнатобод тумани	2	32.94
11	Боёвут тумани	30	32.91
12	Сирдарё шаҳри	6	29.17

Сирдарё вилояти туманлари ва шаҳарлари бўйича энг паст самарадорлик кўрсаткичига эга бўлган мактаблар
(олий ўқув юртларининг кундузги бўлими, ўзбек гуруҳлари)

6-жадвал

№	Туман ёки шаҳар номи	Мактаб №	Самарадорлик
1	Сайхунбод тумани	9	19.44
2	Сирдарё тумани	31	21.91
3	Боёвут тумани	33	22.22
4	Мирзаобод тумани	4	22.22
5	Гулистон тумани	21	22.69
6	Ховос тумани	14	23.96
7	Гулистон шаҳри	15	24.35
8	Оқолтин тумани	17	24.75
9	Шароф Рашидов тумани	18	26.51
10	Сирдарё шаҳри	5	27.38
11	Меҳнатобод тумани	6	28.55

Сирдарё вилояти туманлари бўйича абитуриентлар жавоблар самарадорлигидаги ўсиш ва пасайиш қандай бўлганлиги ўрганилди: — 1998 йилга нисбатан 1999 йил тест имтиҳонларида Ш.Рашидов туманида физикадан, Оқолтин туманида кимёдан, Боёвут туманида француз тилидан, Меҳнатобод туманида математика фанларидан ўсиш кузатирилган. Вилоят туманларидаги ўсиш 2.71% дан 21.40 гача бўлган. Бу маълумот куйидаги жадвалда берилган.

Лекин кўпчилик аттестат бўйича юқори абитуриентлар тест имтиҳонида паст натижа кўрсатишган. Тест имтиҳонлари Гулистон Давлат педагогика университетида, Тошкент Давлат педагогика университетида ва бошқа олийгоҳларда топширилган.

Фанлар бўйича вилоятлар туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги ўсган туманлар рўйхати

(олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

7-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 Самар.	1999 қатн.	1999 Самар.	Ўсиш (фоиз)
Физика	Ш.Рашидов т-ни	40	22.36	44	27.15	21.40
Химия	Оқолтин тумани	26	27.46	29	30.46	10.94
Француз тили	Боёвут тумани	28	24.31	51	26.47	8.91
Инглиз тили	Меҳнатобод т-ни	22	30.81	23	31.64	2.71
Математика	Меҳнатобод т-ни	19	30.99	21	33.99	9.68

Вилоятнинг айрим туманларида аввалги йилдаги нисбатан абитуриентларнинг жавоблар самарадорлиги пасайган. Вилоят бўйича 5 фандан ўсиш содир бўлгани ҳолда, 9 фандан пасайиш содир бўлган. Пасайиш 12.13 фоиздан 29.04 фоизни ташкил этган. Ш.Рашидов туманида физикадан ўсиш содир бўлган, лекин биология ва кимёдан абитуриентларнинг тест самарадорлиги анча пасайган.

Тест бўйича жавоблар самарадорлигининг пасайиши куйида кўрсатилган.

Фанлар бўйича вилоят туманлари миқёсида абитуриентлар жавоблар самарадорлиги камайган туманлар рўйхати

(олий ўқув юртларининг кундузги бўлимлари, ўзбек гуруҳлари)

8-жадвал

Фан	Туман	1998 қатн.	1998 Самар.	1999 қатн.	1999 Самар.	Камай (фоиз)
Тарих	Ховос тумани	94	49.79	146	35.33	-29.04
Биология	Ш.Рашидов т-ни	74	46.96	94	34.52	-26.50
Инглиз тили	Сайхунбод т-ни	58	38.94	83	28.78	-26.08
Она тили ва адабиёти	Ховос тумани	235	39.21	337	30.53	-22.13
Физика	Ховос тумани	55	28.74	76	23.25	-19.11
Математика	Ховос тумани	105	38.36	125	31.49	-17.91
Немис тили	Гулистон т-ни	19	31.29	26	25.75	-17.70
Химия	Ш.Рашидов т-ни	66	33.29	80	27.50	-17.40
Француз тили	Гулистон тумани	21	28.04	31	24.64	-12.13

Сирдарё вилояти 306 ўқувчи аттестатидаги ўртача баҳолари бўйича "4" дан юқори кўрсаткичларга эришган. Улардан фақат 24 таси тест имтиҳонларда 180 баллдан юқори натижа кўрсата олган. Улар юқори балл тўплаб, Тошкентдаги энг нуфузли ўқув юртларига кирган. Кўриниб турибдики, вилоят абитуриентлари тест кўрсаткичларининг барчасида паст кўрсаткичга эришган. Бу вилоят таълим тизимида, абитуриентларни тестга тайёрлаш ва касбга йўналтириш бўйича катта камчиликларга йўл қўйганлигини ифодалайди. Вилоятда тест тизимини тушунтириш бўйича етарли даражада иш олиб борилмаган. Битирувчи синф ўқувчилари билан бирламчи тестлар ўтказилмаган. Тест якунлари муҳокама этилмаган ва тестда абитуриентлар бўш жавоб қайтарган ёки умуман жавоб бера олмаган, фан мавзуларини чуқурроқ тушунтириш бўйича иш олиб борилмаган. Кўрсатилган камчиликлар бартараф этилса, Сирдарё ҳам илғор вилоятлар даражасига кўтарилиши мумкин.

**"Маърифат" газетаси-
нинг бугунги меҳмони, айни
пайтда ўзининг ҳужумкор
ўйинлари, чиройли голлари
билан маълум ва машҳур
бўлган "Пахтакор"нинг ўнг
қанот ҳужумчиси 34 ёшли
Азамат Абдураимовдир.**

**Биз севимли футболчи-
миз билан Қибрайдаги "Ро-
ҳат" стадионига, доимий
машқдан кейин суҳбатлаш-
дик.**

— Азамат ака, муштарийларга дастлаб ўз ҳақингизда гапириб берсангиз...

— 1966 йил Тошкентда туғилган бўлсамда, ҳали пойтахтнинг ҳусну тароватидан баҳраманд бўлмай, ҳавосига ўрганмасдан туриб, отам Биродар Абдураимов Москва шаҳрига олиб кетдилар. Ўшанда мен 3 ёшда эдим. Вақт ўтган сайин аста-секин улага бордим. Ўша даврларда Ўзбекистонда тенгдош дўстларим илиқ тунроқда футбол ўйнашса, мен қорда копток тепа бошладим. 1973 йили отам мени Москвадаги "Футбол мактаб-интернати"га ўқишга берди. Шундан сўнг бу даргоҳда барча фанлар қатори футбол ўйини сирларини ўргана бошладим. 1981-82 йилларда дастлаб собиқ Иттифоқнинг иккинчи лигасига ўз маҳоратимни синая кўрдим. 1984 йили хизмат сафари чоғида МХСКдаги Армия жамоаси таркибига аскарлар қаторида ўйинлар намойиш этдим.

Ҳарбий хизматдан қайтгач, 1987 йилда отамни Тошкентга чақиришди ва оила аъзоларимиз билан яна Тошкентга кўчиб келдик. Ўшанда мени ilk бор "Пахтакор" жамоасига таклиф қилишди ва тез орада ўйинларим билан талайгина мухлислар орттиришга муваффақ бўлдим. Шундан сўнг 1990 йилда Россиянинг "Спартак" жамоаси таркибига, 1992 йили Бангладешда, 1993 йили Наманганнинг "Навбахор" жамоасига, 1994 йили Малайзия яшил майдонларида, 1996 йили Саудия Арабистонининг "Ал-Ваҳда" таркибига ўнадим. Ниҳоят, шу йили "Пахтакор"дан ҳам таклиф тушди. Мен бунга ҳеч иккиланмай рози бўлдим ва мана 4 йилгирки, жамоа таркибига ҳужумчи вазифасини бажармоқдам.

Шу вақтгача 300 га яқин ўйинларда иштирок этиб, дарвозаларни 180 маротаба ишғол қилишга муваффақ бўлдим. Шунингдек, кейинги 9 йил мобайнида "Ўзбекистон" терма жамоасига 25 марта қатнашдим, 11 та гол муаллифиман.

— Мактаб йилларингиз эсингиздадур? Биринчи ўқитувчингиз ким бўлган?

— Илк маротаба мактаб деган даргоҳга қадам қўйганимда қўлимга қалам тутқазиб, алифбони ўргатган инсон Килий Анатолий эди. Қалби меҳр ва садоқатга тўла, юзларидан кулгу аримайдиган бу ўқитувчим менга нафақат илм-фан соҳасини, балки спортнинг футбол сиру асрорларини ўргатиб, меҳрим,

иштиёқимнинг янада гуллашига сабабчи бўлганлар, десам янглишмаган бўламан. Ҳатто футболга бўлган астойдил қизиқишимни, хоҳишимни кўриб, дарс жараёнларида, машғулотлар чоғида иложи борида кўпроқ шуғулланишга шароит яратиб берарди. Шу тариқа мен ҳам устозим билан бирга машқ қила бошладим. Қимматли маслаҳатлари, самарали ёрдамлари туфайли аста-секин яшил майдонларда тўп сурадиган бўлдим.

Шунингдек, футбол бизнинг қон-қонимизга сингиб кетгани боис оиламизда укаларим Баҳодир ва Жасур Абдураимовлар ҳам яшил майдонларнинг иштирокчиси. Улар айни пайтда Сурхондарёнинг "Сурхон" жамоаси таркибига ўйнаб келишмоқда. Шу ўринда мен оиламизнинг бундай ютуқларга эришишига отам Биродар Абдураимов ҳақида айтмасдан иложим йўқ, "От ўрнини той босар", деганларидек, учала оғайнига ҳар томонлама имконият яратиб, футболчи бўлиб танилишда отамнинг ҳиссаси беқиёсдир.

Ўқувчилик давримда "Футбол мактаб-интернати"да фақат футбол билан чекланиб қолмасдан, балки дарсларда ҳам фаол қатнашиб турардим. Барча уй вазифаларини вақтида бажарардим. Айниқса тарих, география фанига қизиқи-

шим ниҳоятда баланг эди. Футболни қанчалик яхши кўрсам, бу фанларга ҳам бениҳоя қизиқардим. Мабоодо дарс вақтида телевизордан футбол ўйинлари берилгудек бўлса, усталик билан куёнинг расмини чизардим.

— Яшил майдонларда учраб турадиган қизиқарли воқеалардан сўзлаб берсангиз...

— 1994 йил, Япониянинг Хиросима шаҳрида ўтган 12-Осиё чемпионатида терма жамоамиз барча ўйинларда рақибларни доғда қолдириб, ярми финалда Осиёнинг энг кучли, номдор жамоаси Жанубий Корея футболчилари билан майдонга тушишди. Тўғриси, улар устидан ғалаба қозониш у ёқда турсин, дуранг ўйнаш ҳам улкан темир деворни тешиб ўтиш билан баробар эди. Ўйланганимиздай беллашувнинг 1-тайми "Осиё йўлбарслари"нинг тўлиқ устунлигида ўтиб, барчамизни ҳимоя чизиғида ўйнашга мажбур этди. Ҳатто ўйиннинг 2-таймида ҳам вазият янада оғирлашди. Рақибимиз дастлабки дақиқалардан оқ яна ҳужумга зўр беришди. Лекин, бахтимизга ҳаммаси самарасиз якунланарди. Одатда футболда "сен ура олмасанг, сенга уришади", деган нақл бор. Гап шундаки, ўйиннинг охири дақиқаларида жамоамиз бошлаган қарши ҳужум ўз натижасини берди. Ўшанда тўпни қарийб 30-32 метрдан тенганим, дарвозабонни чалғитиб "олтин

Mehmonxona

гол" бўлгани кечагидай эсимда. Тўғриси, бунга ўзим ҳам ишонмай қучоқлаб турган жамоадошларим орасидан Жанубий Корея дарвозасига қараб-қараб кўярдим (кулади). У ерда эса вазият жуда оғир эди. Яъни дарвозабон тўпни қучоқлаганча қимирламасдан ётарди.

Дарҳақиқат, бу ғалаба ҳеч қачон эсимдан чиқмайди. Чунки ўша пайтда аксарият футбол мутахассислари, Жанубий Корея терма жамоасининг ютишини шубҳасиз, деб анча кўпиртириб башорат қилишганди. Лекин ҳаммаси тескари бўлиб чиқди. Ушбу ўйинда айниқса, дарвозабонимиз Юрий Шейкин, Шухрат Мақсудов, Игор Шквирин, Ф.Дав-

ни амалга ошириш лозим. Дарҳақиқат жамоани аввалги "Пахтакор" ҳолига келтириш барчамизнинг олий мақсадимиз. Буни ҳали вақт кўрсатади.

— Сиз юқорига жамоа таркибининг асосий қисмини ёшлар ташкил этишини таъкидлаб ўтдингиз. Мана, ўйинлар макташга арзигули гаражада қовушмаяпти. Хўш, бунга асосий сабаб ўйинчиларнинг тажрибасизлигида деб ўйлайсизми ёки бунинг бошқа жиҳатлари ҳам борми?

— Авваллари "Пахтакор" таркибига талайгина ихтидорли футболчилар тўп суради. Аммо 2000 йил жамоамиз учун ниҳоятда омадсиз келди, десам янглишмаган бўламан. Чунки Миржалол Қосимов, Павел Бугало, Андрей Аполян, Николай Ширшов, Андрей Хвостунов... хаби энг ажойиб футболчиларнинг Россия жамоалари таркибига ўтиб кетиши "Пахтакор"нинг белини қайириб ташлади. Бунинг оқибатида яшил майдонларда мухлислар кутмаган, қониқарсиз ўйинлар вужудга кела бошлади.

Ўйинлар давомига асосан Игор Шквирин билан ҳужум чизиғида ўйнаймиз, холос. Бунинг устига тайёр гол ҳолатига чиқариб берувчи М.Қосимовнинг йўқлиги ўйин тартибсизлигига олиб келади. Баъзида ёш ҳимоячиларнинг кўпол хатола-

бўлади. Яширишнинг ҳолати йўқ, ҳозирда кўпгина футбол юлдузлари аргентиналик футболчига ҳавас билан қарашади. Лекин "хурмача" кейинги вақтларда негацир яшил майдонларда кўринмаяпти.

— Сиз анча йиллардан буён футбол майдонларида ажойиб ўйинлар намойиш этишингиз, хулқ ва характерингиз туфайли нафақат мухлислар, балки мухлисларингиз ҳам талайгина бўлса керак?

— Ҳозир ёшим 34 га. Минг афсус, олтинга тенг ёшлик даврим ўтиб кетди. Бу борада ўзим астойдил қизиққан футбол соҳаси бўйича кўп нарсаларни ўрганиб, ҳаётнинг аччиқ-чучуғи, яхши ва ёмонларига гувоҳ бўлдим. Балки тажрибали футболчи бўлганим учун (ийманиб жавоб беради) талайгина мухлислар орттирган бўлишим мумкин. Лекин мухлислар ҳақида бир нарсга дейиш қийин.

Аниқ эсимда, ёшлигимнинг энг гуллаган чоғида Малайзия яшил майдонларида ўйнаб, чиройли ўйинлар билан жамоага шода-шода голларни "тақдим" этардим. Деярли ҳар ўйинда гол уришга оғатлангандим. Ана шундай ажойиб ва ғаройиб даврларда стадионга таширф буюрган малайзиялик қизлар менга даста-даста хат ёзишиб, кўпинча майдондаги ҳаракатларимни, ўйинларимни чизиб беришарди. Ҳатто ўйин олгидан ёки футболдан кейин қизлар билан эсдалик учун албатта расмга тушардим. Гарчи бу бизнинг маданиятимизга бироз тўғри келмасда, йил бўйи баҳорнинг илиқ ҳавоси билан бурканган Малайзия давлатида бу ҳолат анъана, урф-одат ҳисобланади.

— Келажакда футбол соҳасига мактаб очиш ниятингиз борми?

— Ҳа, менинг дилимга туғиб қўйган икки ният бор. Биринчиси, келгусида футбол мактабини очиб, ушбу масканга иложи борида тажрибали мутахассисларни жалб этиб, ёш кадрларни тайёрлаш ва футбол сирларидан воқиф этишдир. Умуман олганда, шу вақтга қадар республикамизда очилмаган, футбол фанатлари орзу қилган ажойиб маскан яратишдан иборат.

Иккинчи, яъни энг катта орзуим ҳам бевосита футбол мактабига боғлиқ бўлиб, унинг қошида замон талабларига жавоб берадиган клуб барпо этишдир.

Унда 1960 йилдан кейинги энг ажойиб футбол расмлари, кийим ва кечақларини йиғиб, музей шаклига келтиришни мақсад қилиб қўйганман.

— Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур билдириб, орзу ва умидларингиз рўёбга чиқишига тилакдошимиз.

Бехбуд БОТИРОВ
суҳбатлашди

«ФУТБОЛ МАКТАБИ ОЧМОҚЧИМАН»

летов билан биргаликда ҳақиқий қаҳрамонларга айланишганди.

— Агарда жамоа яшил майдонларда шигдатли, тезкор ўйинлар намойиш этса, минг-минглаб мухлислар орттириши, шубҳасиз. Айтмоқчиманки, жадвалнинг юқори поғонасидан пастга қараб кетаётган жамоангизнинг бироз бўлса-да яхши ўйинлар кўрсатиши учун сизнингча кўпроқ нималарга эътибор бериш керак?

— Бунинг учун аввало жамоа таркибидagi мавжуд ёш ҳимоячи ва ҳужумчилар билан кўпроқ ишлаш, уларга керакли маслаҳат, ҳамда маълумотларни бериш бизнинг асосий вазифамиздир. Иложи борида ҳимоя чизиғини кучайтириб, кўпроқ қарши ҳужумга эътибор қаратсак, мақсадга мувофиқ бўларди.

Ҳозир жамоада ҳимоя чизиғи суст бўлгани учун аксарият ҳолларда майдон марказида ўйнашимизга тўғри келади.

"Пахтакор"да тажрибали футболчилар ниҳоятда оз. Шунинг учун четдан (республикамиз жамоалари кўзда тутилмоқда) моҳир ўйинчиларни жалб этиш энг долзарб масалалардан биридир. Агарда жамоанинг молиявий томони, аниқроғи ҳомийлари кўп бўлса, анча тажрибали футболчиларни тўллаш мумкин. Бизда бу борада жуда кў-ў-ўп ишлар

ри туфайли орқага қайтишга мажбур бўламиз. Гарчи ҳозирда жамоага моҳир ҳужумчи Дилмурод Назаровни таклиф этган бўлсакда, у оғир жароҳат туфайли майдонга тушмаяпти. Сирасини айтганда, агар "Пахтакор"нинг "шигдатли" юриши шундай давом этадиган бўлса, ўтган йилгидан ҳам паст натижалар юзага келиши мумкин. Яъни, ҳозирда Олий лигада иштирок этаётган, турнур жагвалидаги "аутсайдер" жамоалар ҳам бизга муносиб (кучли) рақиб бўлиши, шубҳасиз.

— Жаҳон "яшил майдонлари"да тўп сураётган қайси жамоа ва футболчига меҳрингиз баланг?

— (Бироз ўйланиб...) Энг яхши кўрган жамоам бу 1995 йилда бутун Европани титратган Голландиянинг "Аякс" клубидир. Бу жамоанинг менга манзур бўлган томони асосан ўйинчилар маҳорати, тезкор, қарши ҳужумлари, ўйин услуби анча таҳсинга сазовордир. Шунингдек, Россиянинг "Спартак" клубини ҳам айтиш жоиз. Чунки ҳозирда спартакчилар ўзларининг ажойиб ва чиройли ўйинларини намойиш этмоқдалар.

Дунёдаги энг тажрибали футболчилар, аниқроғи ҳужумчилар қаторига 1998 йилнинг энг сермахсул ўйинчиси франциялик Зинеддин Зиданни қўйиш мумкин. Аргентиналик "хурмача" лақабини олган Диего Армандо Марадонани ҳам айтса

Одам оч қолса бир амаллаб уни тўйдириш мумкин. Умуман егулик, нозу неъматларнинг саноғи кўп. Одам ташна бўлса-чи? Ташналикнинг, сувсизликнинг ўрнини босадиган нима бор дунёда? Ҳеч нарса. Сувнинг ўрнини ҳеч нарса ҳеч қачон боса олмайди. Буни ўзингиз ҳам жуда яхши биласиз. Сув ташналиги ўрнини, ҳатто гулоб шарбати ҳам боса олмаслигини Шарқнинг машҳур шоири Ҳусрав Дехлавий жуда чиройли ифодалаб, шундай деган эди: Гулоб шарбатини тўйиб ичсанг ҳам, Сувсиз ташналигинг асло бўлмас кам.

Тенги-муқобили йўқ сувни бўлар-бўлмасга исроф қилмайлик. Исрофгар одамни Оллоҳ ҳам севмайди. Бизни сувнинг уволит тутмасин.

“Нонни эъзозлаш, уни увол қилмаслик керак. Нон ризк-рўзимиз”. Бу калима бизнинг қон-қонимизга сингиб кетган. Ерда ётган нон бўлагини кўриб қолсак, дарров оёқ остида кўтариб, пуфлаб чангини қоқиб, четга-юқори-роққа, тозароқ жойга олиб қўямиз. Хўш, агар сув бўлмаса, ўша биз азиз тутган нон қандай етиштирилади? Бу ҳақда ҳеч ўйлаб кўрганмисиз?

Қишлоқ хўжалиги мутахассисларининг берган маълумотларига қараганда, ҳозирча мамлакатимизда ўртача ҳисобда 1 гектар ердан 35 центнер галла ҳосили олинар экан. Бу 3500 кг буғдой ҳосили демаски. Шу ҳосилни етиштириш учун камида 1 гектар ерга 6000³ сув сарфланар экан. Демак, 1 кг. буғдой ҳосили учун 1,43, яъни 1400 литр сув сарфланар экан. Шу ўринда оддий бир таққослаш қилсак фикримиз янада ойдинлашади.

Елим идишлардаги ичимлик сувининг 1 литри ўртача нархда 70-100 сўмдан сотилади. Майли хизмат ҳаққи, идиш ҳаққи, газ ҳаққини чегириб ташлаб, сув нархини 60 сўмдан ҳисобланг. 1 кг буғдой ҳосилини етиштириш учун сарфланган 1,4, яъни 1400 литр сувни сўмларга чаксак қанча бўлади? Жуда тўғри ҳисобладингиз 8400 сўм.

Айтиш мумкин бўлса, ноннинг онаси буғдой, буғдойнинг онаси — сув экан. Сув яратувчи, сув яшнатувчидир. Вақти келиб охирада увол қилинган ҳамма нарсанинг жумладан, сувнинг ҳам ҳисоби бор, албатта. Оллоҳнинг “Қуръони карим”даги “Еб, ичинглар фақат исроф қилманглар” — ояти бекорга нозил бўлмаган.

Сувга ҳурматсизлик — онага ҳурматсизликдир. Ҳамма мавжудотнинг асли — онаси бўлганидек, одамнинг ҳам асли-онаси келиб чиққан манбаи бор. У муҳтарам ва азиз Сувдир. Қуръони Каримнинг “Анбиё” сурасида “кофир бўлган кимсалар осмонлар ҳам, ер ҳам (аввалда) тўсиқ (яъни осмонлардан ёғин ёғмас, ердан эса бирон гиёҳ унмас) бўлганини, бас. Биз

уларни очиб юборганимизни (яъни осмондан ёғин ёғдириб, ердан гиёҳ ундирганимизни) ва барча жонли мавжудотни сувдан (пайдо) қилганимизни кўрмадингларми?” деган оят бор. (“Анбиё” сураси, 30-оят). Бу оятдаги “барча жонли мавжудотларни” жумласига эътибор берайлик. Барча жонли мавжудотлар сирасига Одам ҳам киради.

Шарқ файласуфларининг таъкидлашларига кўра, одам тўрт унсурдан — Сув, Ҳаво, Тупроқ ва Оловдан бунёд бўлган. Файласуфлар ўша тўрт унсур ҳақида фикр юритганларида биринчи ўринда Сувни санайдилар. XI асрнинг йирик тасаввуф шоири Ҳожа Аҳмад Яссавий ўзининг “Девони Хикмат” шеърий китобида инсоннинг Сувдан, тупроқдан яралганини шундай таъсирли мисраларда ифодалаган эди:

... Аҳли аёл, қариндош, ҳеч
ким бўлмайди йўлдош,
Мардона бўл гариб бош умринг
елдек ўтаро.
Кул Ҳожа Аҳмад тоат қил,
умринг билмам неча йил,
Аслинг билсанг оби гил,
яна гилга кетаро.

Бу ўринда шоир инсоннинг оби гилдан, яъни сув ва тупроқдан яралганини ва охири оқибатда у яна аслига қайтишига ишора қилапти.

Одамнинг сувдан яралганини медицина ҳам тасдиқлайди: Инсон организми-

дунёда ҳам азиз ва муқаддас экан.

Бир томчи сув инсон тақдирини ҳал этиши мумкин. Сув нажот. Сув ўлим. Бу ҳақда машҳур алломаларимиз ҳаётидан ўнлаб воқеий ҳикояларни келтириш мумкин. Сув, ҳа ўша сиз ва биз умримиз давомида эҳтиёжларимизни қондирадиган Сув одамни ҳалок қилиши ҳам, ўлимдан сақлаб, нажот бағишлаши ҳам мумкин. Шарқнинг машҳур шоири “Гулистон” ва “Баҳористон” каби панд-насихатга оид йирик асарлар муаллифи Шайх Муслиҳиддин Саъдий Шерозий мўғуллар истилоси даврида бир мўғул сарбози томонидан асир олиниб, ҳайдаб, олиб кетилади. Улар чўлу биёбонда адашиб етти кун сувсиз саргардонликда йўл юриб бир чашма устидан чиқиб қоладилар. Чўл одами — мўғул сарбози тўхтамай сувдан тўйиб ичиб, қорни ёрилиб ҳалок бўлади. Аллома Саъдий бўлса лабини ҳўллаб, бир оз фурсат ўтгач, бир неча културм сув ичиб нажот топади. “Сув — билмаганга ўлим, билганга нажот” — деб шуни айтсалар керак.

Сув ҳаётимизнинг мазмуни, умримизнинг бир бўлагидир.

Чақалоқ ёруғ оламга келган замонда уни сувда поклайдилар-чўмилтирадилар. Инсоннинг фаний дунёдан боқий дунёга сафари чоғида ҳам уни Сув кузатади. Инсон ҳаётининг энг сўнгги нафасида ҳам унинг лабларига пахтани ҳўллаб сув томизилади. Сувсиз инсон ҳеч ким эмас. Сув инсоннинг доимий ҳамроҳидир. Инсоннинг тириклиги ҳам, ўлими ҳам сув биландир. “Сувни азиз тутган одам бу дунёда ҳам, у дунёда ҳам хор бўлмас”, нақлига амал қилайлик. Сувни имкони борича исроф қилмайлик, уни азиз ва мўътабар билайлик, шунда авлодлар бизни ҳам азиз ва мўътабар туттайлар.

Абдулҳамид
АБДУРАҲМОН ЎҒЛИ

Дунёда фақат гўзаллик қидириб яшайдиганлар кўп. Лекин гўзалликни теран илғайдиганлар кўп эмас. “Ўткир кўзлар” — рассомлар олам ва одамдаги уйғунлик, нафосатни нозик ҳис қиладилар ва тасвирлайдилар.

Ўзбекистон Республикаси Бадий академияси бир неча йилдан буён ёш рассомлар республика кўрик-танловини ўтказиб келади. 4 июль куни Бадий академия кўргазмалар залида бу йилги танлов ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди. Танлов ва унинг

аҳамияти ҳақида Бадий академия таълим, методика, ижодкор ёшлар билан ишлаш бошқармаси бошлиғи Аблоберди Эгамов шундай дейди:

— Бу йилги кўрик-танловимиз олдингиларидан кўра кенгрок камровда бўлиб ўтди. Сабаби, бу йил Маданият ишлари вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим, Халқ таълими вазирликлари билан ҳамкорликда иш олиб бордик. Бунинг натижасида танлов савияси, тақдим қилинган ижод намуналарининг мазмундорлиги ҳам бирмунча кўтарилди. Ёш ижодкорларга эътибор ошиши-

ТАНЛОВ ҒОЛИБЛАРИ ТАЛАБА БЎЛДИЛАР

га сабаб бўлди. Мана, бу йилги ўз йўналишлари бўйича 1-ўринни олган 12 нафар ғолиб ёшларимиз соҳа бўйича ўзлари истаган олий ўқув юртиларига имтиҳонсиз қабул қилинадиган бўлдилар. Бу, албатта, уларга муносиб рағбатлантириш, келажак ижодларига ривож турткиси бўлиб қолади.

Тақдирлаш маросими ўзига хос кичик байрамга айланиб кетди. Сўзга чиққан Бадий академия, Маданият ишлари вазирлиги ва Халқ таълими вазирлиги вакиллари ёш ижодкорларга диплом, Фахрий ёрлик, қимматбаҳо совғаларни топшириб, келгуси ҳаётларида, ижодларига барака тиладилар. Миллий эстрадада ўз ўрнига эга бўлиб бораётган

“Фаёд” гуруҳининг куй-қўшиқлари эса барчага ҳуш кайфият улашиб, ёшларни даврага чорлади.

Кўрик-танловда ранг-тасвир, китоб графикаси, амалий графика ва бошқа йўналишлар бўйича 1-ўринни олиб, олий ўқув юрти талабаси бўлган ёшлар: Худойберди Нурназаров, Файрат Иброҳимов, Малика Қўзиева, Санжар Маҳкамов, Хуршид Бўронов, Дилшод Эшматов, Санжар Хусаинов, Фаррух Умаров, Камолиддин Мама-солиев, Антуан Тохтаев, Камолиддин Қорабоев, Умид Арслоновлардир.

Хусан НИШОНОВ
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

Yangilik

МАҲСУЛОТНИНГ ЯНГИ КОДЛАРИ

Экспорт ёки импорт қилинадиган ҳар қандай товарга унинг кимёвий таркиби жиҳатидан ёндашиш, товарнинг халқаро код рақамларини аниқ белгилашни ва товарнинг юк айланмасидаги ҳуқуқий ҳаракатини таъминлаб, ҳужжатларни тўғри расмийлаштириш имконини беради.

Ушбу йўналишда олиб борилган бир неча йилги тадқиқотлар натижасида кимё фанлари мажмуида янги — “Товарларни кимёвий таркиби асосида синфлаш ва сертификациялаш” ихтисослиги вузудга келди.

Бу мутахассислик моддаларнинг халқаро илмий номенклатураси, кимёвий таркиби, тузилиши ва хоссаларини ўрганиб, уларнинг халқаро иқтисодий муносабатларда қўлланиладиган код рақамларини аниқлайди ва такомиллаштиради.

Товарларнинг кимёвий таркиби билан уларнинг халқаро иқтисодий муносабатларда қўлланиладиган код рақамлари орасидаги узаро боғлиқликларни илмий асосда тадқиқ қилади, умумий қонуниятларни аниқлайди.

Дастлабки тадқиқот иши “Пахта мойининг халқаро иқтисодий муносабатларда товар кодларини кимёвий таркиби асосида тадқиқ қилиш” деб номланади.

Андижон Давлат Университети “Физик ва органик кимё” кафедраси катта ўқитувчиси Нозимжон Тўхтабоев кимё фанлари доктори, профессор И. Асқаров раҳбарлигида пахта мойининг амалдаги товар кодларини ўрганиб, экспорт-импорт жараёнларида ушбу товар кодларининг мамлакатимиз иқтисодий манфаатларини ҳимоялашда етарли даражада самара бермаётганини аниқлади, давлат андозалари асосида тозаланмаган ва қисман тозаланган пахта мойи учун янги 15 та товар коди, тўлиқ тозаланган пахта мойи учун эса 7 та янги товар кодлари ишлаб чиқилди. Олинган тадқиқот объектиларини янги товар кодлари билан синфлашдан 500 000 АҚШ доллари миқдорида иқтисодий самара келтирилиши амалда исботлаб берилди.

Ишлаб чиқилган пахта мойининг янги товар кодлари Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолият Миллий товар номенклатурасида қўллаш учун Ўзбекистон Республикаси Давлат Божхона қўмитаси эътиборига ҳавола этилди.

Нилуфар МЎМИНОВА

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Маннон Уйғур номидаги Тошкент Давлат санъат институти ўз солномасига эга. Санъатимизнинг йирик намояндалари — Раззоқ Ҳамроев, Наби Раҳимов, Зикир Муҳаммаджонов, Шўҳрат Аббосов, Ёқуб Аҳмедов, Галия Исмаилова ва бошқа минглаб сиймоларнинг илк қадамлари ана шу қутлуг даргоҳ билан боғлиқ.

Ҳозирги вақтда институтда: театр санъати, санъатшунослик ва кўғирчоқ театри, кино, телерадио санъати факультетлари фаолият кўрсатаётир.

Институт манзили: Юнус Ражабий кўчаси, 77-уй. Метронинг "Космонавтлар" бекати.

ТАЛАБАЛАР САҲНАДА

Институт талабалари пойтахтимиздаги анъанавий кўриктанлов ва фестивалларда доимо фаол иштирок этишади.

Яқинда "Талаба-ёшлар ижодиёти 1-кўрик фестивали" бўлиб ўтди. Институтнинг барча талабалари мазмунга тўлиқ спектакллари фестивал ҳайъати аъзоларига намойиш этишди. Талабаларнинг ушбу чиқишлари 11 та номинация билан баҳоланди. "Йилнинг энг яхши спектакли"га III курс драма ва

Festival

кино актёрлиги бўлими талабалари томонидан саҳналаштирилган. "Номи ўчсин" саҳна асари муносиб топилган бўлса, "Йилнинг энг яхши мураббийси" номинациясига уч нафар мураббий танлаб олинди.

Ундан ташқари, "Эркак ролининг энг яхши ижрочиси", "Аёл ролининг энг яхши ижрочиси" ва бошқа номинациялар бўйича бериладиган диплом, сертификатлар ҳам ўз эгаларига топширилди.

Энг қувонарлиси, ушбу фестивал институтда ҳар йили ўтказиладиган бўлди. Чунки санъатни севиш ва ардоқлаш, ҳаётни тараннум этувчи асарларни ижро этиб, қалбларда Ватанга, она халқимизга бўлган муҳаббатни, ҳурматни изҳор этиш ҳар бир талабанинг орзуси бўлиб келаётган эди. Фестивал эса ана шу орзунинг кичик бир босқичи, бўлиб қолса, ажаб эмас.

Шавкат РЕЖАПОВ,
институт талабаси

АБИТУРИЕНТГА ҚЎЙИЛГАН МЕЗОН

Санъат бошқа соҳалардан фарқ қилади. Бу соҳани эгалламоқчи бўлганларга алоҳида талаблар қўйилади. Ҳар йилги қабул жараёнида биз ёшларни белгиланган маълум мезонлар асосида танлаймиз.

Бу йилги мавсумда ҳам бўлғуси талабанинг истеъдодини аниқлаш имконини берадиган мезонларга амал қилинати. Бу мезон

18 банддан иборат бўлиб, ҳар бир банд ўзига хос хусусиятга эга. Абитуриент аввало келишган, чиройли,

Jarayon

кўркем қоматли, жозибадор, ширали овоз соҳиби бўлиши керак. Яна шуниси ҳам борки, драма театри актёридан кўғирчоқ театри актёри фарқ қилади. Ре-

жиссурага эса янада бошқачароқ талаблар қўйилди. Қабулда абитуриентларни таққослаш ҳам муҳим рол ўйнайди.

Ижодий имтиҳон даврида етарли балл тўплай олган абитуриент тест синовларидан ҳам муваффақиятли ўтади. Ҳозирга қадар тушган аризалар 300 тадан ошди.

Аҳмаджон ТЎЛАГАНОВ,
институт қабул ҳайъати
масъул котиби

— "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг ижроси хусусида нима дея оласиз?

— Давлат аҳамиятига молик бу тарихий ҳужжат институтизмга ҳам тўла маънода тегишлидир. Барча соҳадаги сингари санъат ҳам етук мутахассислар билан ривожланади, такомиллашади, бойийди. Зеро, санъатнинг жамиятда тутган мавқеини ҳам иқтидорли, истеъдодли кадрлар белгилайди.

Ҳозирги вақтда институт бешта бакалаврлик йўналишида 14 соҳа бўйича кадрлар тайёрлапти. Талабалар бизда мингталаб қабул қилинмайди. Чунки санъат соҳасида сон эмас, сифат ва салмоқ муҳим. Бор-йўғи 444 нафар талаба таҳсил олаётган даргоҳимизда профессор-ўқитувчилар ҳам у қадар кўп эмас, 157 нафар. Улар 15 та кафедрага уюшганлар.

Янги ўқув йилидан бошлаб эса олий таълимнинг иккинчи босқичи — магистратура ни режалаштирмоқдамиз.

— Тарихсиз келажак йўқ. Шу жиҳатдан олганда, институтнинг ўтмиши, бугунига қандай баҳо берасиз?

— Институтимиз Марказий Осиё худудида биринчи олий санъат билим даргоҳи сифатида 1945 йили ташкил этилган. 1954 йили институт қошида рассомлик факультети ҳам очилгандан сўнг, у Тошкент Давлат театр ва рас-

сомлик санъати институти деб аталадиган бўлди.

Институтнинг рассомлик факультети ҳам аста-секин кенгая борди. Бу ерда маҳобатли рангасвир, китоб ва санъат графикаси, ҳайкалтарошлик ва бадиий кулолчи-

атамаси институт қиёфасини тўлиқ англатишга ожизлик қилиб қолди. Институтда санъатнинг деярли барча турлари бўйича мутахассислар тайёрланиши эътиборга олиниб, Вазирлар Маҳкамасининг қарори асосида 1990

САНЪАТ — САОДАТ МАНЗИЛИ

Санъат — бу маънавиятнинг бир бўлаги. Усиёз жамият қараб ётган "чўл"га айланган бўларди. Таъбир жоиз бўлса, куй-қўшиқ, рақс, театр, кино об-ҳаёт сингари ҳаётнинг ичида "оқиб" юрмоғи керак. Зотан, инсониятнинг энг улуг, бой озукаси санъатдадир.

Институтга қадим кўяр экансиз, бу ерда театр, кино, тасвирий санъат соҳасининг йирик даргалари камол топганлиги кўнглимиздан кечди.

Институт ректори санъатшунослик номзоди Омонилла Ризаев билан уюштирилган суҳбат қисқа, лўнда бўлишига қарамай, унга катта мазмун юкланган эди.

лик, тасвирий санъат тарихи ва назарияси, ниҳоят меъморчилик ёдгорликлари беағири таъмирлаш каби касблар бўйича ҳам мутахассислар тайёрлаш бошланди. Ушбу факультет негизида 1997 йил Президентимиз Фармонида мувофиқ Н. Беҳзод номидаги миллий рассомлик ва дизайн институти ташкил этилди. Мустақиллик йилларида кино ва телевидение режиссёрлиги ҳамда кинотелеоператорлик касблари бўйича ҳам мутахассислар тайёрлашга киришилди. Оқибатда театр ва рассомлик санъати

йилдан бошлаб у Маннон Уйғур номидаги Тошкент Давлат санъат институти номи билан юритила бошланди.

— Бозор иқтисоди шароитида барча соҳаларда, хусусан, таълимда ҳам ислохотлар кечмоқда. Бу ҳолат сизнинг институтингизда ҳам кузатилаётган бўлса керак?

— Шубҳасиз. Янгилик ва ўзгаришлар ҳар бир кунимизга мазмун, шукӯҳ бағишлайди. Илгари кино ва телевидение, радио режиссёрлари, операторлари, овоз режиссёрлари ва санъат билан боғлиқ бошқа турлари бўйича

Bizning suhbat

мутахассислар Москва ва Ленинград шаҳарларидаги йирик санъат даргоҳларида тайёрланарди. Эндиликда институтда махсус "Телевидение ва овоз режиссура-си, кино ва телевидение операторлиги" кафедраси ташкил этилди.

Театр санъати факультети театр, кино, телевидение ва радио факультети сифатида қайта қурилиб, кино ва телевидение режиссёрлари, операторлари, овоз режиссёрлари ва санъат журналистлари бўлимларига талабалар қабул қилиш бошлаб юборилди.

— Институтнинг ҳамкорлари кимлар?

— Театр санъати билан бир қаторда миллий эстрада актёрлиги ва режиссёрлиги, бадиий фильм, телевидение ва радиода овоз ёзиш режиссёрлиги, кинотелеоператорлар тайёрлайдиган соҳаларимиз борки, бу жараён Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлиги билан ёнма-ён, "Ўзбеккино" акциядорлик компанияси, "Ўзтелерадио" компанияси, "Ўзбектеатр", "Ўзбекнаво" бирлашмалари ҳамда ижодий уюшмалар ва шу соҳага масъул турли жамғарма ва ташкилотларнинг изчил амалий ҳаракатлари билангина ўзининг тўлиқ самарасини бериши мумкин.

Хулкар ТУЙМАНОВА
суҳбатлашди.

Кўшиқ ижро этиш институт талабаларининг энг завқли машғулоти.

СУРАТДА: бўлғуси актёрлар репетиция жараёнида.

Жуманазар БЕКНАЗАР

УЗИЛГАН
КЎШИҚ

(Воқеий ҳикоя)

Даҳлизга кирган ҳам эдимки, торнинг майин садоси, ғижжакнинг маҳзун ноласини эшитиб, жойимда туриб қолдим. Ҳаёлот дунёсини остин-устун қилиб юбуровчи, бироқ ҳозирда юракнинг туб-тубида ўтириб қолган ҳис-туйғуларни уйғутувчи қуйидаги жозоба шунчалик зўр эдики, беихтиёр шу оҳанрабонинг асирига айландим. Сознинг юракни ўйнатувчи, лекин ҳалим ва ҳазин, ғижжакнинг туганмас калава ипидек чўзилиб-эшилиб инсон баданига малҳамдек сингиб кетаётган нафис саслари мени ўз сеҳрига тамомила мафтун қилиб қўйганди. Куй тамом бўлиб, санъаткорлар шаънига олқишлар эшитила бошлагандагина ўзимга келдим ва секингина эшикни очиб, мен каби куй сеҳрига махлиё бўлиб ўтирганлар билан саломлашдим. Мени уйига таклиф қилган дўстим бошқа хонада экан

— 1 —

**Аммо ўлмай қолди биргина умид,
Юлдуз мисол ёнар илҳақ овунчим,
Кўшиғим дилларга армондай кўниб,
Йўқлаб келар мени энди соғинчим!**

Кўшиқ тугади. Давра аҳли жим. Кўшиқ сеҳри даврадагиларни шунчалик банди қилгандики, кўнгилларидаги ҳис-туйғулар айна айтилажак сўзларни ҳам эритиб, изҳор эта олмас даражада қалбга сингдириб юборилганди. Ҳали бу сеҳр кучи адо бўлмай туриб, Қодиржон иккинчи кўшиқни бошлади.

Кўшиқ шундай ҳазин, эмранган нола эдики, дилнинг тубида яшириниб қолган ҳаяжонми, ҳайронликми, ҳайратми, кўнгил таажжубими, борингки, қалбнинг чуқур қатламларидаги покиза ва шаффоф туйғуларни шиддат билан кўзғатиб, гавдани беихтиёр тебранишга мажбур қилар, агар мана шу тебраниш бўлмаса, ҳис-ҳаяжон сигмаётган танангиз ёрилиб кетиши мумкиндек эди. Бу кўшиқ гўё Қодиржоннинг худди ўзи учун яратилгандай. Чунки қалбидан бутун кучи билан уфуриб, зарб билан чиқаётган ноланинг бекиёс таъсири ҳам ҳайронлик, ҳам ҳайрат, ҳам ачиниш, ҳам инсон овози мўъжизасининг кучига тан бериш кайфиятини уйғотарди. Беихтиёр, эй Худо, шу болани сўқир қилиб нега яратдинг-а, қанчалик жабр бўлаётгани фақат ўзингга маълум, бироқ нурни кўриш каби мўъжизани унга ато этмай, ширали овоз берибсан-да, эй қодир

— 4 —

қоронғи бўлганида мен тор чалиб ашула айтардим, у ашуламга кўшиларди. Лекин тақдир экан... Меҳр сутдан ўтади, дегувчи эди... Аммо, билмадим.

Қодиржоннинг отасини товуши қалтирай бошлади. Чўнтагидан дастрўмолини олиб бурнини артган киши бўлиб, кўзларида пайдо бўлган намларнинг кўз ёшига айланишига йўл қўймади. Томоғини қириб олди. Сездимки, ҳали юрагида севги оташи ёнмоқда. Балки... Ҳаёлимни унинг қалтирашдан ўнганмаган овози бузди:

— Қодиржонни тарбиялаш учун меҳримни аямадим. Бугун Сиз эшитган кўшиқларнинг сўзи ҳам, куйи ҳам ўзиники. У дунёни қалби билан кўради, кўнгли билан сезади. Ўғлим жуда иродали. Ишонасизми, онаси ташлаб кетганини айтганимда, кўзларида атиги икки томчи ёш чиқди, холос. Ўшандан бери йиғлаганини кўрганмасман. Гўё кўз ёшлари қуриб битгану улар куй ва кўшиққа айланган. Бугун меҳнатимнинг мевасини кўриб турибман. “Отанга балли!” деган сўзни эшитиш орзум эди. Ушалди. Ўғлимнинг шунд. олқишга сазовор бўлганини қани энди бағритош онаси билса, кўрса, эшитса, деб ўйладиму кўнглим бузилиб кетди... Ўғлимнинг биров етаклаб юрадиган ёрдамга муҳтож одам бўлмай, катта назарга лойиқ санъаткор бўлиб етишганини билса, кошки эди...

— 7 —

шекилли, уни даврада кўрмадим. Аста чеккадаги стулга бориб ўтирдим. Атрофга разм солдим. Шунда юрагим бирдан увишгандай бўлиб кетди: қўлида тор ушлаб турган кўркам йигитнинг кўзлари кўр эди! Худди мана шуниси меҳр билан ачиниш ҳисларини шу даражада қориштириб, алғов-далғов қилиб юбордики, ҳаёлимда пайдо бўлган, аммо ўз мувозанатини йўқотиб бўлган ажиб ҳолнинг қайси сифат ва хусусиятда эканлигини ўзим ҳам билмай қолдим. Қўлида тор ушлаган йигитнинг табиат ато этган кўркию, бироқ айнан норасо яратиб қўйганига ачиниш ҳисларини бир нуқтага тўплаб улгурмай, ҳайрон бўлиб турганимда, даврадагилардан бири гапириб қолди:

— Яшанг-е, ука! Баракалла! Энди битта ашуладан ҳам эшитайлик.

— Қани ўғлим, “Соғинчим”ни айтасизми?

Доирачининг ўнг томонида ўтирган ўрта яшар киши шундай деб жойидан кўзғалиб олди. Кейин даврадагиларга мурожаат қилди:

— Ўғлим Қодиржоннинг машқи ҳали қиёмига етгани йўқ. Бугун ҳам биз меҳмон бўлиб келганмиз. Камчиликлари бўлса узр!

Кейин ўғли тараф ўтирилди-да, гапирди:

— Ўғлим, шошмасдан, авж пардага чиқмасдан бошлайверинг...

Отанинг гапида қандайдир бир ўзгача юмшоқлик ҳамда фахр бўлиб, буни сезмасдан илож йўқ эди. Мен унинг ўғлидан ҳали кўп нарсалар-

— 2 —

Оллох, деган фикр қалбингизни илма-тешиқ қилиб, изтироблар уммонига ғарқ қилар, юрагингизга оғир бир юк чўкарди:

**Тақдирда бор бўлса тошу тарозу,
Топиб беринг менга туганмас ёғду,
Ёғдуни ушламоқ менга бир орзу,
Орзумни зор этманг, хор этманг асло!**

**Яна беринг менга ранглар жилвасин,
Ўзаллик сеҳрига қалбим илвасин,
Ожизлигим ранглар асло билмасин,
Орзумни зор этманг, хор этманг асло!**

**Айтингиз, инсонлар, диллар фарқини,
Кўнгли оқ ё қора англаш турқини,
Қандай эрур қалбнинг хира, ёрқини,
Орзумни зор этманг, хор этманг асло!**

**Мўъжаз сеҳр беринг айтар сўзимга,
Сийпалай торларин суртиб кўзимга
Кўшиқ қилиб айтай танлаб ўзимга,
Орзумни зор этманг, хор этманг асло!**

Разм соламан, баъзиларнинг кўзларида ёш милтиллар, баъзилар эса кўнгли тўлиб, ҳар замонда “қилт-қилт” ютиниб қўйишарди. Бошларини сарак-сарак қилишиб, кўшиққа монанд тебранишарди. Кўшиқнинг охири мисралари жаранглаётганда, ёши элликларга борган ногўл киши чўнтагидан дастрўмолини олиб, кўз ёш-

— 5 —

— Кейин уйланмадингизми?

— Йўқ.

Унинг жавобини эшитиб, узоқ вақт нима деб тасалли беришни, овутишни билмай, калаванинг учини йўқотиб қўйдим. Бир нарса дейишим ниҳоятда зарур эканлигини тушуниб турардим. Бу одамга ҳурматим ниҳоятда ошиб кетганлигидан керакли сўзларни топа олмасдан қийналаётган эдим. Қодиржоннинг отаси менинг аҳволимни тушунди шекилли, қўлимни сиқди. Бу билан, ўзингизни уринтирманг, нима демоқчи бўлганингизни тушунаман, дерди.

... Мен ҳам, Қодиржоннинг отаси ҳам жим. Ичкаридан энди шўх куй эшитила бошлади. Мен бэихтиёр савол бердим:

— Шу пайтгача ҳеч учрашмадингизларми?

— Қодиржоннинг онаси биланми?

— Ҳа.

— Йўқ. “Ма, белингдан тушган кўр болангни ўзинг катта қил!” деган сўзлар ҳали-ҳануз қулоғимга найзадек санчилади. Ҳеч кутмагандим. Шу сўзлар қайта ҳаёлимга келадию... Э, қўйинг, шуни эсламай...

Мен уни тушундим. Дардини баттар янгилашни истамадим. Бироқ... аёл севгисининг бу тартибда тез совуши, айниқса, боласини ташлаб кетиши жуда ажиб бир ҳол. Балки... балки, ўзларининг қариндош эканлигидан иккинчи фарзанд ҳам ногирон туғилиши мумкинлигини сезди-

— 8 —

ни кутаётгани, келажакда муваффақиятлари тайин бўлишига ишонч кайфиятини сездим. Отасининг гапларини эшитган Қодиржон созини қўлига ўнғай қилиб ушлади-да, торлар жарангини бир оз созлагандай бўлди. Бирпас жим туриб, кейин ғижжакчи ва доирачига, бошлаймиз, ишорасини қилди.

Ярим жиддий, ярим мунгли, ярим ялиниш, ярим ҳижрон мақомидаги куй жаранглай бошлади. Ғижжак ва тор оҳанглари бир-бирига монанд тўлғанаётгани мусиқа чалишнинг роса ҳадиси олинганлигидан нишона эди. Ашула бошланди. Қодиржоннинг товуши шундай тиник, завқли ва жарангдор, ширали ҳамда ёқимли эдики, бунақа покиза ва масъум товушни мен ҳали ҳеч қаерда эшитмаган эдим. Товушнинг латиф жаранглаши, куйнинг унга уйқаш бўлаётган меҳригиде садоси ҳаёлим тулпорини жиловлаб, фақат ўзи истаган томонга етакламоқда эди:

**Соғинчининг бағрига бош қўяй десам,
Илинжнинг ёшлари сел бўлиб оқди,
Туйғулар қалбимда сўнаётган шам,
Ҳижроннинг азоби дардларим ёқди.**

**Интизор тилаклар бўлдилар банди,
Ташналик бағрига кўзларим чўқди,
Висолнинг орзуси унга талпиниб,
Юрагим қонидан гул ясаб тақди.**

— 3 —

ларини артди. У йиғлаётганини ҳеч кимдан яширмаётган эди.

Агар куй ва кўшиқ яна бирпас шу тарзда давом этадиган бўлса, барчанинг ҳаёлини ҳаёти давомида кечирган изтиробли, аламли, ғамли онларининг барчаси бирга қўшилиб, руҳларини маҳзун бир ҳолатга тушириб қўйиши аниқ эди. Шу таъсирдан портлаб кетиш ҳам тайин. Шуларни сезгандай давра аҳлининг руҳий зўриқиши айна сарбаланд нуқтага чиққанда кўшиқ оҳиста тинди. Давра аҳлининг уч-тўрттаси бараварига тасанно айтишди:

— Отанга балли! Раҳмат! Қойил!

Шу пайт Қодиржоннинг отаси ташқари чиқди. Мен бунда бир сир борлигини тушундим ва унинг ортидан интилдим.

Тўлин ойга тикилганича айвон устунига суяниб турган Қодиржоннинг отаси олдида бордим-да, қўлини қаттиқ сиқдим. Бу менинг ҳам ҳурматим, ҳам ҳайратим эди. Буни сўз билан айтиш истаги туғилди:

— Чин дилдан табриклайман! Ўғлингизнинг булбулдай овози бор экан. Жуда ажойиб! Иқболни берсин! Раҳмат Сизга!

Қодиржоннинг отаси ҳам қўлимни қаттиқ сиқди. Секингина “раҳмат!” деб қўйди. Бир оздан кейин гап бошлади:

— Онасиз ўсди. Бир ёшга кирганидан кейин онаси бизларни ташлаб кетди. Бизлар қариндош эдик. Севишганмиз. У шу Қодиржонга боши

— 6 —

микан?! Балким, ... балки шунинг учун ҳам ўз севгилисига, эрига... “кўр болангни ўзинг катта қил!” дея даҳшатли гапларни айтдимикан? Бу ўртадаги меҳр ипларини буткул узиш учун атайин айтилмадимикан? Балки,... балки..., яна ким билади, дейсиз?...

— Юринг, уйга кирайлик. Меҳмонлар ҳам кутиб қолишди. Ташқари анча совуқ экан, — дедим, аммо ҳаёлларим елкамни залворли бо-саётганини сезиб турардим.

Қодиржоннинг отаси гапимни қабул қилди. Биз уйга кирганимизда, Қодиржон янги кўшиқ бошлади:

**Лоқайд одамлардек унсиз ва ғамсиз,
Совуқ тошлар ётар ерларни босиб,
Яшамоқ маънисин сезмайди ҳаргиз,
Аммо либос каби тоғга муносиб.
Ёмғирсиз булутга бор дардни тўкиб,
Сирдош бўлмоқ этмас гулларга насиб,
Севинчу ғамлардан осмон энтиқиб,
Бўлгин, дейди кўқда менга муносиб.
Тупроққа айланиб дардсиз бир кесак,
Майсаларга дармон, ётмаскан писиб,
Дардсиз кесакдек ким бир дардсиз бешак,**

**Бўлғайми инсонга менгзар муносиб.
Жон-қон томирига сингиб ҳақ-иймон,
Ҳар сифатга инсоф кирса гар ўсиб,
Кўнглини гул дарди чулғанган инсон,
Жон берсанг ярашур унга муносиб!**

— 9 —

Айтилаётган ашуланинг сеҳри, мўъжизали кучи юракларни аллақачон забт этган, мағлуб юраклар эса кўкрак қафаслари ичидан ёриб чиқиб, кенг олам узра чарх уриб, ўзларининг кўшиқдан завқ-шавқларини уммон узра айта олмаётганликларидан минг афсуслар чекишиб, тебранмокда эдилар. Шундай ашуласи бор йигитнинг дунёга келганидан минг рози покиза ҳислар эса, дилнинг қувноқ кайфиятини янада сарбаланд чўққиларга олиб чиқмокда эди. Кўшиқ тугаса ҳамки, бу дилгир ҳислар туйғунинг сарбаланд чўққиларидан тушгиси келмас, улар бунинг яна кўпроқ давом этишини жон-диллари билан ис-тамокда эдилар.

Эшик оҳиста очилди. Дўстим кўринди. У аввал кечирим сўради. Кейин бироз ялинган ва эм-ранган товуш билан секин гапирди:

— Азизлар! Сизлардан илтимос, гапимни охи-ригача эшитингизлар. Кўшни хонада аёллари-миз ўтиришибди. Кўшиқчи укамиз аёллар дав-расига ҳам бир жуфт ашула айтиб берса. Жуда илтимос қилишаяптилар. Маликаларнинг илти-мосини ҳатто шохлар ҳам ерда қолдирмаганлар-ку! Нима дейсизлар?...

Биров рад этиб қолмасин тагин, деб кўрқди-ми, дўстим даврадагиларнинг жавобини ҳам кут-масдан яна сўзида давом этди:

— Сукут ризолик аломати, дейдилар. Қодир-жон, сиздан илтимос, атиги бир жуфт кўшиқ ай-тиб беринг аёлларимизга...

Қодиржон қўлидаги торни қўймасдан, отаси-нинг нима дейишини кутиб турди. Отасидан "Майли, ўғлим" деган сўзни эшитиб, торни до-ирачига узатиб, ўрнидан кўзгалди. Фижжакчи

— 10 —

қараб ҳайрон бўлардилар. Куй нақорати яна бир марта қайтарилди. Қодиржон эса ҳали ҳам ўша аёлга бошини қаратганча қотиб турарди. У тез-тез нафас олди-да, ҳаяжонда аллақандай бир тушуниб бўлмас шиддат, исёнкор ҳис, бўронли кўзғалиш билан торнинг пастки пардаларини титратиб черта бошлади. Унинг бутун гавдаси дир-дир титраётгани, қўллари ўта қалтираётгани торга ҳам ўтган, қалбидида барча ҳис-туйғу-ларнинг, бир ёшидан бери йиғилиб ётган изти-роб-аламларнинг катта ғалаёни, довули бошлан-ганди. Бундан унинг киприклари узунлашиб, гўё ўқдек аёл тарафга худди ҳозир отилиб санчил-мокчидек тўғрилган. Сочларининг ҳар бир то-ласи титрар, гўё юлқиб олмокчидек шамол ба-ғрида ўргимчак ипи мисол тўлғонарди. Бу вақтда аёл ҳам Қодиржонга кўзларини катта-катта очиб, киприкларини қокмасдан қараб турар, гўё бу кўзлар даҳшатдан қотиб қолган эди. Оналик муҳаббати, оналик соғинчи, фарзанд жамолига ташналик, қатъий қарор, афсус ва надомат ҳамда бир ёшгача ҳар бир ҳужайрасига сингиб кетган она сути меҳри ўртасидаги талпиниш тўлқинларининг бир-бирига зарб билан урилиб, яшин чакнашини кўраётгандек эдим. Қодиржон-нинг янги куйни бошлаганидан, аммо бу куй-нинг ўзига мутлақо нотаниш эканлигидан ўта ҳайрон фижжакчи аввал бироз шошиб қолди. Сўнгра, бироз давом этган паузадан сўнг куйга қўшилиб, фижжагининг бор ноласини сиртига чиқазиб, мунгли ва ҳазин нидо билан торга жўр бўла бошлади.

Кўшиқ бошланди:

Аввал мен эдимку ёпишган зулук¹

Чақа тишлам гўшдан² бўлмадим тўлиқ,

— 13 —

унинг ўнг тирсагидан ушлаб, эшик томон бош-лади. Орқадан доирачи эргашиди. Қалбим иро-даси Қодиржон овозининг соф ва тиниқ бўлбул ноласи ҳамда меҳригёе садосига шунчалик тобе бўлган эдики, мен уни ўзим англай ёки англа-май, Қодиржоннинг изидан эргашдим.

Аёллар даврасига биз тўрт киши кириб бор-ганимизда, ярмиси ўринларидан туриб қарши олишди. Ярмиси эса ўринларидан сал кўзғали-шиб, "Келингизлар", дея марҳамат қилдилар. Қатор бўлиб кўрпачалардан жой олди. Бир-ик-кита аёллар бизлар билан ҳол-аҳвол сўрашиш-ди. Аммо кўпчилиги Қодиржонга қараб қотиб қолишди. Шундай келишган, қошлари қалин ва қоп-қора, киприклари узун-узун, юзлари оппоқ, кирра бурун, лаблари юпқа, ёноқлари сал қизил-тоб, кулгичлари ўзига ярашган, ўнг ёноғининг четидида қоп-қора холи бор йигитнинг кўзлари чиппа кўр бўлса-я, дейишиб, ич-ичларидан эзи-либ, афсус чекишаётганликлари шундоққина юз ифодаларидан билиниб турарди. Давранинг ўртасида, Қодиржоннинг қарама-қаршисида ўтирган ўрта ёшлардаги аёл эса ўрнидан бир кимирлаб, ўнг томонидаги дугонасига пичирлаб бир нималар деди.

Қодиржон қўлига торини олди. Фижжакчи ва доирачига нималарнидир имлади. Торнинг па-сткиси ва ўрта пардаларини бирма-бир чертиб, кейин, бошладик, ишорасини қилди. Аввал куй-нинг, кейин кўшиқнинг сеҳрли жаранги, ром қилувчи садоси эшитилиб, нозик юракларнинг мунис ва инжу туйғуларини қитиклай бошлади:

Кўнгулларга ҳислар бағишлаб,

Адо этди азиз умрини,

— 11 —

Туғилмадим нечун, онажон, ўлик,
Тақдир менга, айтинг, зулмат эдимку?
Туғилдим кўр бўлиб, ташлаб кетдингиз,
Зулматни яна ҳам зулмат этдингиз,
Мен учун кўёшмас, тамом ботдингиз,
Тақдирим, онажон, зулмат эдимку?
Сўрамангиз мендан она меҳрини,
Билмайин ўсдим мен меҳр сеҳрини,
На бир иссиқ сўзу, на бир қаҳрини,
Тақдирим, онажон, зулмат эдимку?
Сиз кўрган кўёшни абад кўрмасман,
Сиз каби юргандек асло юрмасман,
Ҳаётнинг завқини нечун сурмасман?
Тақдирим, онажон, зулмат эдимку?
Айтинг, онажоним, недур гуноҳим,
Қайдасиз, билмасман, излайди оҳим,
Мен учун доим соғ бўлинг илоҳим,
Тақдирим, онажон, зулмат эдимку?!

Ашуланинг иккинчи банди тугаб, фижжакнинг ноласи айни авжга чиққанда, рўпарадаги аёл-нинг қўлидаги рўмолчаси тушиб кетиб, кўзла-рини жовдиратиб, Қодиржонга қараб турарди. Мен ана шунда унинг ўнг ёноғидаги холнинг худди Қодиржон ёноғидаги холга ўшашлиги-ни пайқадим ва тақдирнинг сирларига яна бир бор ичимда таҳсинлар ўқидим.

Кўшиқнинг учинчи бандидан кейин Қодиржон чертаётган торнинг мунгли, оҳли фарёди юрак-нинг энг нозик ҳаяжонли нуқталарини беаёв миҳиғлаб эзаётганида аёлнинг кўзёшлари та-ранг ёноқларидан қатор-қатор бўлиб лаблари-га туша бошлади. Ашуланинг тўртинчи бандини Қодиржон шундай ҳазин ва мунгли оҳангда айт-дики, буни эшитган бўлбул ҳам сайрашини бас қилган бўларди. Аёл энди пиқиллаб йиғлай бош-

— 14 —

Гулдон ичра томири нишлаб,
Кўп тилади инсон сабрини,
Хидин тўккач, зангли қутидан,
Бир кун, эвоҳ, топди қабрини.
У гул эди, у гул эди, у...
Соф севгининг дилини ғашлаб,
Гўдак бошлар азиз умрини,
Йўрғак ичра гоҳ шод, гоҳ йиғлаб,
Тилар вужуд, руҳнинг сабрини,
Сабр отди кимнидир қарғаб,
Гўдак танир гулнинг қабрини.
У ўғил эди, у ўғил эди, у...

Қодиржон кўшиқнинг биринчи бандини тамом қилган ҳам эдики, дугонасига пичирлаб гапир-ган рўпарадаги аёлнинг ранги оқарди. Аёл чўнтагидан рўмолчасини олиб, ёноқларини ёпиб, ашулани берилиб тинглай бошлади. Куй ва кўшиқнинг таъсиридан аёлнинг боши эгил-ган. Бошқаларнинг ҳам худди шу ҳолга тушиши-ни кутардим.

Кўшиқнинг иккинчи банди ҳам тугади. Шун-да Қодиржон бошини илкисдан кўтарди. Нима-дандир безовта, важоҳатида аввалги сокинлик-дан асар ҳам қолмаган. У аввал бошини чап, кейин ўнг томонга кескин бурди. Кейин эса бо-шини эгиб кўшиқ тинглаётган жувон тарафга юзини буриб, унга қараганича қотиб қолди. Эн-тикиб чуқур-чуқур нафас олди. Қодиржоннинг бош бармок эни узунлигидаги сочлари тиккай-иб, худди орқадан эсаётган шабададан титра-ётгандек, пешонаси тарафга эгилиб-эгилиб, гўё таъзим қиларди.

У тор чалишдан тўхтаган, фижжакчи ва дои-рача эса куйни давом эттиришар, Қодиржонга

— 12 —

лади. Қодиржон кўшиқни тугатди-ю, торини сал кўтариб, оғзини торнинг нақ юрагига яқин олиб бориб, иккинчи кўшиқни бошлади:

Фалак, бизни элдан пастда билдингми,
Бенигоҳ яратиб, қасдда билдингми,
Сўқир дилбандни нораства билдингми,
Ташлагач, эски гулдаста билдингми,
Онажон, бизни сен хаста билдингми?
Фақат тушларимда сийнангни кўрдим,
Отам этагига осилдим, турдим,
Бирқанот булбулдай учмадим, юрдим,
Камалак рангини бармоқда кўрдим,
Онажон, бизни сен хаста билдингми?
Авлиё Машрабнинг жуббаси йиртиқ,
Бири кам дунёмиш инсонга тортиқ,
Менда иккиси кам, биттаси ортиқ,
Кўзим томирига солинган қортиқ,
Онажон, бизни сен хаста билдингми?
Хурлар қўлларимдан тутарлар тунлар,
Кўзларим олдида чакан учқунлар,
Қодиржон бағрида йиғлар очунлар,
Бўғзига тикилмай оғриқли унлар,
Онажон, бизни сен хаста билдингми?

Кўшиқнинг ўртасига келганда аёл ўрнидан ту-риб, эшик олдида бориб қолди. Қодиржоннинг тори ва овози янада мунглироқ ва гир фарёд билан нола қиларди. Торнинг йиғлашига фиж-жакнинг инграши қўшилди. Доиранинг товуши йиғлаш ва инграш таъсирини кучайтириб, юрак-нинг нозик ва нафис ҳисларини аямай эзғи-ларди. «Қодиржон бағрида йиғлар очунлар» сўзлари инграганда, аёл Қодиржон томонга бир талпинди, қўллари у томонга чўзиб, бир ни-малар демокчи бўлди. Аммо овози чиқмади. Бо-шқа аёллар эса ашула сеҳрига тебранишиб,

— 15 —

бўлаётган ҳодисалардан беҳабар, улар фақат ўзларига маълум дунёсидаги ҳис-туйғулар билан курашиб, ё қувлашиб, ё қувнашиб, ё сирла-шиб ётардилар. Аёл эшикни очдию, аммо чиқиб кета олмади. Эшикни қия очганича, Қодиржон-нинг "Онажон, бизни сен хаста билдингми?" охириги ноласини эшитгач, зўр шиддат билан "Оҳ!" деб фарёд қилганича ташқарига отилди.

Қодиржон ҳам кўшиқни тугатди. Тугатдию, ол-қишлар бўлаётганига эътибор бермасдан, ўрни-дан тез кўзгалди. Фижжакчи фижжагини биров-га беришга ҳам улгурмай қолди. Қодиржоннинг тирсагидан мен ушлаб олдим. Унинг билаклари қафсадаги қушлар каби титрарди.

Унинг юзи оппоқ, пешонасини куюк тер бос-ган, лаблари ғазабданми, кўркүвданми, зўриқиш-данми, ҳаяжонданми, аччиғданми қаттиқ қимтил-ган. Қодиржон билан мен хона эшигидан чиққа-нимиз заҳоти аввал биз ўтирган хонадан Қо-диржоннинг отаси ҳовлиқиб чиқиб келди:

— Нима бўлди!? Тинчликми, ўғлим?

Қодиржон ўнг қўли билан отасининг елкаси-ни пайпаслаб топди ва унинг бағрига бошини қўйиб, пиқиллаб йиғлаб юборди:

— Онамни сездим!...

— А,а...а..., нима, аа, аа...

.... Даҳлизга чиқиш йўлида ҳалиги аёл хуш-сиз ётар, унинг юзига аёллар совуқ сув сепиш-мокда эдилар...

1,2 — Куръони Карим оятларида инсон зурриёди-нинг илк ривожланиш даврларига берилган таъриф-лар.

— 16 —

— 17 —

"Коинотдаги самовий jismlar ичида энг асосийси қайси бири деб сўраб қолишса, — дейди таниқли рус астрофизиги И.С.Шкловский, — мен ҳеч иккиланмай юлдузлар, деб жавоб берган бўлур эдим".

Олимнинг бундай дейишининг боиси бор, албатта. Чунки Коинотнинг энг йирик шаклланган объектлари — Галактикалар асосан юлдузлардан ташкил топган бўлиб, Галактиканинг асосий қисми (қарийб 97 фоизга яқини) юлдузларда мужассамлашган. Тўғри, кейинги йилларда Галактиканинг асосий қисми унинг ядросида ва квазарлар дейилувчи йирик қувватли объектларда мужассамлашган, деган фикр ҳам мавжуд. Бироқ барибир Галактика ядросининг массаси Галактиканинг массасига нисбатан анчайин кичик эканини эътиборга олсак, коинотнинг ҳозирги эволюцияси босқичида ундаги модда, асосан, юлдуз ҳолатида эканлиги тасдиқланган.

Биз яшаётган Ер ва бошқа планеталарни ўз теварагида парвона қилаётган Куёш осмондаги миллионлаб юлдузлардан бири бўлиб, у жойлашган коинотдаги юлдузлар "орол" — бизнинг Галактикамиз дейилади. Галактикамизнинг шакли, бир-бирига қовуштирилган икки тарелкани эслатади.

Куёш системасини ўз ичига олган юлдузлар тўдасининг, яъни бизнинг Галактикамизнинг диаметри жуда улкан бўлиб, 100 минг ёруғлик йили (1 ёруғлик йили ёруғликнинг бир йил давомида ўтган йили)га тенгдир. Куёш системаси, бу тўда марказидан учдан икки Галактика радиуси масофасида жойлашган. Биз юқорида ўхшатиш қилган "тарелкалар"нинг ўзaro қовушган "огиз"лари текислиги Галактикамизнинг экватор текислиги дейилиб, Ердан қараганда, юлдузлар зич жойлашган жойни — Сомон йўлини беради. Кузатувчи оддий кўз билан қараб, осмонда 3 мингга яқин юлдузни кўриш мумкин. Осмоннинг бизга кўринмайдиган ярмида ҳам қарийб шунча юлдуз бор.

Биз яшаётган сайёрамизнинг коинотдаги ўрни қаердалигини билиш бирдай қизиқарли, албатта. Хусусан, Ердаги қитъалар, мамлакат ва ундаги шаҳарларни билишга қизиққан киши учун Коинотни хаёлан бўлса-да, "сайр" қилишда унинг тузилиши ва jismlar орасидаги динамика боғланишлардан хабардор бўлиши шунчалик муҳим. Бунинг учун, дастлаб, Ер атрофи ҳудудидаги бизга яқин жойлашган осмон jismlari ва уларнинг она-Еримизга боғлиқлиги ҳақидаги тушунчалари билан танишиш лозим.

Ер Куёш атрофида, ундан ўртача 150 миллион километр масофада айланади. Унинг айланиш тезлиги секундига қарийб 30 километр ва бир йилда эса салкам 1 миллиард километрни ташкил қилади. Мана шу вақт мобайнида Ер Куёш атрофида бир марта тўла айланади. Бу ҳаракат деярли ўзгармас тезликда кечиши боис биз уни сезмаймиз.

Куёш атрофида яна Ерга ўхшаган саккиз йирик осмон jismlar-сайёралар айланади. Куёш ўз сайёралари билан бирга Куёш системасини ташкил қилади. Куёш системасининг чегараси сифатида унинг энг чекка планетаси — Плутон орбитасининг диаметри олинади. Куёшдан Плутонгача бўлган ўртача масофа 38 астрономик бирлик бўлиб /астрономияда Куёш системаси чегараларидаги осмон jismlari оралиқ масофалари астрономик бирлик дейилувчи бирликларда ўлчаниб, у Куёшдан Ергача бўлган ўртача масофага, яъни 150 миллион километрга тенг деб қабул қилинган, бу тахминан 5 миллиард 700 миллион километрли масофани ташкил этади. Куёшнинг ўзи ўртача катталиқдаги юлдуз бўлиб, унинг диаметри 1 миллион 400 минг километрга тенгдир.

Хўш, Куёш системасининг ўзи Коинотда қандай жойни эгаллаган, деган табиий савол туғилади. Коинотда Куёшга ўхшаш минг-миллионлаб юлдузлар ҳарҳар жойда тўда бўлиб жойлашган ва

ЮЛДУЗЛАР ТИЛАСИМИ

лигини эътиборга олсак, киши жами бўлиб осмонда 6 мингга яқин юлдузни кўра олиши мумкин.

Йирик телескоплар ёрдамида оддий кўз билан қараганда кўринадиган энг хира юлдуздан ҳам миллионлаб марта хира юлдузни кўриш мумкин. Телескоплар Галактикамизда қарийб 150 миллиардга яқин юлдузни кўришга имкон бера олади. Бир қарашда барча юлдузлар бир-бирига ўхшаса-да, улар билан яқиндан танишганда, юлдузлар дунёсида талай физик ҳодисалар, электромагнит тўлқинлари рўй бериши аён бўлади.

Юлдузлар ҳам Куёш, Ой ва сайёралар каби одамзодга жуда қадимдан таниш бўлишига қарамай, уларгача бўлган масофани аниқлаш учун инсоният бир неча минг йиллар изланиш олиб бориши керак бўлди. Ҳатто ўз замонасининг буюк астрономлари Беруний, Кепплерлар ҳам юлдузларни, ҳозир маълум бўлганидек, жуда катта масофаларда ётишларини билолмадилар. Юлдузларгача бўлган масофалар Куёш системасида жойлашган осмон jismlari орасидаги масофалардан миллионлаб марта катта бўлиб, уларни километрларда ёки Куёш системаси масштабида қўлланиладиган узунлик бирлиги — астрономик бирлик (Куёшдан Ергача ўртача масофа)ларда ўлчаш анча ноқулайлик туғдиради. Шунинг учун ҳам юлдузларгача бўлган масофаларни ўлчашда янги ўлчов бирлиги — 1 ёруғлик йили қабул қилинган. Бу бирлик шундай узунликка эгаки, бу масофани ёруғлик роса бир йилда босиб ўтади. Ёруғликнинг тезлиги секундига 300 минг километрлигини назарга олсак, 1 ёруғлик йили 10 триллион километрга тенг. Куёшга қўшни (яъни Куёш системасига энг яқин) юлдуз Центавр юлдузи тур-

кумида жойлашган бўлиб, Проксима деб аталади. Бу юлдузгача бўлган масофа 4,3 ёруғлик йилини ташкил қилади. Бошқача айтганда, Проксимадан чиққан нур тўрт йилу уч ярим ой деганда зўрға Ергача етиб келади.

Бир қарашда юлдузлар Ердан бир хил масофада жойлашган сфера сатҳида ётгандек туюлса-да, аслида турли масофаларда жойлашган. Хусусан, "Етти қароқчи" юлдуз туркумидаги етти ёруғ юлдуз ичида биздан 30-40 ёруғлик йили масофасида ётган юлдузлар билан бирга, 100 ва ҳатто минглаб ёруғлик йили масофасида ётганлари ҳам мавжуд.

Юлдузлар ранги уларнинг сиртки ҳароратини белгилайдиган муҳим белгилардан ҳисобланади. Хусусан, тўқ қизил рангдаги юлдузлар нисбатан "совуқ" юлдузлар бўлиб, ҳарорати сиртки қатламида 2000-3000 даражача боради. Ҳаворанг, кўк юлдузлар эса "қайноқ" юлдузлар ҳисобланиб, уларнинг сиртида ҳарорат 25-30 минг даражача етади. Юлдузнинг сиртки ҳарорати спектрал метод ёрдамида, физик қонунлар асосида катта аниқлик билан топилади. Жумладан, Куёш — сариқ рангдаги юлдуз бўлиб, унинг сиртида ҳарорат 6000 даражача, марказий қисмида эса 16 миллион даражача етади.

Юлдузлар ҳам табиатнинг универсал қонунига бўйсуниб "туғилади", яшайди ва "ўлади". Юлдузларнинг туғилиши ва яшаш даври — эволюциясини қандай ва қанча давом этишини белгилайдиган асосий омил унинг массасидир. Ҳозирга қадар алоҳида олинган юлдузларнинг массаларини бевосита аниқлаш астрономиянинг мушкул вазифаларидан бўлиб келган. Юлдузларнинг массаларини ҳисоблаш учун ягона метод — уларнинг тўла ёрқин-

лиги (нурланиш қуввати) ва массалари орасидаги билвосита боғланишдан фойдаланилади.

Юлдузларнинг катталигини аниқлаш масаласи ҳам жуда қадимий муаммолардандир. Юлдузларнинг ҳажмларини ўлчаш, уларнинг вақт бирлигида чиқарилган тўла энергияси ва бирлик юзаси энергияси асосида топилади. Бу иккала энергия ҳажми физик қонунлар асосида маълум юлдуз учун топиладиган, уларнинг нисбати аниқланади. Аниқланган нисбат юлдузнинг тўла сирти ҳақида маълумот беради. Юлдуз шар шаклидалиги боис унинг тўла сирти (яъни шар сирти) орқали радиуси осонгина топилади. Худди шундай усул ёрдамида 1920 йили биринчи марта Орион юлдуз туркумидаги энг ёруғ қизил юлдуз Бетельгейзеннинг диаметри аниқланган. Бундай усул ёрдамида яна ўнлаб юлдузларнинг диаметрлари аниқланган. Катталиги аниқланган юлдузлар ичида энг йириги Цефей юлдуз туркумида жойлашган. Бу улкан қизил юлдуз Куёшдан (Куёш диаметри 1 миллион 400 минг километр) 1600 марта катта. Бошқача айтганда, агар Куёшни тарикдек деб тасаввур қилсак, Цефейнинг бу қизил юлдуз диаметри 3 метрдан ортиқ шар шаклида бўлади.

Қадимда Коинотдаги юлдузлар кўзгалмас, деб қаралган. Бироқ маълум бўлишича, юлдузлар ҳам ҳаракатдаги осмон jismlari экан. Юлдузларнинг бундай ҳаракати уларнинг хусусий ҳаракати дейилиб, бу ҳаракат осмоннинг маълум жойларини турли даврлар (25, 50 ва 100 йиллар) оралиғида олинган фотоластинкаларини солиштириш орқали аниқланган.

Юлдузларнинг хусусий ҳаракатларини ўрганиш фанга кўп янгиликлар берди. Шундай муҳим иш билан шуғулланиб келаётган

Тошкент астрономия институтининг ходимлари, асримиз бошларида обсерватория ҳудудига ўрнатилган нормал астрограф дейилувчи телескопда ярим асрдан кўпроқ вақт мобайнида кузатиш олиб борадилар. Айниқса, кейинги йилларда ўзбек олимларининг бу соҳадаги хизматлари — астрономия фанига, аниқроғи, юлдузлар астрономиясининг ривожига сезиларли ҳисса бўлиб қўшилди. Кўп йиллик меҳнат фаолиятлари натижасида ўзбек астрономлари юзлаб юлдузларнинг хусусий ҳаракатларини ўрганиб, ҳаракатдаги юлдузларнинг аниқ "адреслари" кўрсатилган каталог-жадвалларни босмадан чиқардилар.

Асримизнинг 90-йилларида Қашқадарё вилоятининг Қамаш туманида Ўзбекистон Фанлар академияси Астрономия институтига қарашли Майда-нак баланд тоғ обсерваториясининг ишга тўширилиши муносабати билан ўзбек олимлари юлдузлар билан янада яқиндан танишиш имкони пайдо бўлди. Обсерваториянинг 1,5 метрли кўзгуга эга бўлган қувватли телескопида ўтган йили катта қувват билан нурланувчи янги типдаги юлдуз — Халқаро дастур асосида кузатиш бошланди. Кузатиш жараёнида, мазкур юлдузнинг "кўз кўрмаган", "қулоқ эшитмаган" катта қувват билан чакнаши кузатилиб, бу кузатув натижаси эълон қилинганда дунё астрономлари ҳайратдан ёқа ушлашди. Бу янги Майданак расадхонаси томонидан ҳали очилиши кутилаётган ўнлаб кашфиётларнинг дебочаси ҳисобланади.

Юлдузларнинг сир-синаоти ҳали тўла ўрганилганича йўқ. Бироқ бу соҳадаги янги методлар ва қувватли кузатиш асбоблар космик аппарат ва орбитал станцияларга ўрнатилган йирик телескоп, астрономик асбоблар юлдузларга оид тилсимларни яқин йилларда сезиларли даражада очишга имкон яратади, деб ишонч билан айтишга асос бўлади.

бўшлиқ "океани"даги бундай юлдузлар "ороллари" галактикалар деб юритилади. Хусусан, бизнинг Куёш ҳам оддий юлдуз сифатида шундай Галактикалардан биридир. Осмонда порлаётган минглаб юлдузларни Куёш билан бирга ўз ичига олган бу галактика — Бизнинг Галактикамиз деб юритилади. Қизиғи шундаки, маълум галактикага кирган юлдузларнинг унинг марказидаги жуда катта массага эга бўлган ядроси атрофида айланади.

Маълум Галактикага кирувчи алоҳида юлдузларнинг орасидаги масофалар ҳам жуда катта бўлиб, улар ёруғлик йили деб аталувчи узунликнинг бошқа бир ўлчови билан белгиланади. Бир ёруғлик йили, тезлиги секундига 300 минг километр бўлган ёруғликнинг бир йилда ўтган йўлига тенг масофа бўлиб, у қарийб 10 триллион километрга (1 триллион — миллионга миллион демакдир) тенг бўлади. Бу биргаликда Куёшдан энг яқин масофада турган юлдузгача (бу юлдуз Центавр юлдуз туркумининг альфаси бўлиб, Проксима деб номланган ўлчанган масофа салкам, 4,5 ёруғлик йилини ташкил қилади).

Куёш системасидан "Етти қароқчи" юлдуз туркумидаги юлдузларгача бўлган масофалар 72 дан 412 ёруғлик йилигача бўлган масофаларни ташкил қилади. Қисқаси, бизнинг Галактикамизга кирган юлдузларнинг Куёш системасидан узоқлиги бир неча ёруғлик йилидан бир неча

ўн минг ёруғлик йилигачадир. Демак, Галактикамиз чегарасидаги энг узоқ юлдузлардан бизгача ёруғлик бир неча минг йилда етиб келаркан.

Бу юлдузлар галактик марказ атрофида айланиб тургани, фан тилида айтганда, динамика боғланганлиги боис, миллионлаб йиллар мобайнида турғун система кўринишида ҳаракат қилади.

Хўш, унда бизнинг Куёш, Галактика марказидан қанча масофада ва қандай тезлик билан айланади? Галактикаларнинг

айланиши туфайли, вақт ўтиши билан уларнинг экваториал диаметри оддий диск шаклини олади. Бизнинг Галактикамиз эволюциясининг ҳозирги босқичида унинг шакли иккита ликопча ички томонлари билан бир-бирига ёпилганда қандай кўриниш олса, худди шундай шаклдадир. Уст томондан қаралганда эса у қўл соати маятнигининг спирал пружинаси кўринишига жуда ўхшаб кетади. Бундай спирал диск

кўринишидаги Галактикамизнинг диаметри 100 минг ёруғлик йилига тенг. Галактикамиз марказидан Куёшгача ёки куёш системасининг ўрнигача бўлган масофа эса 30 минг ёруғлик йилига тенг бўлиб, бундай масофада Куёш, Галактикамиз маркази атрофида бутун оила аъзолари — планеталарини эргаштириб, секундига 240 километр тезлик билан айланади. Бундай тезлик билан Куёш системаси, эслатилган марказ атрофида, бир марта айланиб чиқиши учун қарийб 200 миллион йил вақт керак бўлади. Куёшнинг аниқланган

ёши 4,8 миллиард йил эканлигини эътиборга олсак, мазкур марказ атрофида Куёш ҳозиргача 24 мартагина айланган маълум. Хуллас, қарийб 150 миллиард юлдузи бўлган ва Куёшни ҳам ўз ичига олган Коинотдаги юлдузлар "орол" Галактикамизнинг бир бурчагида Куёшнинг атрофида бизнинг планетамиз — Ер айланиб турар экан.

Бизнинг Галактикамизга ўхшаган Коинотда миллионлаб юлдузлардан ташкил топган ороллар — галактикалар жуда кўп. Улар бизнинг Галактикамиздан жуда катта масофаларда жойлашган. Шундай қўшни ташкил галактикалар ичида машҳурларидан бири, узоқдан соат маятнигининг спирал пружинасига жуда ўхшаб кетадиган галактика-Андромеда бўлиб, ундан бизгача ёруғлик 2 миллион йилда етиб келади.

Бошқа бир чиройли спиралсимон М-51 деб аталувчи галактика эса биздан 1,8 миллион ёруғлик йил масофада жойлашган. Маълумки, замонавий йирик телескоплар ёрдамида ташқи Галактикаларни кузатиш имконияти бор.

Асримизнинг 70-80-йилларида ишга туширилган улкан масштабли телескоплари ёрдамида Коинотни ўрганиш, унинг улкан масштабли таркибини аниқлашга имкон беради.

Агар Коинотда бизнинг тўла манзилимизни билиш талаб этилса, уни қуйидаги тартибда ёзиш мумкин: Коинот, Метагалактика /Коинотнинг телескоплар ёрдамида кўриш мумкин бўлган қисми, ўтагалактикамиз/ бизнинг маҳаллий Галактик тўдамиз шу системадан жой олган/, маҳаллий галактик тўдамиз /Галактикамиз ўз ичига олади/, бизнинг Галактикамиз, Куёш системаси, планетамиз-Ер, Осиё қитъаси, Ўзбекистон республикаси, Тошкент.

М. МАМАДАЗИМОВ,
физика-математика фанлари
номзоди, доцент

ЕРНИНГ КОИНОТДАГИ МАНЗИЛИ

KICHKINTOY HANGOMALARIDAN

—Kim betingga urdi? - so'rashdi besh yoshli Alisherdan.

—O'zim

—Nima bilan?

—Devor bilan.

Qizcha bidonni peshtaxta ustiga qo'yib dedi:

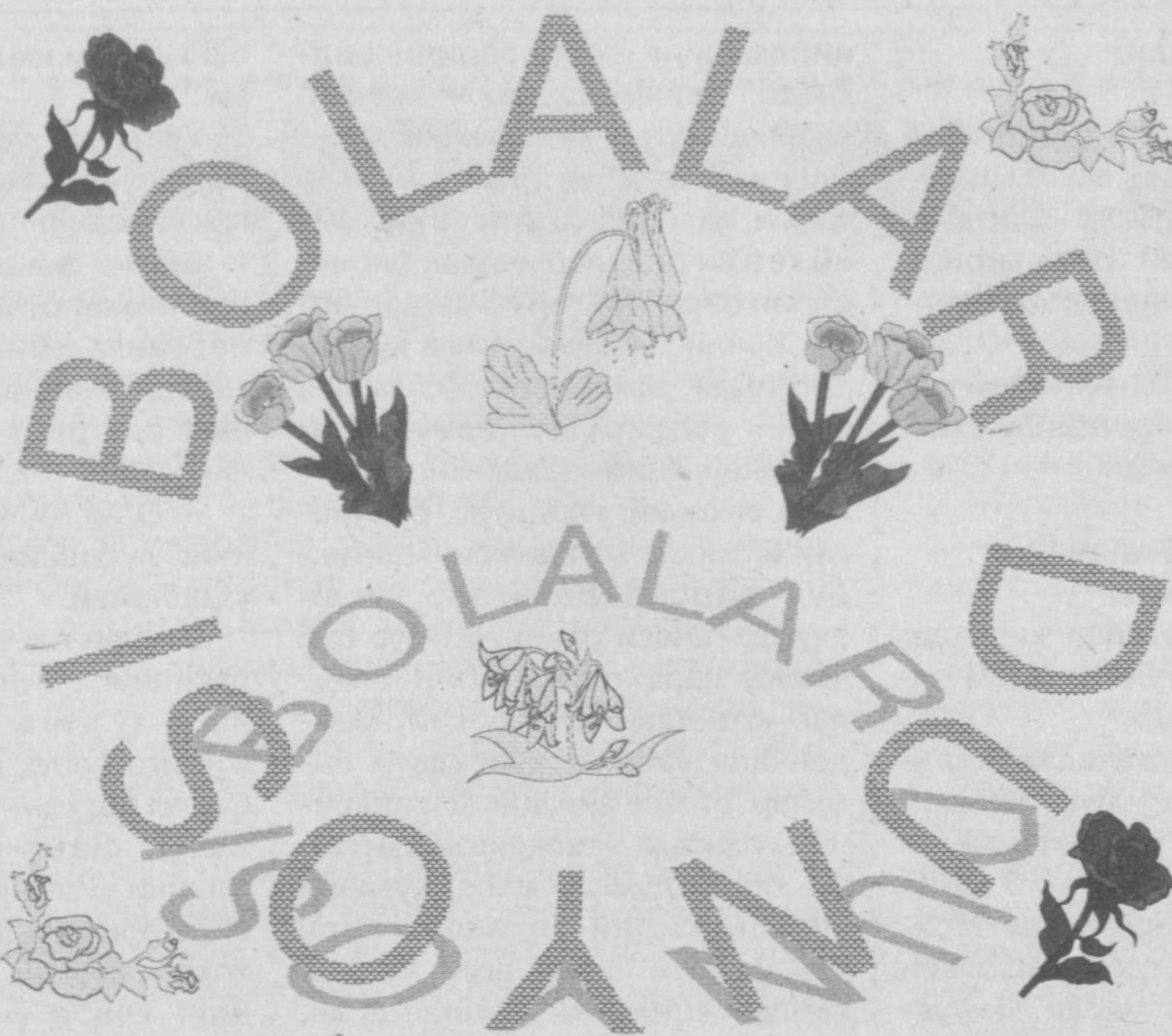
—Oyim aytdilar, qaymoq berar ekansiz. Sotuvchi bidonni to'ldirib qaymoq soldi. Qizcha uni ko'tarib yo'lga tushdi. Shunda sotuvchi qizchani orqasidan qichqirdi.

—Pulini kim to'laydi?

—Oyim aytdilar, pul bidonning ichida ekan.

—Umarbek, suv qattiq qaynasa nimaga aylanadi?

—Choyga aylanadi.

TOPISHMOQLAR

1. Qoshda bir qoshiqda ikki
(“Q” harfi)
2. Yalt-yalt etdi,
Yetti qavat soydan o'tdi
(igna)
3. Yuraveradi, yuraveradi,
Yo'li ko'paymaydi (beshik)
4. Ichi bor,
Ichagi yo'q (choynak)
5. Qat-qat quloq,
Dum-dumaloq (karam)
6. Kichkinagina kelinchak,
Qoshida bor tugunchak
(gugurt)

DONISHMAND CHO'PON

O'tgan zamonda bir podsho bo'lgan ekan. U hamma narsadan ham otni yaxshi ko'rar ekan. Kunlardan bir kun, podsho otxonaga kirib qarasa, otlari ancha oriqlab qolgan emish. Podsho otboqarni chaqirib:

— Otlar nima uchun oriqlab qoldi? — deb so'rabdi. Otboqar podshoning g'azabidan qo'rqib:

— E, janobi oliylari, otlaringiz bir necha kundan beri yem, beda yemay, zo'r berib kishnaydilar. Shahardan chetroqda boshqa otlar bo'lsa kerak. O'sha otlarning ovozig bular beda yemasdan qo'ygan bo'lsalar kerak, deb o'ylayman, — debdi.

Podsho o'ng qo'l vazirini chaqirib:

— E, dono vazir, navkarlar bilan shahar tashqarisiga chiq, boshqa otlarni kishnab, otlarimning tinchligini buzmaydigan qilib kel! — debdi. Vazir podshoga ta'zim qilib:

— E, podshohim, farmoningiz bekami-ko'st o'z yerida qaror topgay, — deb navkarlari bilan shahardan tashqariga chiqib ketibdi. Yurib-yurib, shahardan yigirma-o'ttiz chaqirim narida bo'lgan bir toqqa yetibdi. Toqqa chiqib ko'rsalar, bir cho'pon yilqilarini o'tloqqa qo'yib, o'zi bir katta xarsang toshning ustida cho'zilib yotgan emish. Vazir cho'ponning oldiga borib:

— E, ahmoq cho'pon, hamma yilqilarning o'tloqqa qo'yib yuborib, kishnatib, ularning ovozig

mast bo'lib yotibsan. Shaharda bo'lsa sening otlaringning kishnashini eshitib, podshoning otlari beda yemay ozib qolmoqda. Men senga tezda otlaringning og'izlarini bog'lab qo'yishni buyuraman. Agarda buyrug'imdan bo'yin tovlar ekansan, o'zingni jallodga, otlaringni podshoga tortiq qilaman, — debdi.

Cho'pon hayron bo'lib, noiloj vazirning aytganlarini qilishga majbur bo'libdi, yilqilarning og'izlarini latta bilan bog'labdi. Keyin otlarini bu falokatdan qutqarish yo'lini o'ylab, u bir qarorga kelibdi. Yaylovda yurgan bir katta tuyani va soqoli ikki qarich keladigan bir takani ushlab kelib, dadasidan qolgan bir eski kamon bilan o'qlarini olib, shaharga qarab ravona bo'libdi. Cho'pon shahar qal'asidan ichkariga kirib, rastaga boribdi. Rastada nog'ora chalib o'tirganlarning nog'orasini otib yora beribdi. Nog'orachilar cho'ponning ustidan arz qilibdilar. Podsho o'z yonidagi vaziriga cho'ponni ushlab, huzuriga keltirishni buyuribdi. Vazir navkarlar bilan shahar bozoriga kirib qarasa, tuyaga minib, bir takani o'ngarib otib yorayotgan emish. Vazir navkarlariga:

— Bu beboshni ushlanglar! — deb buyuribdi. Navkarlar cho'ponni tuyadan tushirib, qo'lini orqasiga bog'lab, tuyasi bilan takasini yetaklab, podsho huzuriga olib kelibdilar.

Podsho cho'pondan:

— Sen kimsan, nima uchun shahar nog'orachilarining nog'oralarni otayotibsan? — deb so'rabdi.

Cho'pon:

— Men shahar yaqinidagi tog'da yashovchi

xalqdan elchi bo'lib keldim, — debdi.

Podsho cho'ponning ustidagi eski cho'poniga, oyog'idagi yirtiq chorig'iga tikilib, elchiligiga ishonmabdi:

— Elchilik qilishga sendan boshqa tuzukroq odam yo'q ekanmi? — debdi. Cho'pon hayron bo'lib, podshodan so'rabdi:

— Sizga qanday tuzukroq odam kerak? Men ham oyoq-qo'lli odamman-ku, — debdi. Podsho g'azablanib:

— Men sendan kiyimi yangiroq, bo'yi balandroq, soqoli uzunroq odam yo'q edimi, deb so'rayapman, — debdi. Cho'pon javob beribdi:

— Sizga bo'yi baland, kiyimi yangiroq'i kerak bo'lsa, mana mening tuyam, u yaqinda tullagan, bo'yi ham baland. Agarda soqoli uzunroq'i kerak bo'lsa, mana mening takam, naq soqoli ikki qarich. Agar sizga aqlliroq odam kerak bo'lsa, mana mening o'zim. Menga har qancha savolingiz bo'lsa, beravering, — debdi.

Podsho cho'ponning bu javobidan keyin:

— Hay, mayli, bo'lmasa sen elchi ekansan, nima uchun shahardagi nog'oralarni yorib tashlading? — deb so'rabdi.

Cho'pon:

— Shahringizda har kuni nog'ora chalinadi. Nog'ora ovozig bizning yaylovdagi yilqilarning hurkib, tek turmay qo'yidilar. Nog'oralarning ovozi o'chirsam, zora yilqilarni tek tursalar, deb ko'ringan nog'oralarni yora berdim, — debdi.

Podsho cho'ponning javobidan kulib:

(Davomi bor)

“SO‘Z O‘YINI”

1. Quyidagi so'zlar qanday ma'noni bildiradi? Ularga g harfi qo'shish bilan qanday ma'noli so'zlar hosil bo'ladi?

Kelin
yelkan
qo'shin
min
sevin
yuvin
chqin

2. Quyidagi so'zlarni avval chapdan o'ngga, keyin esa o'ngdan chapga tomon o'qib, qanday farq qilishini ayting.

Va o'zingiz ham shunday so'zlardan toping.

Alla kiyik
ana obbo
non bob
aka
arra
tut
ikki
qozoq

TINCHLIK

Tinchlik — bu ulug' ne'mat,
U yo'qolsa topilmas.
Tinchlik muqaddas erur,
Bozorlarda sotilmas.
Tinchlik hech almashilmas,
Bizni hech adashtirmas.

Nodira BAHROMOVA,
Toshkent shahridagi
201-maktab o'quvchisi

NUQTA

Men nuqtaman, nuqtaman,
Har bir ishda puxtaman.
Mensiz tugamas hech gap,
Hech narsadan tortmas tap.
Gapda o'zim xo'p dono,
Mensiz chiqmas hech ma'no.

S'OROQ

Men so'roqman, so'roqman,
Foydali bir buloqman.
Bilimni charxlaydigan
Tishi o'tkir o'roqman.
A'lochini shaylayman
Fikrlarni jamlayman.

VERGUL

Men vergulman, vergulman,
Bog'da ochilgan gulman.
Gapning mag'zin chaqaman,
Ma'nosin anglataman.
Oldimdan kelsa “biroq”,
Uzoqlashing sal yiroq.
Va gapni ular zahot,
Menga o'rin yo'q biroq.

Javohir QUDRATOV,
Qarshi shahridagi 1-gimnaziya
bitiruvchisi

— Хўш, гўзаллик билан кўтаринкилик ўртасида қандай фарқ бор, — деди декан, — маънавий ва моддий гўзаллик орасида-чи? Санъатнинг қайси турига қандай хилдаги гўзаллик хос? Мана, астойдил шуғулланса арзийдиган қизиқарли муаммолар.

Деканнинг товушидаги курук, қатъий оҳангдан шашти қайтган Стивен сукут сақларди; жимликни бузиб, зинапоядан товушларнинг шовқини ва этикларнинг дупури эшитилди.

— Бироқ мана шундай олдичоқчи гапларга берилиб, — дея хулоса қилди декан, — очингдан ўлиб кетишинг ҳам мумкин. Биринчи навбатда сиз дипломини қўлга олиб олишингиз керак. Буни олдингизга биринчи мақсад қилиб қўйинг. Кейин сиз аста-секин йўлингизни топиб ола бошлайсиз. Мен кенг маънода гапиряпман — ҳаётга элтадиган йўлни ва фикрлаш тарзини назарда тутаяпман. Эҳтимол, дастлабки пайтларда булар жуда қийин туюлар. Мана, мистер Муненни олайлик — унинг юқори чўққини эгаллаши учун ҳазилакам вақт талаб қилингани йўқ. Бироқ шунга қарамай у чўққини забт этди.

— Эҳтимол, менда унинг таланти йўқдир, — хотиржам эътироз билдирди Стивен.

— Ким билади дейсиз? — дадилланиб жавоб қилди декан. — Ботинимизда нималар борлигини биз ҳеч қачон билолмаймиз. Менга қолса, ҳар қандай ҳолатда ҳам, руҳан тушмасдим. Per aspera ad astra¹.

У ўчоқдан чакқон узоклашди ва биринчи курс талабаларини кутиб олиш учун майдончага йўл олди.

Стивен каминга суяниб, унинг ҳар қайси талаба билан алоҳида-алоҳида қўл бериб, бепарволик билан кўришиб сўрашаётганини эшитди ва беадаб талабаларнинг уни масхаралаб ошқора илжайишаётганини кўз олдида келтирди. Аччиқ алам, худди совуқ шабнамдай, унинг таъсирчан юрагини ачиштирди. Стивен баҳодир Лойоланинг бу содиқ аскарига, руҳонийларнинг бу ўғай инисига, қолаверса, ўз фикрига эгалик қилишда улардан кўра кўнгилчанроқ, бўш-баёв, аммо руҳи бардам руҳонийга ачинди; ҳеч қачон ўзига маънавий ота деб ҳисобламайдиган бу руҳонийга раҳми келди; бу одам ва унинг сафдошлари, деб ўйлади у, нафақат тирикчилик гамини унутиб, бу дунё ташвишларига қўл силтаганлар орасида, балки ўз тарихлари давомида ожиз, кучсиз, омадсиз ва уддабуррон авом ўртасида ҳам, яратгандан уларга раҳм-шафкат, омад сўраб, катта обрў орттиришган.

Аудиториянинг юқоридаги каторида, ўргимчак тўрлари қоплаб ётган деразалар тагидаги ўриндиқларда ўтирган талабалар тарафидан кўтарилган оғир этикнинг дупур-дупури ўқитувчи кириб келаётганидан дарак берди. Йўқлов бошланди ва навбат Питер Бернга етиб келгунча ҳар ким ҳар ма-

қомда жавоб қилди.

— Шу ерда!

Юқори қатордан дўриллаган йўғон товуш келди ва шу дақиқадаёқ бошқа ўриндиқлардан эътироз билдирган томоқ қиришлар, зўраки йўталишлар эшитилди.

Ўқитувчи бир оз тўхтаб кутди ва рўйхат бўйича навбатдаги исм-шарифни ўқиди:

— Крэнли!

Ҳеч ким жавоб қилмади.

— Мистер Крэнли!

Стивеннинг кулгиси қистади, у дўстининг машғулотини кўз олдида келтирган эди.

— Уни Лепердстаундан² қидиринглар, — деган товуш эшитилди орқароқдаги ўриндиқдан.

Стивен чакқон бурилиб қаради. Бироқ хира ёруғликда Мойнихеннинг тумшукдор башараси хотиржам, қилт этмасди. Ўқитувчи формулани айтиб турди. Атрофда дафтарлар шитирлай бошлади. Стивен яна ортига ўгирилиб деди:

— Қоғоз бериб тулинг, худо хайрингизни берсин.

— Ҳа, сенки қистаб қолдимиз?

— ишшайиб кулиб сўради Мойнихен.

У ўзининг дафтаридан бир ва-

нийларнинг либосларини сил-китди, уларни жазавали жинлар базмидагидай қийшанглаб ўйин тушишга мажбур этди. Черков қавми аъзолари қуюнда хурпайиб кетган ридолар ичидан бирин-сирин сирғалиб чиқиб келди: оп-поқ сочли бошига шапка кўндириб олган декан; ректор; силлиқ сочли, художўйлик мазмунидаги шеърлар ёзиб юрадиган миктигина руҳоний; гирдигум, бесўнақай иқтисод ўқитувчиси; мантикдан дарс берадиган, худди охулар галаси устида мағрур бўй чўзиб, дарахт барғларини ямлаб ютаётган жиғафадай, майдончада ўзининг курсидаги болалар билан виждон масаласини муҳокама қиладиган ўқитувчи; боши дум-думалоқ, кўзлари тулкиникидай италян тили ўқитувчиси. Улар шум ниятли ҳаракатчанликка берилишган, елдай учишади, туртиниб-сури-ниб, думалашади ва ирғишлайди; кучоқлашиб, зўрма-зўраки хоҳолашади, бир-бирининг кети-га шаппатилаб қўйишади, ўзларининг шумликларидан шод бўлишади ва туйқусдан иззатнафслари таҳқирлангандай, аллақандай кўпол ҳамладан хуноби ошгандай хавотирланиб, кафтла-

ни сотган кимлигини айта оласанми: бу ўша саволни берган кимсами ёки кейинчалик уни таҳқирлаганми? Сабрқаноат. Эпиктетни эсла. Эҳтимол, бу Макалестернинг феъл-атвори ўзи шунақадир: шундай вазиятда шунақа савол бериш ва "амалий" деб сўзга нотўғри ургу бериш?"

Ўқитувчининг зерикарли ну-тки бир маромда галтак тева-рагида охиста гўнғиллаб айла-нар, товуш ўзининг уйқуни келтирадиган даражадаги таъсир кучини, худди галтакнинг қаршилик кучи ошиб боргандай, икки қарра, уч ва тўрт қарра ошириб борарди.

Узоқдан эшитилган кўнғироқ овозига Мойнихеннинг товуши жўр бўлди:

— Дўкончани бекитамиз, жентельменлар!

(Давоми бор.)

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

рақ йиртиб узатаркан, пичирлади:

— Мажбур бўлганда ҳар қандай одамнинг, ҳар қандай хотиннинг бунга ҳаққи бор.

Бир парча қоғозга эшитиб туриб ёзиб олган формуланинг, ўқитувчи берган масала ечимининг йиғилиб, ёйилиб бораётган устунлари, кучнинг кўз илғамас тимсоллари ва тезликлари Стивеннинг ақл-хушини сеҳрлаб, толиқтира бошлади. У кимдир бировдан қария — даҳрий ва масон, деб эшитган эди. Ў, бунчалар хира, мунгли бўлмаса бу кун! Гўё онги осонгина, ҳеч бир қаршиликсиз лимбга³ тушиб бораётгандай, у ерда туманли гира-шира ёруғда узундан-узоқ ва бир текис чизмаларни оламнинг беҳуд, тубсиз ва кўз илғамас пучмоқлари бўйлаб у ёқдан-бу ёққа суриб, қўшиб-айириб юрган математикларнинг руҳлари изғийди.

— Шундай қилиб, биз эллипсоидни эллипсоиддан фарқлашимиз лозим. Балки, жентельменлар, орангизда мистер У.Ш. Гильбертнинг⁴ асарларини ўқиганлар бордир. Шеърларидан бирида у биллиард ўйнашга маҳкум фиром биллиардчи ҳақида ёзади: Қийиқ столда Қайрилган кийда Чўзинчоқ соққада. У эллипсоид шаклидаги соққани назарда тутди.

Мойнихен Стивеннинг кулоғига энгашиб шипшиди:

— Ҳозир эллипсоидли соққалар қанча тураркан?! Ортимдан юринг, хонимчалар, мен суворийман!

Дўстининг кўпол ҳазили Стивеннинг хаёлини черков ичида қуюндай олиб қочди, деворда шалвираб осилиб турган руҳо-

ри билан оғизларини бекити-шиб, пинҳона пичирлашади.

Ўқитувчи девордаги шиша шкаф олдида келди ва жавондан сим ўралган галтак олиб, чангини пуфладида, эҳтиёт қилиб стола кўйди ва бир бармоғи билан столга таяниб, мағрузани давом эттирди. У ҳозирги галтаклардаги симлар платиноид деб аталадиган, яқинда Ф.У. Мартино⁵ кашф этган қотишмадан тайёрланишини тушинтирди.

У кашфиётчининг исм-шарифини дона-дона қилиб, аниқ эшиттириб айтди. Орқадан Мойнихен шипшиди:

— Балли, қария. Фу, Мартин! Мартин ирғишлайди, Мартин ўйнайди...

— Сўрачи ундан, — шивирлади Стивен ярим ҳазил, ярим чин оҳангда, — унга электр стулда тажриба ўтказиш учун одам керакмасмикан? У мендан фойдаланиши мумкин.

Ўқитувчининг галтакка эгилганини кўриб, Мойнихен ўрнидан турди ва ўнг қўлининг бармоқларини овоз чиқармай қисирлатди, шум боланинг товуши билан хиринглади:

— Сэр, манами бола бетаъмиз сўзларни айтаяпти, сэр!

— Платиноидни, — кучаниб давом этди ўқитувчи, — нейзильбердан афзал кўришади, чунки ҳарорат ўзгарганда унинг қаршилиқ коэффициенти кам бўлади. Платиноидли симларни изоляция қилиш учун ипак ишлатилади, ипак эбонтли галтакнинг мана бу ерига, менинг бармоғим турган жойига ўралади. Галтакка қайноқ парафин шимдирилади.

Қуйидаги ўриндиқдан, Стивеннинг олд тарафидан кескин товуш ольстерча лаҳзада сўради: — Бизни ҳали амалий фанлар

бўйича ҳам имтиҳон қилишади-ми?

Ўқитувчи тушунчаларни усталик билан ишлатиб, гапдонлик қила бошлади: энг соф фан — амалий фандир. Тилла кўзойнак таққан семиз талаба савол берганга бироз ажабланиб қаради. Мойнихен орқадан ўзининг одатдаги овози билан пичирлади:

— Ол-а, бу Макалестер ўзининг луқмасини юлиб олишни уddалайди.

Стивен пастга, зиғирпоя толасининг рангидаги соч толалари тўзғиган чўзинчоқ бош суягига совуқ назар ташлади. Савол берганнинг товуши, лаҳжаси, феъл-атвори унинг гашини кўзгади, у ўзининг жаҳлига эрк берди ва онгли бад-хоҳлик билан: агар бу талабанинг отаси уни ўқитиш учун Бельфастга⁶ жўнатганида ақлли иш тутган ва шу зайл йўл ҳақини тежаган бўларди, деб ўйлади.

Чўзинчоқ бош суяги Стивеннинг хаёлан отган камон ўқларига қайрилиб қарамади ва ўқлар нишонга етиб бормади, аксинча, камоннинг таранг тортилган ипига қайтди, чунки унинг кўзига туйқусдан талабанинг бўзарган, қонсиз юзи кўриниб кетди.

“Бу фикр меникимас, — деган ўй Стивеннинг миясида ялт этиб ўтди. — Уни менинг кўнглимга орқамдаги ўриндиқда ўтирадиган найрангбоз ирланд солди. Сабрқаноат. Хўш, сен ўзинг ишонч билан ўз халқининг руҳини синдирган ва унинг асл ўғлонларини

ни сотган кимлигини айта оласанми: бу ўша саволни берган кимсами ёки кейинчалик уни таҳқирлаганми? Сабрқаноат. Эпиктетни эсла. Эҳтимол, бу Макалестернинг феъл-атвори ўзи шунақадир: шундай вазиятда шунақа савол бериш ва "амалий" деб сўзга нотўғри ургу бериш?"

Ўқитувчининг зерикарли ну-тки бир маромда галтак тева-рагида охиста гўнғиллаб айла-нар, товуш ўзининг уйқуни келтирадиган даражадаги таъсир кучини, худди галтакнинг қаршилик кучи ошиб боргандай, икки қарра, уч ва тўрт қарра ошириб борарди.

Узоқдан эшитилган кўнғироқ овозига Мойнихеннинг товуши жўр бўлди:

— Дўкончани бекитамиз, жентельменлар!

(Давоми бор.)

ИЗОҲЛАР:

1. Риёзат чекиб зафар қозонмоқ (лотинча).

2. Дублин отчопари.

3. Лимб — католикларда аъроф ва дўзах оралигидаги жой; бу жойга ўлимидан кейин қадимги аҳдди маҳкам тутган тақводорлар ва чўқинтирилмаган болалар тушар эмиш.

4. Уильям Ш. Гильберт (1838 — 1911) — инглиз драматурги, либреттачи ва ҳажвчи; мазкур сатрлар унинг “Микадо” (1885) комик операсида.

5. Ф.У. Мартино (1863—?) — америкалик кимёгар.

6. Бельфастдаги қироллик коллежи ўзининг фақат Англия манфаатларини ёқлаш кайфиятидалиги билан ном чиқарган эди.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

ТАЪЛИМ: ВАЗИЯТ, ИМКОНияТ

(Шарқий Осиё ва Тинч океани ҳавзаси минтақасида)

Дунёнинг ушбу ҳудудида жойлашган мамлакатларда болаларнинг мактабларга қатнаши кейинги ўн йилда сезиларли даража ўсди. Умуман олганда, минтақада барчага баробар таълим олиш имкониятлари яратилган. Шундай бўлса-да, мамлакатлар ўртасида бўлгани каби шаҳар ва қишлоқ ўқувчиларнинг шароитлари орасидаги тафовут ҳам сезиларли даражада, Комбоджа ва Мянма каби аграр давлатларда мактаб ёшидаги болаларнинг таълимга жалб қилиниши қишлоқ жойларда қониқарли эмас.

Эътиборлиси шундаки, минтақада мактабга бораётган қиз ва ўғил болалар ўртасида фарқ кузатилмайди. Фақат юқори синфлардагина қизларнинг камчилик бўлиб қолаётганини кўриш мумкин (асосан Индонезия, Комбоджа, Лаос ХДР мамлакатларида).

Жамиятдаги аёлларнинг оилавий ҳўжаликларда кўпроқ банд бўлиши иқтисодий имкониятларини бир оз чеклаб қўяди ва бу яна қизларнинг таълим олиш имкониятларидан тўла фойдаланишига монелик қилади.

Хитой, Малайзия, Корея, Таиланд каби мамлакатларда 5-синфгача ўқувчиларнинг 80% дан кам бўлмаган қисми тўлиқ ўзлаштиришга эришмоқда. Лекин Вьетнам, Янги Гвинея каби давлатларда мактабни тарк этаётган ўқувчилар сони анчагина.

Индонезия, Монголия ва Таиланддаги иқтисодий ва иқлим билан боғлиқ муаммолар, шунингдек, Вьетнам, Комбоджа ва Лаос ХДР давлатларидаги бўлиб ўтган ҳарбий можаролар узоқ йиллардан буён таълим тизими ривожига салбий таъсирини ўтказиб келмоқда.

Мактабларни бирлаштириш ва марказлаштириш дастури амалга жорий қилиниши билан юқорида таъкидланган муаммолар имкон қадар ҳал этилмоқда. Жихозлар ва техник таъминот йилдан-йилга яхшиланиб борапти.

ЮНИСЕФнинг «Таълим» ахборот журналидан Ф. КАРИМОВ таржимаси.

Колумбия президенти Андрес Пастрана Россиянинг техник кўмаги ҳамкорлигида қурилган "УРРА" гидроэлектростанциясини ишга тушириш ҳақида буйруқ берди. "Энергомаш" (Россия)дан бу лойиҳа юзасидан бажарилган шартномалари 170 млн. доллардан ортироқ миқдорда баҳоланмоқда.

Япония парламентининг иккала палатаси ўтказган алоҳида ялпи мажлисларида Иосиро Мори мамлакат бош вазири этиб сайланди.

Шўро даврининг афсонавий жосуси Рихард Зоргенинг беваси, 89 ёшли Ханако Исии Токиода зотилжам касаллигидан вафот этди.

АҚШ армиясининг космик ва ракета қайтарувчи кўмондонлиги уруш майдонининг ракетага қарши муҳофаа тизимини яратиш учун "Локхид-Мартин" корпорацияси билан тўрт миллиард долларлик шартнома имзолади.

Француз армияси чет эл легионининг белорус миллатига мансуб ҳарбий хизматчиси Алекс Войтук Франция жанубида талончилик ниятида уч кишилик оилани ўлдирганлигини бўйнига олди ва қамоқхонада ўзини ўлдирди.

Мўғул Халқ революцион партияси Буюк Мўғилистон давлат хурал (парламент)ига бўлган сайловда муваффақият қозонди.

2001 йилнинг ўзидаёқ Хитой коинотга ўзининг биринчи парвозини амалга оширади. Пентагон экспертлари шу ҳақда маълум қилишди.

Француз футбол терма жамоасининг Евро-2000даги ғолиблиги шарафи билан Париждаги Елисей майдонларида ўтказилган кечки ўйин-кулгу вақтида 16 полициячи ярдор бўлди, 31 киши ҳибсга олинди.

Даниянинг Роскилл шаҳрида ўтказилган рок-фестиваль вақтида содир бўлган тўққизинчи оқибатида 8 киши ҳалок бўлди, 20 киши жароҳат олди, яна 3 нафари оғир ҳолатда. Олд қаторлардаги томошабинлар саҳнани ўраб турган тўсиқларга эзиб ташланган эдилар.

Мексиканинг янги сайланган президенти Висенте Фокс ўз фуқароларига чалкашиб кетган молия ишларини тартибга солишга сўз берди ва келажакда Евроиттифокқа ўхшаш Лотин Америка давлатлараро бирлашмасини тузиш ниятини билдирди. У режалаштираётган регионал ташкилот асосига иқтисодийёт кўрсаткичи анча юқори бўлган 4 давлат — Бразилия, Аргентина, Чили ва Мексика кирди.

Профессионал олмон ғаввоси Бенжамин Франс чуқурликка шўнғиш бўйича янги рекорд ўрнатди — у Юқори Австриядаги Аттерзее кўлида 2 дақиқаю 46 сония ичида ҳеч қандай аквалангсиз 110 метр чуқурликка шўнғиди. Илгариги жаҳон рекорди 101 метрни ташкил этганди.

ЖУРНАЛИСТЛАР! ТАНЛОВГА МАРҲАМАТ!

Маълумки, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан 2000 йил — "Халқаро дунё маданияти йили", «2000-2010 йиллар — Халқаро дунё маданияти ва болалар ҳуқуқларини бузмаслик ўн йиллиги» деб эълон қилинган эди. Жорий йил бошида «Дунё маданияти соҳасидаги фаолият Дастури ва Декларацияси» ҳамда «2000 йил Манифести» ҳам қабул қилинди.

Бу ҳужжатларнинг ижросини рўйбга чиқариш, шунингдек, «2000 йил Манифести» ғояларини Ўзбекистон аҳолиси ўртасида оммалаштира оладиган, жамият ҳаётининг мана шу соҳасидаги муаммоларни ҳал қилишда ёрдам берадиган истеъдодли журналистларни излаб топиш ва улар фаолиятини рағбатлантириш мақсадида БМТнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси Журналистларни қайта тайёрлаш халқаро Маркази билан ҳамкорликда ТАНЛОВ ЭЪЛОН қилди.

Шу муносабат билан 6 июль куни Ваколатхонада бўлиб ўтган учрашувда айтилишича, танловда иштирок этишни хоҳловчилар «2000 йил Манифести»нинг қуйидаги йўналишларидан бири бўйича 2000 йил эълон қилинган мақолаларини тақдим этиши мумкин:

1. Ўз фикрини ифода қилиш эркинлиги, алоҳида одамлар, жамоалар ва халқларнинг ўзаро бир-бирини тушунишини таъминлаш ва улар ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш.
2. Зўрлик ишлатмаслик ва ҳимоясиз шахслар, шу жумладан, болалар ва ўсмирларга нисбатан жисмоний, жин-

Бундан роппа-роса бир ҳафта илгари Америка олимларининг инсон генетик коди ечимини топганликлари ҳақидаги маълумоти оламшумул шов-шувга сабаб бўлганди. Жаҳон оммавий ахборот воситалари бу кашфиётни замонавий медицинада инқилоб ясовчи ҳодиса, деб баҳолади. Қуйида биз ушбу ҳақда батафсилроқ маълумот беришга ҳаракат қилдик.

Лондон ва Вашингтонда олимлар бир вақтда бош вазир Тони Блэр ва президент Билл Клинтонга инсон генетик харитасининг тўлиқ маълумотини бердилар. Иккала раҳбар ҳам бу янгиликни инсониятнинг илм-фандаги энг буюк ютуқларидан бири сифатида баҳоладилар. Америка президентининг сўзларига қараганда, тўлиқ ген харитасининг яратилиши тузалмас деб ҳисобланган касалликларга қарши жуда эффектив дорилар ишлаб чиқишга имкон яратади. Тони Блэр фикрича, бу XXI асрнинг биринчи технологик ютуғи бўлиб, ушбу кашфиёт антибиотикларнинг яратилишидан да кўпроқ эътиборга эга.

Янгиликнинг моҳияти шундаки, олимлар илк бора одам генетик коднинг ечимини топиб, ёзиб олишди, инсон ДНКси молекуласини ташкил қилувчи 3,1 млрд. "харф"ининг жойлашиш кетма-кетлигини аниқладилар. Код ДНКнинг кимёвий "тили"да ёзилган.

"Инсон гени" лойиҳаси ходимлари генларнинг ҳаётимизга қандай таъсири борлигини (соч толаси рангидан тортиб то юрак-қон томир хасталиклари ёки рак касаллигига мойилликни билишгача) аниқлашга ҳаракат қилишмоқда.

Лойиҳа ташаббускорларидан бири, доктор Майкл Декстер "инсони-

ят китобининг ўқилиши ҳар бир киши ҳаётига ўз таъсирини ўтказадиган" дея маълум қилди. ДНК тузилиши устида иш олиб борган жамоа иштирокчиси, доктор Жеймс Уотсон фикрича, ген харитасининг яратилиши китоб босмахонаси ихтироси каби инқилобий натижага эга бўлади. "Бу анча мушкул масала, лекин унинг ечими минглаб наслий касалликларни тузатишга ва инсон умрини узайтиришга имкон беради. Британиялик профессор Кристофер Хиггинс эътирофича, биз ҳозир инсон табиати ҳақида анча нарсани билдик. Лекин,

профессор айтишича, бугунги кашфиётдан то генетик касалликларни тузатувчи технология яратилишигача ҳали дунё олимларининг ўн йиллаб узок меҳнати ётади. "Рак, астма, паркинсон каби касалликларига қарши тиббиёт усуллари ишлаб чиқариш энди бошланмоқда, — дейди профессор. — Бу маълумотнинг мағзини чақиш, қайта ишлаш ва қўллаш учун кўп вақт керак бўлади".

Мана, бир неча йилдирки, икки давлат ва нодавлат ташкилотлар: АҚШ ва Буюк Британия Хайрия уюшмаси ҳомийлигидаги декодлаштириш бўйича халқаро фонд билан олим Крейг Вентер бошчилигидаги "Селера жиномикс" (АҚШ) хусусий фирмаси геном ечими юзасидан иш олиб бормоқда.

Ажойиб олим Вентер энг янги технологияларни қўллаган ҳолда тадқи-

қотларда катта сакраш қилди, давлат фонди раҳбарларини эса пулни кўкка соураётганликда айблади. Хусусий фирманинг муваффақиятлари ушбу фонднинг кўп йиллик меҳнатини чип-пакка чиқарай деб турганди. Лекин охири оқибат иккала томон тадқиқотчилари бир ёқадан бош чиқариб ишлашга аҳд қилишди. Шу хусусда Вентер геном ечими билан боғлиқ тадқиқот ишларини ҳеч қачон монополизация (якка ўзи) қилишга уринмаганлигини айтди (илгари уни шунда айблашарди). "Мен фақатгина кашфиётни амалиётда тезроқ қўллаш тарафдориман, холос. Ҳар куни Америкада тахминан 2 минг киши рақдан ҳалок бўлади. Энди, ҳар ҳолда, ҳозирги авлод ҳаёт пайтида рақнинг олдини олишга реал имконият мавжуд бўлди" дейди Вентер.

Ўз ўрнида жамоа лойиҳаси иштирокчилари Вентернинг айрим методларини тадқиқотнинг кейинги босқичида қўллаш ниятидаликларини билдиришди.

Шов-шувли янгилик дунёни кезиб чиқишга улгурмади ҳамки, айрим англиялик доктор ва зиллилар унинг оқибатлари ҳақида бош қотиришмоқда ва бу иш охири сафсатага айланиб қолишини гумон қилишмоқда. "Одам организмга генетик жиҳатдан аралаштириш нима касб этади? — савол беради таниқли ёзувчи Эндрю Браун. — Ким билади, генетик етишмовчиликни қачон тузатиш мумкин, қачон бунинг уйдасидан чиқиш мумкин эмаслигини. Буни аниқлашнинг ўзи бўладими?"

Саҳифани хориж матбуоти хабарлари асосида Жамшид САЪДИНОВ тайёрлади.

сий, иқтисодий, ижтимоий зулмни тўхтатиш учун биргаликда ҳаракат қилиш.

3. Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий мувозанатни сақлаб туривчи тараққиётга эришиш ва табиий бойликлардан оқилона фойдаланиш.

Танловнинг шартлари қуйидагилардан иборат:

— Иштирокчилар айни вақтда Ўзбекистон матбуот органида расмий журналист сифатида ишлаётган бўлиши;

— БМТнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси Ахборот маркази (700029, Тошкент, Т.Шевченко кўчаси, 4.)га 2000 йил 30 ноябрга қадар ўз мақоласи (фақат 1 та) билан бирга, иш жойидан тавсифнома ҳам тақдим этиши керак.

Танлов натижалари, мақолалар таниқли амалиётчи ва назариётчи журналистлар, мазкур соҳа экспертлари томонидан кўриб чиқилгач, 2000 йил декабрь ойида эълон қилинади. Биринчи, иккинчи ва учинчи ўринни эгаллаган иштирокчилар қимматбаҳо совғалар билан мукофотланади. (Танловнинг қизиқарлироқ ўтиши учун қандай совғалар берилиши сир тугилмоқда.)

Табиий равишда бир савол туғилади: "Танлов нега фақат матбуот соҳасида ўтказилмоқда?". Учрашувда худди мана шу саволимизга БМТнинг Ўзбекистондаги доимий вакили Павел Крал "Агар радио ва телевидениени ҳам қўшсак, танлов жуда кенг миқёсда ўтказилишига тўғри келади ва бу мураккаб иш. Шунинг учун биз матбуотни танладик" деб жавоб берди. Демак, танловда Сизларга омад тилаймиз, матбуот журналистлари!

Ботиржон ҒОҒУРОВ

КОМПЬЮТЕРДАГИ ҲАЁТ

"Business Week" журнали сонларининг бирида кейинги асрнинг ўзига хос томонларини билиш учун асос бўла оладиган 21 ғоя ҳақида фикр юритилади. Улардан бири маълум бир киши миясининг фаолиятини имитация (таклид) қилиш ҳақида боради, бу эса келажак авлодга аниқ шахснинг ўлиmidан сўнг унинг "виртуал эгизаги" билан алоқа қилиш имкониятини яратади.

Бу тахминларга кўра, янги асрнинг тўртинчи ўн йиллиги бошларига келиб, электрик фаолияти фикр ва ҳиссиётларни сақлай олиш имкониятига эга бўлган имитация яратилиши мумкин. Ушбу "инсон кўнгил қопқоғи" аппарат таъминотининг илк чизмалари ишлаб чиқилди.

Инсоннинг бутун умри жимитдеккина видеокамералар орқали ёзиб олинади. Бу камералар, дейлик, кийимга ёки кўзойнак гардишига ўрнатилган бўлади. Улардан олинган сигнал қуввати тахминан бир ойга етувчи тангадек келадиган қаттиқ дискка ёзиб борилади.

IBM ҳам худди шундай дастур таъминоти устидан тадқиқот ишлари олиб бормоқда. Унинг ёрдамида киши ҳаётининг хоҳлаган лаҳзасини топиб кўриш мумкин.

2099 йилга келиб инсоннинг ҳиссиёти ва фикрларини тиклашга имкон берадиган "киши руҳининг эманципацияси (озодлиги)" системаси яратилиши мумкин. Шундай қилиб, келажак авлод илгари ўтиб кетган кишиларга савол бериб, уларга ҳаққоний жавоб олишлари мумкин.

Александр Болонкин Нью-Жерси (АҚШ)даги Технология институтига мисли фантастик ғоя устида ишламоқда. "Star" газетасининг маълум қилишича, олим инсоннинг компьютердаги абадий ҳаётини таъминламоқчи. Унинг фикрига кўра, "абадий ҳаёт"га киши мияси мундарижасини махсус микрочипларга ёзиб олиб эришилади, шундан сўнг у ўз ҳаётини "электрон" равишда давом эттиради. "Бундай одам, — дейди Болонкин, — оддий кишилардан кўра, анча устунликларга эга. Унга на овқат, на ҳаво ва на турар жой керак бўлади. У хоҳласа, Арктика ёки Сахрои Кабирда сайр қилиши, ҳатто коинотга бемалол чиқиши мумкин".

Бундай инсон мияси радиоактив батареякалар орқали озикланади, қўл-оёқлари эса кичик ҳажмли ядровий двигателлар ёрдамида ҳаракатга келтирилади. У чиройли юз, та-нага эга бўлиши мумкин, ўзини минг хил тусга киритиш имкониятига эга. Ушбу супермен маълумот олиш учун рентген, гамма нурлари, ультратовуш ва радиотўлқинларни қўллаши мумкин. Инсоният томонидан тўпланган исталган билимлар унинг миясига бир онда ёзилади. Хуллас, ана шунақа гаплар, одамлар тўрт бурчак электрон нарсани ичида ҳам яшашлари мумкин экан. Лекин, минг қилса ҳам, ушбу, Оллох томонидан ато этилган ҳаётга нима етсин?

КҲЙ (22 март — 20 апрель). Бутун ҳафта давомида чигаллашиб ётган масалаларни, нисбатан, осон ҳал қилиш мумкин. Саросималиқда бошланган сафарни осойишталик билан якунлайсиз. Биров билан бузилган муносабатни илгариги ҳолатига қайтара olasиз.

БУЗОҚ (21 апрель — 21 май). Тадбиркорлар ўз истеъдодларини кўрсатишлари учун бу кунларда ҳеч қандай тўсиқ бўлмайди. Лекин жиддий бўлиб, кўринмаган масаладан катта молиявий чигаллик келиб чиқади. Бунинг олди олинмаса, кейин кўп вақт сарфланиши эҳтимоли бор.

ЭГИЗАКЛАР (22 май — 21 июнь). Душанба, сешанбада оиладаги иккинчи даражадаги масалалар, яқин кишиларингиз муаммолари ва шунга ўхшаш ишлар билан банд бўласиз. Чоршанбадан бошлаб эса жиддий ишларга кўл урасиз.

КИСКИЧБАҚА (22 июнь — 21 июль). Бўрттириб тарқатилган миш-миш, кўни-кўшнлар орасидаги дув-дув гаплар бу ҳафта асабларингизни бирмунча таранг тутати. Бу ҳолатдан фақат узокроққа кетиб кутулишингиз мумкин.

АРСЛОН (22 июль — 21 август). Ҳар бир кунингиз байрамга айланиши, қайси томонга кўл узатманг, ошигингиз олчи бўлиши кутилаяпти. Аммо ҳафта сўнгида таъбни хира қилувчи бир чигаллик шарпаси ҳам сузиб юрган-дек. Кўнгилхушлик кайфиятида бўлиб, эҳтиёткорликни унутмасангиз "хавф" ҳам чеклаб ўтиши керак.

СУНБУЛА (22 август — 21 сентябрь). Кимлигингизни ва нимага қодирлигингизни ўзингиздан ортиқ ҳеч ким билмайди. Шундай бўлишига қарамай, бу кунларда сизни кўкларга кўтариб мактовчи, қобилиятингиз даҳо даражасидалигини уқтирувчилар ҳам топилиб қолиши эҳтимоли бор. Бу мактовларни тингланг-у, мағзини чақинг.

ЎҚУВЧИЛАРИМИНИ СОҒИНАМАН

Мен бу аёлни кўрганимда унинг ўқитувчи эканлигини кўзларидан сезгандим. Чунки у ҳар нарсаси синчковлик билан боқар, мактаб ёшидаги болаларга меҳр билан термуларди. Опани секин гапга солдим.

-Опажон, мабодо ўқитувчи бўлиб ишламайсизми?
-Вой, ўргулиб кетай сингилжоним. Қаердан билдингиз. Ҳа, мен бир пайтлар муаллим эдим. Болаларни жон дилимдан яхши кўрардим. Кейин нафс балосига йўлиқдим, ажойиб жамоамдан, яхши кўрган ишимдан кўнглим совиди. Тижорат билан шуғуллана бошладим. Ҳозир худога шукур, тирикчилигим ўтмоқда, елиб-югуриб, у шаҳардан бу шаҳарга қатнаёпман. Лекин ўз ишимни севишимни, усиз куним жуда қийинчилик билан ўтишини сезган кунимдан бошлаб, тижоратдан ҳам кўнглим қолди. Мактабга, ўқувчиларим олдида қайтай десам юзим чидамайди. Касбдошларимнинг "Барибир қайтиб келибсиз-да" деган илмоқли гапларини эшитишдан чўчипман," — деди.

Бу аёлнинг қалб сўзларини эшитиб, унга далда бердим. Мактабда қайси фандан ўқувчиларга сабоқ берганлигини суриштирдим. Адабиёт муаллимаси экан. Бир пайтлар шеърлар ёзиб тураркан. Ўқувчилар билан ҳар байрамда турли бадий кечалар, қизиқарли тадбирлар ўтказиб тураркан. Фидоий ўқитувчининг бойлик ортидан қувиб, кейин изтироб чекаётганлигини кўриб, тўғриси мен ҳам унга ачиниб кетдим.

Муаллимлик — энг шарафли касб. Тоза, озода, болалар шовқин-сурони билан тўлган синф хоналарида дарс ўтиш, мурғак болажонларнинг "нега, нега" деган хайратларига жавоб бериш жуда мароқли.

Сўхбатдошим шу хайратларга жавоб топа олиш бахтини соғинаётган бўлса ажаб эмас.

Сўхбатимиз охирида мен у муаллима опага ҳеч тортинмай мактабга ишга қайтишни кераклигини, баъзи кимсаларнинг гапи, ҳар нарсаси қизиқувчи ўқувчиларнинг қувончлари олдида ҳеч нимага арзимай қолишини айтиб хайрлашдим.

Шарифа МУРОДЖОН қизи

КЎЗИНГИЗНИ АСРАНГ

Аёлнинг мафтункор кўзлари қалб гўзаллигининг таржимонидир. Аммо шу кўзлар парвариш қилинмаса, асраб-авайланмаса жозибасини йўқотиб қўйиши мумкин. Баъзан кўзларимизни толиқтириб қўямиз. Шунинг эътиборини ҳисобга олганда, кўзлар ҳам дам олишга муҳтож бўлади.

Шу боисдан ҳам, Англия косметологлари ҳадеб китоб, кўлэзма ўқиш, телевизор қўришдан сал чалғиб, хонада юриб туришни, кўзларингизни 2-3 дақиқа қўлларингиз билан ёпиб туришингизни маслаҳат беради.

Кўзингизга оро беришда жуда эҳтиёт бўлинг. Кўз атрофи териси ниҳоятда ноzik бўлиб, салга шикастланиши мумкин. Эскирган пардоз бўёғидан фойдаланманг. Чунки улар эскиргач, кўпол ва қаттиқ бўлиб қолади. Суртишдан олдин қаламингизнинг учига кўл тегизиб кўринг, жуда учли бўлмасин, балки сал тўмтоқлаш керак бўлар. Кўзингизга микроб тушишдан сақланинг. Бировнинг кўз бўёғидан фойдаланманг, ўзингизникини ҳам берманг.

Юваётганда бошингиздан асло иссиқ сув қуя кўрманг, бу кўзингизни хиралаштиради. Ҳозиргина соғиб олинган сигир сутидай илиқ сувдан фойдаланинг.

Меъёрида овқатланиш, меҳнат ва дам олишни режалаштириш саломатлигингизни сақлайди, кўзингизга қувват бағишлайди.

Сут, алоэ истеъмол қилинг. Чилонжийда, седа-на, ток барги, наъматак қайнатмаса ҳам кўзингизга жуда фойдали.

Сурма кўзингизни ҳар қандай офатлардан сақлайди.

Чанг, ғубор, майда ҳарфли хат, кундузги уйку, оқ ва ялтироқ нарсалар ҳамда тунги овқатланиш кўзингизга зарар.

ПОЗАЛИККА НИША ЕТСИН

Обзан юзаси ва ювиниш чиганоғини (раковина) унитазни ювишда ишлатилган суюқ воситалар билан мутлақо тозаламаслик керак. Чунки бу модда таркибидаги хлорид кислотаси эмаль моддани емириш хусусиятига эга. Мабодо, ювинишда фойдаланиладиган чиганоқнинг асоси чинни ёки сопол бўлса, унда хлорид кислотаси ёки шовул кислотаси салбий таъсир кўрсатмайди. Аксинча, у буюмнинг мусаффо бўлиб, ранги очилишига ёрдам беради.

Ҳаммом кошнлари, обзан сирти, чиганоқ юзасини турли воситалар билан ювишда чўткадан фойдаланилса, у кўнгилдагидек тоза бўлиб, ранги очилади.

Сирланган буюмларни (чиганоқ, ванна) тигли, ўткир нарсалар билан тозалаш ярамайди, уларни тез ва осон тозалайдиган воситаларни маиший кимё дўконларидан харид қилиш мумкин.

Ванна, чиганоқ ва унитазларни ҳар кун сода воситасида қайноқ сув билан ювиб туриш тавсия қилинади. Бунинг учун 1 ош қошиқ ҳисобида сода олиниб, бир литр сувда эритилади. Мабодо, сирланган орасталик буюмлари жуда ифлосланган бўлса, хлорли оҳакнинг сувдаги қуюқ эритмаси билан ювиш керак. Бунинг учун буюм сатҳига оҳак эритмаси суртилиб, 15-20 минут ўтгандан сўнг, тоза сув билан ювиб юборилади. Хлорли оҳак эритмаси учига латта боғланган таёқча ёхуд чўтка билан буюмга суртилади.

Oshxona

Биз кўпинча сизларга баъзи бир ширинликлар, салатлар тайёрлаш учун "200 грамм шакар, бир чой қошиқ туз ёки истеъмом содаси соласиз", деймиз. Уй шароитида махсус граммлаб ўлчайдиган асбоб йўқ ва уй бекалари туз, шакар, ун, ёғни махсус асбобда ўлчашмайди, балки стаканлаб, пиёлалаб, қошиқлаб солиб қўя қолишади. Қуйида қайси маҳсулот қандай идишда, неча грамм чиқшини келтириб ўтамыз. Ўйлаймизки, бу маълумот сизларга таом тайёрлаётган вақтингизда жуда кўл келади.

СТАКАНДАГИ УН НЕЧА ГРАММ?

Маҳсулот номи	Бир стакан	Бир ош қошиқ	Бир чой қошиқ
Бугдой уни	160 грамм	25. грамм	10 грамм
Картошка уни	200 грамм	30 грамм	10 грамм
Шакар	200 грамм	30 грамм	12 грамм
Туз	325 грамм	30 грамм	11 грамм
Сирка	250 грамм	15 грамм	5 грамм
Сариеғ	210 грамм	40 грамм	15 грамм
Пахта ёғи	230 грамм	20 грамм	5 грамм
Сут	250 грамм	20 грамм	5 грамм
Сметана	250 грамм	25 грамм	10 грамм
Ёнғоқ талқони	120 грамм	20 грамм	6 грамм

ТАРОЗИ (22 сентябрь — 21 октябрь). Ҳафта бошида тўлиб-тошиб келадиган кўч-ғайратингизни икир-чикирлар, бировларнинг раҳмат айтилмайдиган юмушларига сарфласангиз, увол. Илгаридан кўнглингизга тугиб қўйган катта ишга душанбаданок киришсангиз, ютқазмайсиз.

ЧАЁН (22 октябрь — 20 ноябрь). Аксарият "чаён"ларда оилавий муаммолар замирида эр ва хотин орасида келишмовчилик содир бўлади. Бу ҳол ўз вақтида таҳлил қилиниб, олди олинмаса, узок чўзиладиган масалага айланиши таҳмин этилмоқда.

ЁЙ (21 ноябрь — 20 декабрь). Арзимаган нарса учун катта саросималикни "сотиб" olasиз. Шу боис қорнингиз оч бўлса-да, кўзингизни тўқ тутинг. Сизни бу йўлга бошловчилар ўзларини «кўй оғзидан чўп олмагандек» қилиб кўрсатишади.

ЭЧКИ (21 декабрь — 20 январь). Давлат идоралари амалдорлари билан орангизда тўғаноқ бўлиши кутилмоқда. Сизни «айбсиз айбдор» қилишга уринишлари мумкин. Шу муносабат билан нимага қодирлигингиз ва тоқатингизни синаб кўришингиз учун имконият пайдо бўлади.

ҚОВҒА (21 январь — 19 февраль). Душанба оғир келишига қарамай ҳафта умуман кўнгилдагидек яқунланади. Жамиятда ўрни ва таъсири бор кишилар билан танишингиз эҳтимоли йўқ эмас. Бу ҳол бир жиҳатдан баъзи мушкулларингизни осон қилишга кўмаклашса, иккинчи томондан зиммангизга катта масъулият юклайди.

БАЛИК (20 февраль — 21 март). Ўзингизни қандайдир бир сеҳр оғушида юргандек ҳис этасиз, тузиб қўйган режангиз, бажараётган ишингизни ҳам унутиб қўйиш даражасигача боришингиз мумкин. Ҳафтанинг биринчи ярмида юз берадиган бу ҳолат жума кунига бориб саробдай тарқалиши мумкин.

ЯНГИ УМИДЛАР УЙҒОНДИ

Ўтган ҳафта Пахтакор теннис кортлари қизиқарли учрашувлар, баҳсларга бой бўлди. Бу ерда 1982-88 йилларда туғилган қизлар ва ўғил болалар ўртасида Ўзбекистон биринчилиги учун кечган қизгин мусобақалар йиғилганларни бефарқ қолдирмади. Айниқса, 1986-87 йилларда туғилган ўғлонлар беллашуви ниҳоятда кескин ва мурасасиз ўтди. Ушбу гуруҳда республикамизнинг ўттиз нафар умидли теннисчилари кортларга чиқдилар.

Кутилганидек, бош соврин ўз ёш гуруҳининг биринчи ракета эгаси саналган пойтахтлик Фаррух Дўстовга, иккинчи ва учинчи ўринлар Владислав Шегай ҳамда Акмал Шариповларга насиб этди. Шу ойнинг бошида АКШнинг Флорида штати Прадентон шаҳарчасида жойлашган дунёга машҳур Ник Болетел теннис академиясида ўз тажрибасини ошириб қайтган Фаррух Дўстов чорак финалда тошкентлик Темур Шомуродовни 6/2, 6/1, ярим финалда самарқандлик Марсел Хамдамовни 6/0, 6/4 ҳисобида мағлуб этди. Хал қилувчи босқичда финалгача барча рақибларни доғда қолдирган мусобақанинг учинчи ракеткачиси тошкентлик яна бир ёш теннисчи Владислав Шегай Фаррухга рўбарў келди. Саккиз ой давомида Америкада ўрганганлари Дўстов учун жуда асқотди. Дастлабки сетда Славикни 6/1 ҳисобда мағлубиятга учратган Фаррух иккинчи сетда рақибга мутлақо имконият қолдирмади. — 6/0. Ушбу учрашуви Ф. Дўстов анчагина совуққонлик билан яқунлаган бўлса Шегай рақибининг ҳар бир зарбасини кўзида ёш билан қайтариб турди, холос.

ФИРРОМ МАҒЛУБИЯТ

Баскетбол Ливан мамлакатада ҳам энг оммавий спорт тури ҳисобланади. Бироқ мамлакат чемпионатининг бронза медалига даъвогар клублар — "Шампвилл" ва "Ал-Риад" учрашуви кутилмаган натижа билан тугаб, катта шов-шувга сабаб бўлди. Сўнгги турларга бориб, олтин медалдан умидини узган "Ал Риад" учинчи ўринни ўзига нокерак билди ва ... 127-8 ҳисобида мағлубиятга учради. Маълум бўлишича, жамоа аъзоларига мураббийлар томонидан мағлубиятга учраш кўрсатма қилиб берилган экан. Буни клуб ўйинчилари ҳам тасдиқлашди. Шундан сўнг мамлакат баскетбол ташкилоти клуб мураббийлари ва маъмурларини, Ливан баскетболига доғ туширгани учун жазо белгилаш қарори билан чиқди.

ТАДБИР
ТАДОРИГИ

Яқинда Бухоро вилояти ҳокимлигида "Универсиада - 2002" ташкилий қўмитасининг дастлабки йиғилиши бўлиб ўтди. Унда бир қатор вазирлик, қўмита ва ташкилотларнинг мутасадди раҳбарлари, шунингдек, вилоятдаги ташкилот ва корхоналар, туманлар ҳокимлари иштирок этдилар.

Йиғилишни ташкилий қўмита раиси, республика Олий ва ўрта махсус таълим вазир Сайидаҳор Филомов олиб борди.

ЭНГ, ЭНГ, ЭНГ...

Энг қизиқарли ўйин. Испания - Югославия - 4:3.

Энг зерикарли учрашув. Швеция - Туркия - 0:0. Кутилмаган мағлубият Бельгия - Туркия - 0:2. Энг чиройли гол.

Луиш Фигу (Португалия - Англия - 3:2).

Энг омадли алмаштирув Франция - Италия - 2:1. Мазкур учрашувда жаҳон чемпионлари мураббийи Рожи Лемеерр 2-бўлимда майдонга Сильвен Вилтор. Девид Трезеге ва Робер Пиресларни майдонга тушириб, 0:1 ҳисобини 2:1 га ўзгартира олди. Айнан киритилган 2 тўпнинг муаллифлари Вилтор ва Трезеге бўлган бўлса, Трезегега тўпни Пирис ошириб берди.

Энг кўпол қоида бузган ўйинчи. Георге хажи (Руминия). Хажининг кўпол ўйинидан сўнг, италиялик Ан-

танио Конте жиддий жароҳат олди. Маълум бўлишича, италиялик ярим ҳимоячи камида бир ой даволаниши керак. Энг яхши пенальти бажарувчи.

Зайниддин Зидан (Франция). Франция - Португалия учрашувининг қўшимча вақтида Португалия дарвозасига мохирлик билан тўп йўллади.

Энг мохир дарвозабон (пенальти қайтариш бўйича) Франческо Толдо (Италия). Ярим финал учрашувда голландиялик футболчиларнинг 3 та пенальтисини бартараф этди.

Пенальтини жуда ёмон бажарган футболчи.

Яап Стом (Голландия)

Энг яхши ўйинчи (Зидандан ташқари) Луиш Фигу (Португалия)

Ишончини оқламаган ўйинчи Синиша Михайлович (Югославия) Энг кўпол хато Филлип де Вильде (Бельгия дарвозабони). Энг омадсиз дарвозабон. Оливер Канн (Германия). Энг яхши иккинчи таркиб Португа-

лия. Португалия - Германия учрашувда ўз етакчиларисиз ҳам португалиялик футболчилар 3:0 ҳисобида ғалабага эришган эди.

Энг мурасасиз жамоа Голландия. Ўйинларда Франк-Рейкард шоғирдлари уч бор йирик ҳисобда ғалабага эришди (Голландия Дания - 3:0, Голландия - Франция - 3:2, Голландия - Югославия - 6:1).

Энг ёқимтой жамоа Словения. Энг омадсиз жамоа Чехия. Энг умидсиз жамоа - Дания. Энг обрўи тўқилган футболчи Лотар Матеус (Германия). Энг жангари жамоа - Португалия. Энг кутилмаган қарор Франк Рейкард (Голландия). Жамоа ярим финалда мағлубиятга учрагач, Франк бош мураббийликдан кетажagini маълум қилди.

Чемпионатнинг энг яхши ҳаками Пьерлуижи Колина (Италия).

ИШОНЧ
ОҚЛАНМАДИ

Чемпионат оралигида баъзи хоккейчилар янги жамоаларга ўтишни ихтиёр қилган. "Монреал" аъзоси Шэйн Корсон ўтган мавсумда 70 ўйин ўтказди, 8 та шайба киритди. Бу мутахассислар кутган натижа эмасди. Чунки у бир мавсумда клуб ҳисобидан 2.25 миллион доллар маош олган эди. Шу боис "Монреал" раҳбарлари унга жавоб беришди.

Шунингдек, россиялик В. Козлов, А. Житник, С. Дзюлин, С. Гончар, В. Малаховлар ҳам ўз жамоаларини ўзгартириши мумкин. Уларнинг клуб билан шартномалари тугаган.

ХИВАЛИКЛАР
БИРИНЧИ

Ўтган ҳафта Хоразм вилояти "Ватанпарвар" ташкилоти раҳбарияти хайрли тадбирга қўл уришди. Спортнинг триатлон тури бўйича илк бор вилоят биринчилиги ўтказилди. Унда воҳанинг барча шаҳар ва туманларидан жамоалар иштирок этишди. 40 нафарга яқин спортчилар 750 метрга сузишда, 5 км масофага югуришда ва 20 кмга велосиподга мусобақасида ўзаро куч синашишди.

Шахсий ҳисобда Рашид Жабборов, Баҳром Ибрагимов ва Юлия Йўлдошева (ҳаммаси Хива туманидан)лар голиб деб, топилишди.

Умумжамоа ҳисобида эса Хива тумани МКТ "Ватанпарвар" (раиси Б. Ражапов, спорт йўриқчиси Р. Рўзметов) вакиллари ғалаба қозонишди. Иккинчи ва учинчи ўринларни Урганч бирлашган техника мактаби (бошлиғи Ж. Матмуродов) ҳамда Шовот туман МКТ "Ватанпарвар" (раиси Р. Маҳмудова) эгалладилар.

Голиб ва совриндорлар Хоразм вилояти МКТ "Ватанпарвар" кенгаши (раиси Д. Ибрагимов) томонидан фахрий ёрликлар, қимматбаҳо совғалар билан тақдирланишди.

ИЗМИРДАГИ
МУВАФФАҚИЯТ

Туркиянинг Измир шаҳрида бадий гимнастика бўйича бўлиб ўтган халқаро турнирда дунёнинг 12 та давлатидан спортчилар иштирок этишди.

Ушбу мусобақаларда мамлакатимиз шарафини Навоий вилояти гимнастикачилари ҳимоя этишди. Ҳамюртларимиздан ўн беш ёшли Настя Белистеева барча баҳсларда муваффақиятли қатнашиб, халқаро турнирнинг голиблари сафидан жой олди.

Шунингдек, турнирнинг финал баҳсларида спортчиларимиздан Албина Павлова ва Юлия Стерлкиналар қатнашди. Ёшлар ўртасидаги мусобақаларда эса, вакилларимиздан Хожирахмедова ҳамда Сезеновалар тўртинчи ва олтинчи ўринларни эгаллашди.

ФЕСТИВАЛДАН
МЕДАЛЛАР

Жанубий Кореянинг Чун-чан шаҳрида таэквондо бўйича бутунжаҳон фестивали бўлиб, баҳсларда дунёнинг 56 та давлатидан спортчилар иштирок этишди. Унда мамлакатимиз шарафини самарқандлик таэквондочилар ҳимоя этишди. Вакилларимиздан Вероника Пак ва Рамиш Исмаиловлар барча баҳсларни муваффақиятли ўтказиб, олтин медалларни қўлга киритишган бўлса. Вера Пак кумуш, Азат Исломов, Камол Ражабов, Улуғбек Эшонқуловлар бронза медалларига сазовор бўлишди.

Шу кунларда самарқандлик таэквондочилар навбатдаги мусобақалар олдидан Сеулдаги ўқув машғулот йиғинида иштирок этмоқда.

Феруза гулзорга кириб келар экан, ажойиб манзарага дуч келди. У гулзорнинг бунчалик тароват касб этишини кутмаган, гулларнинг ажойиб сасига бурканган оромбахш ҳаводан ҳузурланиб қайтишини ҳаёлига ҳам келтирмаганди. У ҳозир ўзгача ҳайратда, ўзгача кайфиятда аста қадам ташлар, гўёки бу мўъжазгина гулзор унга худди жаннат манзарасини намоянча этаётгандек туюларди. Лекин у ўзининг шундай гўзал гулзори борлигини энди ҳис этаётганидан биров ачинарди ҳам. Қизиқ, авваллари ҳам бу гулзор бор эди-ку, наҳот шундай гўзалликни пайқаманган бўлса?!

Феруза кўтаринки кайфиятда гулларга яқин келди. Бир унисидан, бир бошқасидан ҳид олди, юзларида кулгичлар пайдо бўлди. Лекин бу ҳам кам эди унга. У лоақал биргина гулни узиб олишни, уни кимгадир бўлса ҳам ҳадя этиб, уни шод этишни кўнглига тугиб улгурганди. У ўзининг ушбу истаги йўлида гулларга кўз югуртирди, уларнинг энг сарасини кидирди. Барча гул гўзал бўлгани боис уларнинг энг ноёбини танлаб олиш унга осон кечмади. Бироқ у бунинг уddасидан чиқди. Гулзор ўртасида ёлғизгина бўй чўзиб турган қип-қизил атиргул уни ўзига жалб этди. Феруза унга энг сара гул баҳосини берди. Энди фақатгина атиргулни узиб олиш вазифаси

олдинда турарди, холос.

Феруза кўнглида аллақачонлар пайдо бўлган ҳузур билан атиргул тепасига келди. Даставвал уни лаззатланиб ҳидлади, сўнгра эса унинг қип-қизил рангига суқланиб термулди. Ниҳоят у атиргулга аста қўл чўзди. Унинг қўллари атиргулга етар-етмас қаердандир кутилмаган овоз янгради. — “Шошманг!”

Феруза шартта орқасига ўгирилди. Чамаси ўн қадам йироқроқда шу гулзорнинг бунёдкори — гулчи турарди. Унинг юзлари қизариб кетган, кўзларида эса хавотир аломати ўз ифодасини топган эди.

— Узманг, — деди гулчи ялингансимон оҳангда. Феруза қаттиқ уялгандек қўлларини орқасига яширди, гўёки ножўя иш қилиб қўйгандек гулчининг кўзларига унсиз термулди.

— Бу гулни узиш мумкин эмас, — деди гулчи. — Тўғри, бу чаманзор сизники, сизнинг оилангизники,

ки, бироқ шу гулзор бунёдкори сифатида сиздан атиргулни узмаслигингизни сўрардим. Қаранг, у ягона, мисли малика, қолаверса, барча гулларга тароват улашаётган гул-ку.

Феруза яна бир бор гулга кўз ташлади, сўнгра ер остида гулчига қаради-да, секин юрганча гулзордан узоклашди. Бир неча қадам қўяр-қўймас кўзлари ёшга тўлди. У аламидан эмас, атиргулни кимгадир ҳадя этиш имкониятига етишолмаганидан йиғларди, холос. Айниқса гулчининг яқиндагина айтган сўзлари кулоқлари остида қайта-қайта жаранглайверарди. Феруза шу алфозда юриб бораркан, яна кимдир томонидан унинг номи жаранглади. У нажот кутгандек атрофга аланглай бошлади. Унинг кўзлари тезда чакиргувчини топди ҳам. Феруза мажнунтол остида унга жилмайганча термулиб турган Ойбекни кўрди. Ойбек хойнахой уни анчадан бери кутарди. Бунинг Ферузани кўриб юзидаги чакнаб кетган қуёшдан пайқаб олиш қийин эмас. Феруза Ойбекка қараркан, юзига қайтадан кувонч югурди. Яқинда бўлиб ўтган кўнглисизликни ҳам унуттаёзди. Ойбек ҳам ҳамон жиламаяр, қўлида бир дона қизил атиргул гўёки нур сочиб турарди.

БАХТИЁР ЁКУБОВ,
ЎзДЖТУ талабаси

НАВОИЙ ҲАЗАЛЛАРИ СЎНМАС САДОДИР

Навоий вилояти халқ таълими бошқармаси таълим тизимида буюк шоирнинг бой адабий меросини ўрганиш ва тарғиб этишни яхши йўлга қўйиш мақсадида А.Навоийнинг 560 йиллик юбилеи олдидан хайрли ишни бошлади. Бинобарин, бошқарма томонидан “Алишер Навоий Ҳазалларининг энг яхши ижрочиси” кўрик-танлови низоми ишлаб чиқилди ва бошқарманинг махсус буйруғи билан 2000 йил 16 майда тасдиқланди. Низомга асосан кўрик-танлов ҳар йили

Tanlov

туман, шаҳар ва вилоят босқичи тарзида ўтказилади. Бу йилги вилоят кўрик-танлови ўқитувчи, мураббий ва тарбиячилар ўртасида ўтказилиб, 1-босқич ғолиблари 28 июнь куни Навоий шаҳридаги Ф.Хўжаев номи 17-ўрта мактабда ўтказилган вилоят кўрик-танловида иштирок этдилар. Кўрик-танлов вилоят халқ таълими бошқармаси, маънавият ва маърифат маркази, маданият ишлари бошқармаси, “Қамолот” ёшлар жамағармаси вилоят бўлими билан ҳамкорликда “Навоий Ҳазаллари сўнмас садодир”

шиори остида ўтказилди. Вилоят кўрик-танловининг 10 нафар иштирокчиси Навоий Ҳазалларидан бирини ифодали ёд айтиб бериш, шу Ҳазални таҳлил этиш ва муסיқа жўрлигида ижро этиш бўйича ўзаро беллашдилар. Кўрик-танлов ишини етук олимлар ва мутахассислардан иборат ҳакамлар ҳайъати баҳолаб боришди. Кўрик-танловда 190 балл тўплаган Навоий туманидаги 2-ўрта мактабнинг “Маънавият асослари” фани ўқитувчиси Матлуба Насимова 1-ўринни, Навоий шаҳар 17-ўрта мактабнинг “Тасвирий санъат ва чизмачилик” фани ўқитувчиси Ирода Шодиева 2-ўринни эгалладилар. Ғолибларга вилоят халқ таълими бошқармаси, “Қамолот” жамағармасининг қимматбаҳо совғалари топширилди. Вилоят кўрик-танловида Республика таълим маркази ўзбек тили ва адабиёт бўлими бошлиғи Назира Гуломова, вилоят ҳокимининг ўринбосари Азамат Ҳайдаров, профессор С.Иноятовлар иштирок этишди.

Ўткир ПЎЛАТ,
Навоий вилояти

Ko'ngil bitiklari

ЁШЛИК

Қўлларида ушлаб инжу
Боради шитоб-ла ҳилпираб,
Гўё озодлик мисоли у
Ҳайқириб, чайқалиб, гуркираб.
Уватда чарчаган шамол,
Мисли хуркиган оху.
Чопади, чопади, чопади...
Ҳасад-ла етмоқ истаб,
Ху-ана! Дея қилади орзу.

Эй дўст, сен ила қўлбам мунаввар бўлди,
Жамолнинг шуъласи қалбима тожвар бўлди.
Ишқ водийсида мени хори паришон этмагил,
Ки, фироқи васли висолнинг меҳвар бўлди.

Ишқ касратини мен каби жафокашдан изла,
Васл ҳажрида куйган бенаводан изла,
Раҳм этиб, мажнун саҳросидан ўтсанг,
Жигар хун, қалби тийра, қизил лоладан изла.
Исҳоқхон НОСИРОВ,
Тошкент вилоят Давлат педагогика
институтини ўқитувчиси

Дунё кезиб, турли одамлар кўрдим,
Туташ тақдирларни, айрини кўрдим.
Бўзилар дили ғам, кўзлари мунгли,
Аммо лабларида ним кулгу кўрдим.

Кимдир онасини кўтарар бошига,
Кимдир сабаб бўлар кўздаги ёшга.
Кимдир фарзандга зор, кимлардур безор,
Оҳ уриб йиғлайди, айланмас тошга.

Туғма ногиронлар айбимиз не дер,
Бир фурсат ҳушликнинг асиримиз дер.
Мол учун бегона оға-инилар,
Бойликнинг бир умр шайдосимиз дер.

Барча дард бир ёну, сотқинлик бир ён,
Ватанфурушларда ҳеч бўлмас иймон.
Элнинг тинчлигию, юрт ободлиги
Мўмин мусулмоннинг бахтидур ишон.
Раҳматой МИРСОЛИЕВА,
тарбиячи

Xotira

ҲАМИША ЁДИМИЗДА

Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маориф ходими, Республика ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини ривожлантиришга муносиб улуш қўшган, ёш авлодни тарбиялаш ва етук ишчи кадрларни тайёрлаш ишига катта ҳисса қўшган, ўзидан сўнгра қатор шогирдлар қолдирган заҳматкаш педагог Рихситилла Хусанов оламдан ўтди.

Рихситилла Хусанов 1920 йилда Тошкент шаҳрида таваллуд топди. Ёшлигидан кўп касбларга ихлос қўйган Р. Хусанов 1939 йилда меҳнат фаолиятини касб-хунар таълими соҳасида бошлади.

Р. Хусанов ишлаб чиқариш таълими устаси, кейинроқ катта уста, директор ҳамда бир қатор нуфузли ишларда масъул вазибаларда меҳнат қилган.

У ўз педагогик фаолияти давомида кўп шогирдлар тайёрлашга, ишчи касбини улуғлашга, ёшлар онгига меҳнат қилиш ва касбни севиш сингари туйғуларни жойлашга интилди.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимида у ишлаб чиқариш таълими устаси, ёш ўқитувчиларнинг меҳрибон устози, ёшларга меҳнат қилиш ва меҳнатдан бахт топиш сирларини ўргатган толмас мураббий эди. Р. Хусанов республикасини касб-хунар таълими тизимини ислоҳ қилиш тадбирларини, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”ни катта кувонч билан кутиб олди ва академик лицей, касб-хунар коллежларини ташкил этиш,

унинг моддий техник базасини мазмунан янгилаш, янгидан ташкил этилаётган касб-хунар коллежлари раҳбарлари ва педагоглари ишини ташкил этишда ўзининг тажрибалари ва қимматли маслаҳатларини аямади.

Унинг кўп йиллик самарали меҳнатлари Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан муносиб баҳоланди. Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маориф ходими ва бошқа бир қатор давлат мукофотларига сазовор бўлди. У умрининг охирига қаққаларига қадар, хунар билим юртларининг зукко мураббийси, Тошкент шаҳар касб-хунар таълими фахрийлари кенгашининг расиси сифатида фаолиятини давом эттирди.

Унинг республика ўрта махсус, касб-хунар таълимининг ривожлантиришга қўшган улкан ҳиссаси республика хунар таълими тарихи зарварақларидан жой олди. Камтарин ва заҳматкаш инсоннинг ёрқин хотираси уни билган ва унга яқин бўлган кишилар қалбидан абадий сақланади.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази ходимлари,
бир гуруҳ шогирдлари ва
яқин дўстлари

ЭЪЛОН

Бўка туманидаги 9-мактаб томонидан 1995 йилда НАБИ-ЕВ Абдунаби Насрудинович номига берилган АО №022279 рақамли ўрта маълумот тўғрисидаги шаҳодатнома йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг марказий аппарати, касаба уюшмаси, ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази бошқаруви, касаба уюшмаси Ўзбекистон Республикаси касб-хунар таълимининг фахрийси, Республикада хизмат кўрсатган маориф ходими

РИХСИТИЛЛА ХУСАНОВНИНГ

вафоти муносабати билан унинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор этади ва ҳамдардлик билдиради.

1-Тошкент педагогика билим юрти жамоаси билим юртининг она тили ва адабиёт ўқитувчиси Ўлмас Хошимовага волидаи муҳтарамаси

ЗАҲИРА аянинг

вафот этганлиги сабабли чуқур таъзия изҳор қилади.

1-Тошкент педагогика билим юрти жамоаси билим юртининг педагогика ўқитувчиси Муҳаббат Мирхусановага волидаи муҳтарамаси
МАСТУРА аянинг
вафот этганлиги сабабли чуқур таъзия изҳор қилади.

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир: Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулқар ТҲИМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмаҳонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдирлар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни қўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар: Шарифа МАДРАҲИМОВА,
Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-617.
Тиражи 19.687.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 19.30.
Топширилди — 19.00.